

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií

**Vlivy výslechového prostředí na výpověď
dětí a mladistvých**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Ivan Nedoma

Vypracovala:
Bc. Helena Grohmannová

Praha 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Vlivy výslechového prostředí na výpověď dětí a mladistvých**“ zpracovala samostatně a použila jsem pouze informační zdroje, které jsou uvedeny v seznamu literatury.

Dále prohlašuji, že elektronická a tištěná verze této diplomové práce jsou totožné.

Praha 10. 3. 2010

.....
Bc. Helena Grohmannová

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Ivanovi Nedomovi za velmi užitečnou metodickou a odbornou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Poděkovat bych také chtěla svým kolegům, kteří mi ochotně svěřili své zkušenosti týkající se výsledků dětí a mladistvých a z jejichž praktických poznatků jsem mohla čerpat. Poděkování patří i všem pracovníkům diagnostických a výchovných ústavů, kteří mi vytvořili vhodné podmínky a umožnili mi provést průzkumné šetření.

V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat mým nejbližším, kteří mi poskytli podporu a pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Praha dne 10. 3. 2010

Bc. Helena Grohmannová

Obsah

Úvod	3
1. Vymezení pojmů	6
2. Forenzní psychologie a její předmět	9
3. Výslech	12
3.1 Interpersonální percepce ve výslechu	17
3.2 Komunikace ve výslechu	21
3.2.1 Verbální komunikace	22
3.2.2 Neverbální komunikace	23
3.3 Interakce ve výslechových situacích	27
3.4 Typy výslechových situací	29
3.5 Výslech jako sociální situace	30
3.6 Cíl výslechu a osobnost vyslýchajícího	31
3.7 Zvláštnosti výslechu dětí a nároky na osobu vyslýchajícího	33
3.7.1 Sugescie, sugestibilita	35
3.7.2 Vliv vnějšího prostředí a atmosféra výslechu	36
3.7.3 Akomodační syndrom	39
4. Výpověď	44
4.1 Získávání informací	45
4.2 Vštípení a uchování informací	46
4.3 Předávání informací – etapa vybavení a reprodukování informace	49
4.4 Příjem, zpracování a zachycení informace vyslýchajícím	52
5. Speciální výslechové místnosti	53
5.1 Klima výslechové místnosti	54
5.2 Prostorové uspořádání a vybavení speciální výslechové místnosti	55
5.2.1 Čekárna	55
5.2.2 Místnost pro dozorčí službu	55
5.2.3 Vlastní výslechová místnost	55
5.2.4 Technická místnost	56
5.3 Současné právní opodstatnění speciální výslechové místnosti	57
5.4 Význam speciální výslechové místnosti	57

6.	Prostředí	59
6.1	Typologie prostředí	60
6.2	Stránky prostředí	64
6.2.1	Materiální stránka	64
6.2.2	Sociálně psychická stránka	65
6.3	Vlivy prostředí	65
6.4	Úloha a vliv výslechového prostředí	66
6.5	Výslechové prostředí jako prostředí pracovní	67
7.	Empirické šetření – praktická část	69
7.1	Cíl a záměr výzkumu	69
7.2	Hypotézy a jejich zdůvodnění	70
7.3	Popis výzkumného vzorku	71
7.4	Průběh empirického šetření	72
7.4.1	Orientační rozhovory	72
7.4.2	Řízené rozhovory	73
7.4.3	Sběr dat	74
7.4.4	Zpracování získaných dat	76
7.5	Vyhodnocení výsledků šetření	77
	Závěr	95
	Resumé	99
	Anotace	100
	Seznam použité literatury	102
	Seznam příloh	104

Úvod

Téma této diplomové práce je: „**Vlivy výslechového prostředí na výpověď dětí a mladistvých**“. Zaměřím se na tyto vlivy v souvislosti s materiální i osobnostně vztahovou stránkou prostředí. Zvolenou problematikou výslechového prostředí navazuji na svoji bakalářskou práci, v které jsem pracovala s tématem: „Sociálně psychologické zvláštnosti výslechu dětí a mladistvých“. Domnívám se, že v praxi je výslechové prostředí velmi často podceňováno, z čehož plynou problémy, které se dotýkají jednak relevantnosti získané výpovědi, jednak psychické pohody vyslýchané i vyslýchající osoby.

Důležité bude také připomenout některé základní pojmy, které se při studiu této problematiky objevují, a je nezbytné jim porozumět. Neosvojení si těchto pojmů, či nedostatečná orientace v nich, by znamenaly nemožnost pochopení vztahů a zákonitostí v procesu výslechu dětí a mladistvých. Právě tyto vztahy a zákonitosti hrají zásadní roli při získávání výpovědi a vlivy prostředí (v tomto případě výslechového) je mohou ovlivnit, jak v pozitivním, tak v negativním smyslu. Převážně jde o pojmy všeobecně známé a používané ve vědních oborech jako jsou psychologie, především forenzní, nebo kriminalistika, ale používány bývají i v sociologii či pedagogice. Poznatky všech těchto zmiňovaných, ale i řady dalších, vědních disciplín je nutné zohlednit při výslechové činnosti, tak aby bylo dosaženo optimálního výsledku, tj. pravdivé a úplné výpovědi, právní terminologií označovanou za relevantní. Pokusím se shrnout současné vědecké poznatky, které se dotýkají výslechové činnosti a to ve třech rovinách.

První rovinu budou tvořit poznatky související se samotným výslechem, s členěním výslechových situací a s komunikací ve výslechu probíhající. Vštípení a uchování informací, dále poznatky o předávání a příjmu těchto informací budou tvořit druhou rovinu.

Poslední, třetí skupinu budou tvořit poznatky z oblasti prostředí. Zajímat se budu o typologii prostředí, strukturu prostředí z pohledu materiální a sociálně psychické stránky. Ohledně vlivů a role výslechového prostředí v procesu utváření výpovědi se mi jeví jako nezbytné zmínit se i o problematice tzv. speciálních výslechových místností. Především pak z pohledu jejich prostorového uspořádání, vybavení a významu, který mají ve výslechové činnosti.

Výše stanovené cíle budou zpracovány v první (teoretické) části mé diplomové práce. Ve druhé (empirické) části se budu zabývat empirickým šetřením, které uskutečním za účelem zjištění, zda je na cestě získání výpovědi dětí a mladistvých důležitější materiální (prostorová) nebo vztahově-osobnostní (sociálně psychická) stránka prostředí. Výsledky empirického šetření by mi také měly přinést odpověď na otázku, jaký význam má osoba vyslychajícího při získávání relevantní výpovědi od mladistvého vyslychaného. Zabývat se také budu důležitostmi navázání vhodného psychologického kontaktu mezi vyslychající a vyslychanou osobou z pohledu získání úplné a správné výpovědi. Výsledky empirického šetření shrnu a pokusím se o formulaci závěrů z nich plynoucích. Provedu empirické šetření, pomocí kterého se budu snažit odhalit a popsat některé vlivy a faktory prostředí, které svým působením ovlivňují psychické procesy i emocionální stavy jedinců, kteří se v tomto prostředí vyskytují. Bohužel nebude v možnostech tohoto šetření zpětně konfrontovat odpovědi respondentů s reálnou výslechovou situací. Neumožní to ani technická ani časová náročnost, které by si takto koncipovaný výzkum vyžadoval. Ale domnívám se, že výsledky, které bychom takto organizovaným výzkumem obdržely, by měly značnou vypovídající hodnotu

Důvod, proč jsem se ve své práci zaměřila na vlivy výslechového prostředí v oblasti výslechu dětí a mladistvých, vychází z informací, které jsem získala při zpracovávání své bakalářské práce. Konkrétně z informací, které mi poskytli policisté, kteří pracují u kriminální policie na úseku trestné činnosti páchané mládeží a na mládeži. Byly to informace, které byly založeny na praktických zkušenostech a dovednostech těchto policistů, které si osvojovali v rámci své výslechové činnosti. Já jsem od nich tyto informace získávala ve formě autentického vyprávění o konkrétních výslechových situacích, o reakcích vyslychaného a mnohdy i o pocitech vyslychajícího. Problematika výslechového prostředí mě zaujala natolik, že mě začal zajímat i pohled z druhé strany, tj. ze strany vyslychané osoby. Tento náhled nebylo možno zjistit jinak, než oslovit děti a mládež, kteří byly alespoň jednou vyslycháni a pokusit se zjistit jejich pocity, které v nich výslechové prostředí zanechalo. Domnívala jsem se, že pokud by se mi podařilo na základě těchto pohovorů vypořádat nějaká pravidla či dokonce vyvodit závěry obecnější povahy, že by to mohlo mít význam pro policisty, kteří s dětmi a mladistvými v rámci své profesionální činnosti přicházejí do kontaktu.

Ale pochopitelně ne pouze pro ně. V úvahu také přicházejí sociální pracovníci, ale i sociální pedagogové, jejichž pracovní náplní je práce s mládeží.

Sociální pedagogika jako vědní disciplína veškeré jevy a vztahy vnímá v kontextu s prostředím. Prostředí je tedy pro sociální pedagogiku jakýmsi základním kamenem, na kterém staví velké množství svých poznatků a teorií. Toto tvrzení potvrzuje i jeden z aktuálních úkolů sociální pedagogiky, který si klade za svůj cíl popisovat a analyzovat různé typy prostředí, které člověka obklopují. Sociální pedagogika se snaží zachytit proměnlivost prostředí a jeho vlivy na člověka, a proto šetření podobného zaměření, jaké provedu v rámci této diplomové práce, patří především do její kompetence.

1. Vymezení pojmů

Pro studium dané problematiky, tj. pro pochopení a orientaci v oblasti vlivů výslechového prostředí, které ovlivňují jednání a chování dětí a mladistvých, je nezbytné znát a především porozumět pojmům a kategoriím, které jsou používány ve vědních oborech, které do této problematiky zasahují.

Uvádím pouze některé ze základních pojmů, které se objevují v textu této diplomové práce a jejichž zvládnutí je nutné pro případné „laické“ adresáty této práce nejen z řad policistů, kteří by tento materiál mohli použít k prvotnímu seznámení se s předmětnou problematikou a mohl by jim tak být prvotním či základním odrazovým můstkem pro studium další odborné literatury tohoto zaměření.

- ***Agravace*** ... zveličování, zdůrazňování existujících prožitků ... (6:299)
- ***Disimulace*** ... zakrývání určitých prožitků a stavů ... (6:299)
- ***Disociace (v psychologickém smyslu)*** ... výklad ve smyslu rozptýlení, rozpojování či rozkladu
- ***Dítě*** ... dítětem se rozumí lidská bytost mladší 15-ti let
- ***Dotazník*** ... nástroj dotazníkové metody, který slouží k hromadnému získávání údajů pomocí písemných otázek, které mohou být otevřené, uzavřené či polouzavřené.
- ***Chování*** ... lze si ho názorně představit jako z vnějšku pozorovatelné, popsatelné a zpravidla měřitelné reakce organismu (osobnosti) na známé a identifikované situace či stimuly. Běžně se rozlišují tři základní úrovně chování, tj. reflexy, reakce a jednání ... (6:9)
- ***Jednání*** ... představuje psychologicky vzato nejvyšší úroveň chování, protože je uvozeno úmyslem jedince něco aktivně učinit. Skutek jedince probíhá nikoli jako „reakce na situaci“, nýbrž jako „akce“ ... (6:9)
- ***Klamné vzpomínky*** ... pojem klamné vzpomínky se v psychologii používá jako souhrnné označení pro nepřesnou reprodukci pamětí uchovávaných informací ... (6:344)

- **Mladistvý** ... mladistvým se rozumí člověk, který dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.
 ... mladistvým se rozumí fyzická osoba mladší 18-ti let, které právní řád zajišťuje zvýšenou ochranu a péči (v pracovním právu – zvláštní pracovní podmínky, v občanském právu – zletilost). V trestním právu jde o fyzickou osobu, která v době spáchání trestného činu dovrčila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku ... (14:74)
- **Obranné mechanismy (v souvislosti s psychologií)** ... lze je definovat jako jakýkoli druh činnosti včetně myšlení a cítění, jehož účelem je odvést pozornost a povědomí od nepříjemného či zahanbujícího faktu nebo skutečnosti, která vzbuzuje úzkost. Ohrožena přitom může být sebeúcta, sebevědomí, sebehodnocení, vlastní jádro našeho já ... (21:43)
- **Paměť** ... je rozumová činnost spočívající v upevňování vjemů a prožitků, jejich uchovávání a konečně ve vybavení toho, co se vtisklo do vědomí člověka ... (17:136)
- **Prožívání** ... vztahuje se k vnitřnímu duševnímu dění, tj. k psychickým jevům, které třídíme na psychické procesy (kognitivní, motivační apod.), psychické stavy (emocionální, aktivační, stavy vědomí), psychické vlastnosti (agresivita, sugestibilita, frustrační tolerance apod.) ... (6:9)
- **Psychologické prostředky** ... představují souhrnný název pro používané prvky ovlivňování např. upřímný či předstíraný souhlas s názorem druhého, účelově použitá pochvala, apelování na rozvážnost partnera, léčka v podobě smyšlených informací ... (6:308)
- **Reakce (v psychologickém slova smyslu)** ... představují složitější chování, které lze charakterizovat jako naučené odpovědi na určité situace ... (6:9)
- **Reflexy** ... představují nejnižší úroveň chování, které se odvíjí jako spontánní, bezděčná odpověď vyvolaná určitým jednoduchým podnětem. Reflexivní chování je zpravidla všem lidem společné ... (6:9)
- **Reminiscence** ... jedná se o spontánní náhlé vybavení si zdánlivě zapomenutého obsahu, které je vyprovokováno náhodnou souhrou příznivých okolností ... (6:342)
- **Role (sociální)** ... roli lze charakterizovat jako soubor očekávání spojený s chováním v určité pozici, situaci, profesi.

- **Simulace** ... předstírání psychického stavu nebo vztahu, který nemá odpovídající odraz ve skutečných prožitcích vyslychaného ... (6:299)
- **Sociální podpora (v souvislosti s výslechovou činností)** ... představuje takové aktivity a postoje vyslychajícího, které jsou projevem zájmu o vyslychaného, jeho potřeby a které minimalizují vliv negativních emocí a pocitů jako průvodních jevů každé výslechové interakce.
- **Sugestibilita** ... schopnost přijímat nekriticky, automaticky a bezděčně cizí názory za své a převádět je do vlastního chování a prožívání ... (6:325)
- **Verifikace** ... ověřování, kontrola pravdivosti výroku, hypotézy či argumentu
- **Videografie** ... použití záznamové techniky pro následný rozbor a interpretaci složitých a důležitých výsledků ... (6:298)
- **Viktimizace** ... míní se tím proces poškozování či způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu. Začíná, ale zpravidla nekončí, vlastním útokem na oběť ... (6:116)
- **Viktimologie** ... relativně nová vědecká disciplína. Hovoří se o ní jako o nauce o obětech trestných činů. Soustřeďuje se na roli, kterou hraje oběť v motivaci pachatele a na způsobu, jakým se oběť „spolupodílí“ na interakci v průběhu trestného činu ... (6:111)
- **Výpověď** ... výpověď můžeme z pohledu kriminalistické taktiky definovat jako výsledek kriminalistické metody, kterou se na základě zákona získávají kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychané osoby, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslychaného i vyslychajícího.
- **Výslech** ... výslechem se rozumí kriminalistická metoda, kterou na základě zákonem stanovených podmínek získávají orgány činné v trestním řízení výpověď osoby o skutečnostech, které vnímala svými smysly a které jsou právně a kriminalisticky relevantní pro objektivní zjištění a objasnění věci.

2. Forenzní psychologie a její předmět

Výraz „forenzní“ je odvozen z latinského slova „forum“, které označovalo tržiště či náměstí. Místo, kde probíhal veřejný život obce včetně soudních pří.

V současnosti se můžeme setkat s označením „soudní psychologie“, kterým je označována forenzní psychologie. Jde o velmi rozšířený a používaný termín, ale z odborného hlediska se jedná o nepřesný překlad, protože soudní psychologie představuje pouze část problematiky, kterou se forenzní psychologie zabývá. Mnohem přesnějším a věcně správným ekvivalentem je termín právní psychologie. Tento termín se však v praxi příliš nevízel a zdá se, že ani široké veřejnosti není příliš srozumitelný.

Forenzní psychologie se řadí do skupiny aplikovaných psychologických disciplín a zabývá se chováním a prožíváním lidí v situacích regulovaných právem, především však právem trestním.

Kromě forenzní (právní) psychologie patří do skupiny aplikovaných psychologických disciplín například pedagogická psychologie, psychologie práce, psychologie reklamy, obchodu či sportu a společným pojítkem všech těchto aplikovaných disciplín je skutečnost, že zkoumají otázky chování a prožívání v konkrétní reálné životní situaci, tj. zabývají se zvláštnostmi psychických jevů v ohraničené oblasti praxe. Samozřejmostí je, že tyto disciplíny usilují o získání nových poznatků a jejich výklad. Jinými slovy, snaží se o vytvoření vlastní teorie aplikované disciplíny. Současně se však zaměřují i na hledání cest, jak ovlivňovat studovanou problematiku.

Vymezení forenzní psychologie vychází z dvou podstatných faktů. V první řadě je zdůrazňována vazba na psychologii jako vědní obor. Tato vazba je potvrzována skutečností, že využívá poznatky obecné, vývojové a dalších psychologických disciplín a zároveň tyto poznatky rozvíjí, doplňuje a zkoumá v konkrétní lidské činnosti. Každá aplikovaná psychologická disciplína se zabývá v tom či onom ohledu chováním a prožíváním, neboť právě tyto dva navzájem spojené jevy vymezují psychologii jako samostatnou oblast poznávání.

„Za druhé je vyjádřeno zvláštní určení forenzní psychologie, tj. to, co je pro ni charakteristické uvnitř systému psychologických disciplín a čím se odlišuje od ostatních psychologických aplikací. Specifikum forenzní psychologie spočívá v tom, že zkoumá psychologickou problematiku v právně relevantních situacích. Jejím cílem je zjistit,

jak probíhá duševní dění člověka, ocitne-li se v životní situaci, která je postihována zejména trestním právem.“ ... (6:8)

Forenzní psychologie se zabývá velkým spektrem různých problémů. Je nutné si uvědomit, že tyto problémy jsou v obecné rovině zkoumány v jiných psychologických disciplínách např. v psychologii osobnosti, v obecné, sociální či klinické psychologii. Forenzní psychologie využívá poznatky těchto disciplín a soustřeďuje se na zjištění, jaké podoby a charakteristiky nabývají tyto jevy u lidí, kteří buď prosazují právo, nebo jsou právu podrobováni. Typickým případem je problematika vnímání. Nejde však o obecné zákonitosti vnímání, nýbrž o proces vnímání, který ovlivňuje utváření svědecké výpovědi.

„Forenzní psychologie při řešení problematiky výslechu představuje podpůrnou vědní disciplínu. Tím, že se zaměřuje na prožívání a chování účastníků výslechové interakce, dává ustanovením trestního práva a doporučením kriminalistiky „lidský rozměr“. Forenzní psychologie vyplňuje právní rámec výslechu i taktiku jeho provádění psychologickými doporučeními, jak poznat, vysvětlit a ovlivnit (případně predikovat) prožívání a chování účastníků výslechové interakce.“ ... (21:21)

Forenzní psychologie se zabývá výslechem ve dvou rovinách. V první řadě zkoumá psychologické okolnosti, které popisují a objasňují výslech jako určité aktuální dění. Nahlíží na výslech jako na zvláštní formu mezilidského jednání. Zároveň se věnuje i psychologickému pozadí, tj. psychologickým jevům, které probíhají v průběhu výslechu a ovlivňují jeho průběh. Jinými slovy bychom mohli říci, že forenzní psychologie zkoumá výslech jako určitou jedinečnou formu interpersonálního jednání a její snahou je objasňovat psychologické souvislosti dění mezi vyslychajícím a vyslychaným.

V neposlední řadě se forenzní psychologie zabývá výsledným produktem výslechu, tj. výpovědí. Soustřeďuje se na psychologické okolnosti, které se podílí na utváření výpovědi. Poznatky o faktorech podmiňujících kvalitu výpovědi forenzní psychologie využívá při psychologickém rozboru, který je nezbytný např. při posuzování věrohodnosti konkrétní výpovědi určitého jedince. Forenzní psychologie přitom nahlíží na výpověď jako na produkt vzájemné interakce vyslychajícího a vyslychaného a současně ji chápe jako výsledek psychické činnosti (duševního dění) určité osobnosti, tj. především procesu vnímání, zapamatování, reprodukování apod.

Jinak řečeno, druhou zájmovou oblastí v celkové problematice výslechu je psychologické zkoumání výpovědi.

Forenzní psychologie se věnuje faktorům, které ovlivňují kvalitu výpovědi ve smyslu její úplnosti a pravdivosti. Při poznávání a popisování těchto faktorů zvažuje jak celkovou výslechovou situaci, tak okolnosti, které ovlivňovaly vyslýchaného do doby uskutečnění samotného výslechu. Ve forenzní psychologii je tedy sledován celý proces utváření výpovědi od samotného počátku, tj. od okamžiku, kdy došlo ke vnímání a prožívání kritické události až po její reprodukování při výslechu.

Lze tedy říci, že forenzní psychologie se zabývá interakcí (interpersonálním jednáním) vyslychajícího a vyslychaného a současně produktem této interakce, tj. výpovědí ... (7:19-20)

3. Výslech

Bez výslechu se neobejde vyšetřování prakticky žádného trestného činu. Jeho cílem je získat úplnou a věrohodnou výpověď, která je při dodržení podmínek stanovených trestním řádem považována za důkaz.

„V nejobecnějším slova smyslu chápeme výslech jako právně regulovaný proces získávání, zpracování, hodnocení a dokumentování informací o skutku, který je předmětem vyšetřování. Cílem výslechu je získat v procesu interakce mezi vyslychajícím a vyslychaným úplnou a věrohodnou výpověď, která má – při dodržení podmínek stanovených trestním řádem – charakter důkazu.“ ... (21:114)

Problematikou výslechu z pohledu obecných postupů a praktických doporučení ve smyslu získání právně a kriminalisticky relevantních informací o spáchaném skutku se zabývá kriminalistika, konkrétně její podobor – kriminalistická taktika. Na kriminalistiku navazuje forenzní psychologie, která funguje jako podpůrná disciplína v tom, že poznává a rozvíjí psychologickou stránku výslechu. Upřednostňuje přístup, který vnímá vyslychaného nejen jako nositele aktuální sociální role, tj. role podezřelého, obviněného, svědka, ale především jako člověka s problémem.

Zásady provádění výslechu jako procesního úkonu jsou dány trestním právem. Ustanovení trestního řádu jsou závazná a definují, které náležitosti musí bezpodmínečně výslech jako vyšetřovací úkon splňovat. Lze z něj odvodit práva i povinnosti jednak vyslychané jednak vyslychající osoby.

„Za efektivní lze považovat výslech, kdy kromě kvantitativního hlediska reprezentovaného množstvím právně a kriminalisticky relevantních informací, získaných a zadokumentovaných v souladu s požadavky trestního řádu a doporučeními kriminalistiky, akceptujeme psychologickou, tj. kvalitativní stránku výslechu představovanou mírou sociální satisfakce účastníků výslechové interakce (resp. mírou nepřítomnosti negativních pocitů u účastníků výslechové interakce). Proto navázání a rozvíjení psychologického kontaktu vyslychajícího s vyslychaným představují klíčové sociálně-psychologické fenomény ovlivňující průběh výslechové interakce.“ ... (21:114)

Kriminalistika v souladu s požadavky trestního řádu rozlišuje několik stádií výslechu, která mají svoji individuální charakteristiku, svoje cíle a užívá se v nich specifických taktických postupů. Jedná se o stádia:

- **úvodní stádium výslechu** – dochází ke splnění procesních formalit a náležitostí výslechu, tj. ověření totožnosti vyslychané osoby, poučení o právech a povinnostech podle procesního postavení vyslychaného atd. Umožňuje vyslychajícímu zjistit postoj vyslychané osoby k předmětu výslechu, doplnit informace o osobě a osobnosti vyslychaného, ověřit si jeho vztahy k dalším zainteresovaným osobám a v neposlední řadě začít formovat psychologický kontakt mezi vyslychaným a vyslychajícím
- **stadium souvislého líčení**, označovanou jako **monologická část** výslechu – začíná okamžikem, kdy je vyslychaný vyzván, aby uvedl, co mu je o předmětné věci známo.
- **stádium otázek a odpovědí**, označovanou jako **dialogová část** – smyslem této fáze je doplnit a upřesnit informace získané z předcházející části výslechu

Od členění samotného výslechu je nutné rozlišovat etapy výslechové činnosti, která v sobě zahrnuje přípravnou část, samotný výslech a ukončení výslechu s tzv. povýslechovou fází.

Přípravnou část výslechu tvoří fáze analytická a fáze syntetická.

Analytická fáze výslechu obsahuje:

- analýzu znalostí, schopností a psychického stavu vyslychajícího. Smyslem této fáze je autoreflexe postojů vyslychajícího k vyslychanému i k výslechu jako úkonu
- seznámení a analýza dosud shromážděných materiálů, týkajících se výslechu
- analýzu osobnosti vyslychaného, která spočívá ve studiu a rozboru dostupných materiálů a informací o vyslychané osobě. Cílem je určení taktických záměrů a postupů, které budou použity při samotném výslechu, aby bylo dosaženo pravdivé a úplné výpovědi

Syntetická fáze je vrcholem přípravy na nadcházející výslech. Vyslýchající v ní na základě poznatků získaných analytické fázi přípravy vytváří podmínky k provedení výslechu a stanovuje jeho pravděpodobný průběh. V této fázi přípravy výslechu se rozhoduje zejména o formě výslechu podle procesního postavení vyslýchaného, určuje je nejvhodnější místo a čas výslechu, stanovují se cíle, kterých má být výslechem dosaženo. Tato fáze by měla končit vypracováním plánu výslechu. V praxi se v některých případech od vypracování plánu výslechu ustupuje a to převážně v případech, kdy jde o rutinní výslechy, anebo když je vyslýchajícím zkušený a speciálně vyškolený odborník. U zvláště složitých či náročných výslechů však ani toto nejsou důvody, aby se od plánu výslechu ustoupilo. Přesto je plán výslechu pouze orientační a podpůrnou pomůckou, protože průběh výslechu by měl být přizpůsobován reakcím vyslýchaného a proto má své místo při výslechu i improvizace vyslýchajícího.

V současné době je shromážděno velké množství poznatků, týkajících se výslechu, přesto výslech představuje pro psychologii nesmírně složitý problém. Zobecňování poznatků získaných při autentických výslechových situacích je velmi komplikované a nesnadné. Přispívá k tomu velké množství intervenujících proměnných, které se objevují v každé výslechové situaci. Veškeré učiněné závěry proto mají pouze povahu obecných doporučení. Tyto výstupy pouze upozorňují na významné okolnosti výslechu, které ho ovlivňují, např. brzdí nebo naopak podporují komunikaci mezi vyslýchajícím a vyslýchaným.

Při provádění výslechu by měl vyslýchající využívat všech psychologických poznatků. Aby tak však mohl činit, tak musí rozumět psychickým jevům, které se odehrávají ve vědomí účastníků výslechové interakce a ovlivňují jejich chování a reakce.

„Je nutné si uvědomit, že na výslech lze nahlížet jako na:

- aktuálně probíhající **interakci vyslýchajícího s vyslýchaným** ve specifických podmínkách výslechové situace;
- intrapsychický **proces utváření výpovědi**, která je produktem této interakce.“
(21:114)

S těmito dvěma oblastmi, tj. s interakcí a utvářením výpovědi souvisí pojem psychologická podpora výslechu, kterou lze přiblížit jako soubor psychologických poznatků, metod a postupů, které umožňují vyslychajícímu porozumět vyslychajícímu psychologickým zákonitostem prožívání a chování nejen vyslychaného, popřípadě ostatních účastníků výslechové interakce, ale i vlastnímu chování a prožívání. A zároveň tyto psychologické zákonitosti využívat, v souladu s trestněprávními normami a doporučeními kriminalistiky, k regulaci výslechové interakce tak, aby bylo dosaženo optimálního cíle výslechu, tj. úplné a pravdivé výpovědi.

Psychologické podpory výslechu lze využít při řešení problémů, které se při výslechové praxi objevují nejčastěji. Jedná se především o:

- odhad osobnosti vyslychaného, to znamená alespoň orientačně zjistit charakterové a temperamentové vlastnosti vyslychaného, jeho schopnosti a osobnostní rysy apod.;
- nalezení nejvhodnějšího způsobu navázání psychologického kontaktu s vyslychaným;
- neprofesionální (laické) posouzení věrohodnosti výpovědi;
- usuzování na motivační faktory, které determinují jednání vyslychané osoby;
- možnosti ovlivnění ochoty vyslychaného vypovídat;
- vedení výslechu s různými kategoriemi vyslychaných např. podle jejich procesního postavení, podle věk či fyzického a psychického stavu;
- předcházení a zvládnutí konfliktů při výslechu, eliminaci jejich příčin a možností jejich řešení;
- a v neposlední řadě problém stresu, který může být vyvolán výslechovou situací

Psychologie nemůže a většinou se ani nesnaží poskytnout jednoznačné a konkrétní návody na vedení a provádění výslechové činnosti ze strany vyslychajícího. Každá výslechová situace má zcela individuální průběh a ovlivňuje jí mnoho různých proměnných. Na druhé straně forenzní psychologie během svého vývoje shromáždila dostatek poznatků, které lze aplikovat jednak při vlastním vedení výslechu a jednak při vysvětlování psychologických zákonitostí utváření výpovědi.

„Současná psychologie proto odhlíží od většiny intervenujících faktorů ve smyslu konkrétní konstelace, kterou vytvářejí, a hledá „jen“ ty nejjobecnější a na konkrétní situaci mezilidské interakce nezávislé zákonitosti.“ ... (6:285)

Jak již bylo řešeno výslechovou situaci lze vnímat jako zvláštní druh mezilidské interakce. Vyjdeme-li z obecných zákonitostí, které o mezilidské interakci známe, pak můžeme hovořit o skutečnosti, že každá interakce obsahuje tři stránky, pochody, které se uplatňují a jsou vždy přítomny. Probíhají současně a vzájemně se podmiňují a ovlivňují. Rozlišují se následující stránky mezilidské interakce:

a) percepční stránka,

b) komunikační stránka, tj. sdělování informací mezi jednajícími osobami

c) interakční stránka, tj. procesy vzájemného působení a ovlivňování jednajících osob

Je patrné, že každý průběh jednání mezi osobami lze posuzovat a hodnotit z pohledu těchto jednotlivých stránek. Z pohledu první stránky, tj. interpersonální percepce, se sleduje, jak se jednající osoby navzájem vnímají, jaké představy a soudy si o sobě vytvářejí a podle jakých pravidel přitom postupují. Posuzujeme-li konkrétní jednání mezi lidmi z druhé, tj. komunikační stránky, zajímá nás, co a jakým způsobem si sdělují, neboli jaké informace si mezi sebou vyměňují a jaké k tomu používají způsoby. A konečně, hodnotíme-li interakční stránku, zajímá nás, jaké postupy partneri volí, aby se vzájemně ovlivnili neboli jakými „taktickými“ postupy usilují o to, aby dosáhli svého cíle např. získání výpovědi apod.

Uvedené tři stránky interpersonální interakce jsou obecně vzato stejně důležité, vzájemně se podmiňují, ovlivňují a souvisejí, přesto lze říci, že komunikace hraje dominantní úlohu. Zároveň je třeba si uvědomit, že všechny tyto stránky se liší i v tom, do jaké míry jsou uvědomovány a vědomě regulovány jednajícími osobami. A k plně uvědomovaným pochodům patří především komunikativní stránka.

Průběh komunikace v interpersonální interakci bývá zpravidla i s odstupem času pro aktéry vybavitelný, a to právě proto, že si jeho průběh jednající osoby uvědomují. Jinak je tomu u percepční a interakční stránky. Odpovídající psychické procesy nebývají plně uvědomovány, jednající osoby o nich později hovoří spíše na úrovni výsledných dojmů a pocitů. „Rozlišení tří stránek mezilidské interakce má praktický význam i pro situaci výslechu. Lze říci, že tyto tři děje tvoří psychologickou náplň výslechu.“ ... (6:286)

Každý výslech můžeme popsat, hodnotit a objasnit z hlediska vzájemného vnímání vyslychajícího a vyslychaného, z hlediska sdělování informací a současně z hlediska vzájemného působení (ovlivňování) vyslychajícího a vyslychaného.

3.1 Interpersonální percepce ve výslechu

Pod pojmem interpersonální percepce rozumíme vnímání člověka člověkem, které vstupuje do výslechu jako intervenující faktor jak na straně vyslychajícího, tak na straně vyslychaného a ovlivňuje jeho průběh i výsledek. Z pohledu výslechové praxe jde především o orientační odhad vyslychaného. Pro správné pochopení toho, jakým způsobem ovlivňuje interpersonální percepce průběh a výsledek výslechu, je třeba připomenout některé zákonitosti vzniku a přirozeného průběhu procesu vnímání.

Vnímání je vždy spojeno s uvědomovanou, tj. záměrnou nebo neuvědomovanou, tj. bezděčnou aktivitou nebo jednáním. Jednoduše řečeno, vnímání vede k uskutečnění akce. Lze to jednoduše demonstrovat na příkladech z každodenního života např. vnímáme-li nepříjemný hluk z místa, okolo něhož procházíme, zrychlíme. A platí to i naopak, procházíme-li okolo atraktivního objektu, který vnímáme, pak zpravidla zpomalíme nebo se dokonce zastavíme a zaměříme na něj svoji pozornost. Pokud jde o mezilidské vnímání, souvislosti nejsou vždy uvědomovány. Vnímání druhé osoby v nás spontánně a bezpečně vyvolává určité představy o tom, s jakým „typem“ člověka máme tu čest. A podle těchto intuitivních soudů se pak k vnímané osobě i chováme. Z tohoto tvrzení plyne, že obsah vnímání v interpersonální percepce se promítá do našeho jednání.

Důkazem tohoto tvrzení je i praxí ověřená zkušenost, kdy vnímáme-li druhou osobu jako sympatickou a inteligentní a to aniž bychom věděli přesně proč, se nám takto jeví, budeme se k ní chovat spíše příjemně, důstojně, vstřícně. A naopak, působí-li na nás druhý spíše nesympatickým dojmem, bude naše chování vůči němu spíše neochotné, odmítavé, urážlivé někdy až agresivní či arogantní.

Vnímání člověka člověkem probíhá vždy v individuální rovině. Jinými slovy interpersonální percepce je subjektivní záležitostí. Jedna a tatáž osoba je různými lidmi vnímána a proto hodnocena různě. Někomu se jeví jako inteligentní, společenská a komunikativní, na jiného může působit jako nezdravě ambiciózní, vychytralá a sobecká.

„Psychologie prokázala, že pravidla, podle nichž přiřazujeme vnímanému určitý význam, nejsou kriticky uvědomována, neboť nejsou výsledkem promyšleně zpracované zkušenosti jednotlivce. Produkt interpersonální percepce, tj. určitý dojem z druhé osoby, vzniká okamžitě, bezprostředně a mívá přetrvávající účinky.“ ... (6:287)

I ve výslechové situaci probíhá interpersonální percepce v naprosté většině případů ve své přirozené podobě, to znamená, že probíhá podle obecných zákonitostí definovaných obecnou psychologií. I ve výslechu se prosazují zmiňované hlavní znaky, tedy že se jedná o subjektivně zkreslené, nezřetelně uvědomované vnímání druhého člověka, které se přirozeně promítá do vzájemného jednání. Tato charakteristika se vztahuje k oběma subjektům výslechové situace, tj. k vyslychajícímu i vyslychanému. Mnohem větší zodpovědnost za bezproblémový průběh je však na straně vyslychajícího, který by měl průběh a produkt interpersonální percepce profesionálně kontrolovat, regulovat a vyvažovat. Bohužel i zkušení vyslychající se nezřídka dopouštějí chyb vyplývajících z procesů interpersonální percepce. K nejznámějším chybám patří:

- **Haló efekt**

Vyslychající vnímá vyslychaného prostřednictvím jedné, dominující charakteristiky, zpravidla k ní přidává další „vhodné“ předpoklady, které vyhovují dominující charakteristice, ale již nemají oporu ve vnímání vyslychané osoby.

- **První dojem**

Je velmi blízký předcházejícímu jevu haló efektu a spočívá v tom, že si vyslychající utvoří názor o vyslychané osobě v prvních minutách výslechu. Na tomto dojmu pak ulpívá. Nevnímá příznaky nasvědčující nutnosti počáteční dojem revidovat, korigovat. Zejména v situacích výslechu může být první dojem mylný. Mimo jiné i proto, že na počátku prvního výslechu může být vyslychaný připravený, má promyšleno, jak bude vystupovat a do jaké role se bude stylizovat. A protože je v této fázi spíše svěží a neunavený, je větší pravděpodobnost, že bude zdařile realizovat svůj předem připravený scénář.

- **Pygmalion-efekt**

Jde o psychologický termín pro jev, kdy jednající osoba svými představami (očekáváním) o druhém ovlivňuje jeho faktické chování. Název efektu je odvozen ze známé stejnojmenné hry, která dramaticky ztvárňuje tutéž skutečnost: chováme-li se k jedinci podle určitého záměrného nebo i neuvědomovaného konceptu, začne se obvykle těmto představám přibližovat. Tento jev byl experimentálně zkoumán a doložen zejména v pedagogických situacích ve vztazích mezi učiteli a žáky (náhodně vybraní žáci, kteří byli učiteli prezentováni jako zvláště schopní, záhy patřili k nejlepším ve třídě). Na analogický jev ve výslechové situaci upozornil A. Mergen (1990). Podle něj se může pygmalion efekt nevhodně uplatnit zejména v prvním výslechu mladistvých a mladých prvopachatelů. Nastává tehdy, jestliže se vyslychajícímu jeho negativní předsudek o osobnosti prvopachatele promítne, často intuitivně a neuvědomovaně, do jeho chování, jednání a výslechové komunikace. Výsledkem jsou nežádoucí reakce mladistvého prvopachatele. V pozadí je následující psychologický mechanismus: „Zachází se mnou, jako bych byl jenom zloděj, vrah a vyvrhel, očekává, že se tak budu chovat, tak se mu předvedu.“ V těchto situacích je podle Mergena průběh výslechu výrazně závislý na profesionální a psychologické kompetenci vyslychajícího. K ní patří i schopnost zbrzdit negativní působení efektu očekávání.

- **Sociální stereotypy**

Do interpersonální percepce se promítá mnoho ustálených schematických soudů, které jsou předávány v rámci procesů socializace. Jde o sociální stereotypy ve vnímání, které mnohdy dosahují stupně iracionálních předsudků. Výrazně ovlivňují vnímání člověka člověkem, velmi často ovšem zcela nepřiměřeným způsobem. Všeobecně známy jsou stereotypy vůči určitým rasám, vůči nezvyklému zevnějšku nebo příslušnosti k určitým sociálním skupinám. Působení sociálních stereotypu v interpersonální percepci většinou automaticky promítáme do jednání. V případě výslechu dochází k neadekvátnímu chování vyšetřovatele, zpravidla na úkor výsledku výslechu.

Kromě těchto nejznámějších a zároveň nejčastějších percepčních chyb L. Čírtková (2004) uvádí další a to:

- **Kognitivní referenční rámec**

Je dán předcházející profesionální zkušeností vyslychajících. Projevuje se zejména u vyšetřovatelů, kteří se dlouhodobě specializují na vyšetřování jednoho druhu trestné činnosti. Opakovaná zkušenost vede zpravidla k bezděčné fixaci určitých kognitivních schémat (myšlenkových postupů). Jsou to v podstatě ustálené představy např. o obvyklém způsobu páčání těchto deliktů nebo obraz typického, obvyklého pachatele, který se tohoto deliktu dopouští apod. Tato kognitivní schémata působí pak jako filtry při vnímání vyslychané osoby. Současně však filtrují i to, co vyslychaný sděluje. Vyslychající bezděčně a mimovolně vnímá pouze to, co zapadá do zkušenostního referenčního rámce a jednotlivých kognitivních schémat. V konkrétním případě může tímto psychologickým mechanismem uniknout řada důležitých informací, např. v případě souběhu trestných činů.

- **Idiosynkracie**

Jde o přecitlivělost až nesnášenlivost, která je spontánně vyvolávána určitými vnímanými podněty, např. zevnějšek nebo chováním vnímané osoby. Idiosynkracie vyslychajícího může být vyprovokována např. tónem hlasu nebo některými slovy či pohyby, které vyslychaný používá. Výsledkem je generalizovaná podrážděnost vyslychajícího, k jejímuž zvládnutí je zapotřebí značného volního úsilí. Trpí tím zejména schopnost vyslychajícího soustředit se na průběh výslechu.

- **Protipřenos**

Jde o termín, který pochází z psychoanalytické terapeutické praxe. Označuje profesionální selhání způsobené tím, že do profesionálního vztahu začínají bez vědomého záměru pronikat privátní vztahové polohy. Protipřenos je projevem nebo důsledkem silně emocionálně nabitých nevyřešených problémů. V případě výslechu se protipřenosem označují takové situace, kdy vyslychající propouští do výslechu vlastní, často potlačované problémy, aniž by však šlo

o vědomý záměr. Protipřenos je spojen s interpersonální percepcí v tom, že vyslýchaný bez vlastního vědomého přičinění kritický problém připomíná nebo přímo provokuje. Vyslychající pak vnáší bez vědomého úmyslu do výslechové situace informace z evokovaného problému. Přitom bývá zpravidla obtížné zprostředkovat vyslychajícímu náhled na to, že do jeho profesionálního jednání pronikají neadekvátní zkreslující prvky.

Závěrem lze uvést, že interpersonální percepce je základem orientačního odhadu osobnosti vyslychaného, ze kterého se odvíjí postup vyslychajícího v průběhu výslechu. Jejím výsledkem jsou subjektivní, výrazně intuitivní soudy o vyslychaném, kterým je přizpůsobována taktika výslechu. Interpersonální percepce hraje velmi důležitou roli především v úvodní fázi výslechu, kdy dochází k navazování kontaktu mezi subjekty výslechové situace.

3.2 Komunikace ve výslechu

V psychologii se komunikace tradičně člení na **verbální**, tj. komunikace řečí, **paraverbální**, tj. tónem vyjadřování a **nonverbální**, tj. prostřednictvím ostatních specifických výrazových prostředků např. mimiky, tělesného postoje, pohybů apod.

Komunikace obecně, nikoli tedy pouze ve výslechové praxi, je tvořitelem kontaktu i celkové atmosféry interakce. Z pohledu výslechu je však jediným přímým nástrojem psychologického působení vyslychajícího na vyslychaného.

Shora uvedené tradiční rozdělení komunikace má svůj význam i v psychologii výslechu. Na jedné straně je velmi důležité, aby vyslychající kontroloval své vlastní verbální i nonverbální komunikační projevy. A na straně druhé je stejně důležité, aby věnoval patřičnou pozornost komunikačním projevům vyslychaného. Uměl tyto projevy správně dekodovat a znal postupy, jak jich využít k dosažení svého cíle, tj. úplné a věrohodné výpovědi.

3.2.1 Verbální komunikace

Verbální komunikace v sobě skrývá dvě stránky. První stránka bývá označována jako obsahová a tvoří ji to, co se sděluje, konkrétní informace, údaj, sdělení. Druhou stránkou je stránka způsobová, označována jako stránka formální. Způsobová stránka obsahuje způsob, jakým se informace sděluje. Sleduje se např. tón, zabarvení či intenzita řečového projevu, dále různé pomlky a přestávky ve sdělování, zakoktání nebo přeroknutí. Formální stránka bývá v odborné literatuře označována jako tzv. paraverbální komunikace či paralingvistika.

Vědním oborem, který se o verbální komunikaci v souvislosti s výslechovou činností zajímá je kriminalistika, konkrétně kriminalistická taktika. O verbální komunikaci ve výslechu pojednává především kriminalistická taktika. Tento vědní obor přináší řadu poznatků a především taktických postupů využívajících obecných poznatků. Zjištěné a sestavené základní taktické postupy, týkající se navázání psychologického kontaktu, analýzy výpovědi v průběhu výslechu, motivování k pravdivé a úplné výpovědi nebo pomoc při vybavování a reprodukci líčených událostí, seznamují vyslýchajícího s tím, jak má psychologicky vhodně postupovat. Pozornost si zaslouží i speciální postupy, které se týkají např. využití stavu emocionálního napětí nebo stimulaci kladných vlastností vyslýchávaného, kterých je třeba také využívat ve výslechových situacích.

Psychologie navazuje na obor kriminalistické taktiky a dále rozpracovává oblast verbální komunikace např. z hlediska zcela konkrétních výslechových situací s ohledem na psychologické zvláštnosti výslechu dětí, prvopachatelnů atd. Zabývá se také souvislostmi mezi verbální komunikací a interpersonální percepcí nebo interakcí.

3.2.2 Neverbální komunikace

Uvědomění si významu neverbální komunikace je prvopočátkem jejího správného využívání. Často bývá nedoceněna a její projevy nejsou zohledňovány při vzájemné lidské interakci. Opak je však pravdou, poznání zákonitostí neverbální komunikace a uvědomělá interpretace neverbálních projevů vyslychané osoby může přispět k zefektivnění procesu výslechu. Neverbální projevy vyslychaného jsou totiž nositeli důležitých informací pro vyšetřovatele, které by měl ve své praxi využívat.

L. Čírtková (2004) uvádí, že neverbální komunikace má ve výslechové praxi několik důležitých funkcí:

- a) Neverbální projevy **vypovídají o vzájemném vztahu osob v interakci** mnohem přesněji než projevy verbální komunikace. Skrze neverbální projevy lze usuzovat o kvalitě negativních i pozitivních vztahů. Určení povahy vztahu je pro vyšetřovatele významné nejen v situaci výslechu, ale i při různých kontaktech vyslychaných osob, např. s lidmi blízkými, spolupachateli apod., při domovní prohlídce i konfrontaci.
- b) Neverbální projevy **zprostředkovávají důležité informace o emocionálním stavu vyslychané osoby**. Jde zčásti o vůlí neovlivnitelné vnější projevy neuropsychických a vegetativních procesů (změna barvy pleti, napětí svalstva, změny průměru zornic). Zčásti se jedná o vrozené a životní zkušenosti, modifikované vnější výrazy (zejména mimické) a konečně kulturně podmíněné, v průběhu života osvojené projevy (gesta, doteky apod.). Aktuální psychický stav může např. napovědět, zda se výslech přehoupl z bezpečných témat k otázkám, které jsou vyslychané osobě nepříjemné a jsou pro ni očividně emocionálně stresující.
- c) Neverbální projevy **upřesňují, doplňují, případně nahrazují verbální sdělení**. Lze je proto velmi dobře využít při orientačním odhadu věrohodnosti výpovědi. Osoba mluvící pravdu používá obvykle jinou řeč těla než tatáž osoba v situaci lživého líčení.

d) Neverbální projevy lze v neposlední řadě také využít k **ovlivňování a řízení výsledku**. Pomocí cílené, záměrně zvolené neverbální komunikace může vyslychající utvářet i regulovat výsledkovou atmosféru od měkčích až k chladnějším polohám. Například při výslechu silně traumatizované oběti násilného činu může nevhodná řeč těla zcela zablokovat paměť i ochotu vypovídat.

Pozorování neverbálních projevů je zprostředkováno několika psychickými procesy, tj. vnímáním, myšlením, intuicí a empatií. Jde o proces, který je závislý především na míře uvědomění vnímaných projevů vyslychané osoby. Některé z těchto projevů si uvědomujeme, vstupují tedy do našeho vědomí, kde jsou bezprostředně vyhodnocovány a tato hodnocení se promítají do procesu výslechu. Jiná část neverbálních projevů je sice vnímána, ale není zřetelně uvědomována a vyslychající je zpracovává spíše intuitivně. Tento intuitivní postup je uplatňován v případě, kdy správné úvahy vznikají podle nepatrných nebo nezřetelných příznaků. Vyslychající tak pouze „vycítí“ neupřímnost v chování a jednání vyslychaného. A konečně nelze v této souvislosti opomenout fakt, že část neverbálních projevů není vnímána vůbec, nejsou tedy vůbec zohledněny při výslechové činnosti. Jedinou možností, jak je zaregistrovat a využít je použití speciálních přístrojů.

Největší význam pro praktickou výslechovou činnost mají neverbální projevy, které jsou vyslychajícím pozorovatelné a uvědomované. Jedná se však o projevy výrazné a zřetelné, které mají zpravidla menší diagnostickou hodnotu než projevy drobné, nenápadné.

Existují obecné požadavky na pozorování a záznam neverbálních projevů. Je nutné v rámci možností dané situace sledovat všechny neverbální projevy, nikoliv jen projevy náhodné nebo neobvyklé. Dále je třeba vystihnout směr odchylky od normálu a určit velikost odchylky nejčastěji vyjádřením četnosti např. vůbec, málokdy, občas, často, stále apod.

Člověk není schopný stoprocentně kontrolovat a ovládat všechny neverbální projevy, z nichž některé jsou navíc vůlí neovlivnitelné. Z tohoto důvodu není prakticky možné plnohodnotně předstírat neprožívaný stav nebo falšovat stav prožívaný. Dochází-li ze strany vyslychaného ke snaze o předstírání, zastírání či zveličování prožívaného

stavu, má to pro vyslychajícího stejný význam, jako správná interpretace spontánního a přirozeného výrazu. V těchto případech se hovoří o:

- **simulaci**, tj. předstírání psychického stavu nebo vztahu
- **disimulaci**, tj. zakrývání určitých prožitků a stavů
- **agrovaci**, tj. zveličování, zdůrazňování existujících prožitků

V praxi je zcela běžné, že se vyslychaná osoba snaží o předstírání či naopak zastírání svého aktuálně prožívaného stavu. Vzhledem ke skutečnosti, že člověk prakticky není schopen kontrolovat a regulovat všechny své neverbální projevy je téměř jisté, že zkušený vyslychající tyto záměry rozpozná.

Považuji za důležité zmínit se alespoň okrajově o složkách neverbální komunikace.

Za nejvýznamnější neverbální komunikační prostředek, který poukazuje na aktuální duševní stav a to prostřednictvím výrazů obličeje je **mimika**. Relativně spolehlivě je možné určit z lidské tváře emocionální stavy, jako jsou strach, překvapení, štěstí, zloba, smutek, spokojenost atd. Zároveň lze určit také obecnější rovinu aktuálních psychických stavů např. příjemný-nepříjemný, aktivní-pasivní atd.

S výrazem tváře úzce souvisejí i **pohledy**, které se také považují za jednu ze složek neverbální komunikace. L. Čírtková uvádí, že při rozboru neverbální komunikace se zaměřením na pohledy se sleduje:

- a) **zaměření pohledu**, tj. na co se osoba dívá
- b) **délka doby pohledu** na jedno místo
- c) **četnost pohledů** na různá místa
- d) **sled pohledů**, tj. v jakém pořadí pohledy přecházely na různé objekty
- e) celkový **objem pohledů**, tj. jakou sumu času pohledů věnoval určité věci či osobě
- f) **průměr zornice**, tj. změny velikosti při změně emocionálního stavu

Z očních pohledů se dá odhadnout a pochopit situace vyslychaného. V žádném případě by se ve výslechové praxi neměl oční kontakt ze strany vyslychajícího využívat jako prostředek vyjadřování moci nad vyslychaným.

Tělesná blízkost neboli **proxemika** označuje určitý osobní prostor, ve kterém se jedinec cítí v bezpečí. Je-li tento prostor narušen, dochází u subjektu k citovému vzrušení, k vnitřnímu napětí, které může přejít například v úzkost. Psychické napětí se však zvyšuje nejen při proniknutí do této „bezpečné“ zóny, ale i v případě, jednáme-li s člověkem ve větší vzdálenosti, než odpovídá danému interpersonálnímu vztahu, zvyklostem nebo očekávání.

Tento prostor – vzdálenost mezi subjekty lze obecně kvantifikovat. Hovoříme o tzv. *intimní zóně*, která zahrnuje prostor od bezprostřední tělesné blízkosti do přibližně 40 cm. Dále je to *osobní sféra*, která odpovídá vzdálenosti zhruba do jednoho metru a je akceptována mezi přáteli, kolegy atd. Při vzdálenosti asi do 3 metrů mezi jednájícími lidmi hovoříme o *sociální sféře*. Tuto vzdálenost dodržují lidé při služebním či úředním styku. V odborné literatuře bývá uváděna i *veřejná sféra*, která se týká veřejných vystoupení, přednášek atd.

Je zřejmé, že při výslechu využití teorie tělesného prostoru v souladu s taktikou a etikou výslechu může vyšetřovatel navozovat či snižovat psychické napětí a úzkost u vyslýchaného.

Proxemika zahrnuje nejen osobní prostor – vzdálenost, ale i vertikální vzájemnou polohu jednájících osob. Je prokázáno, že ve většině situací „vyšší“ získává psychologickou výhodu, větší klid a sebevědomí, popřípadě menší trému.

Tělesné pohyby tzv. **kinetika** tvoří další složku neverbální komunikace. Jde o sdělování prostřednictvím pohybů končetin, trupu, krku a hlavy. Do této třídy neverbálních signálů zahrnujeme ty pohyby, které jsou převážně bezděčné, přirozené. V kinetice se odráží aktuální psychický stav člověka a částečně i některé trvalejší osobnostní rysy. Nejen ve výslechové situaci lze z tělesných pohybů usuzovat na vnitřní neklid, vzrušení, podráždení i na narůstající agresivitu, nebo naopak na klid, útlum či depresi. Je důležité všimnout si změn v pohybové činnosti vyslýchaného v závislosti na průběhu výslechu. Obecně lze vycházet z předpokladu, že se zvyšujícím se napětím a narůstajícím napětím se bude pohybová činnost zvyšovat.

Vypovídající hodnotu má také držení těla a vzájemná konfigurace všech jeho částí. Složka neverbální komunikace, která hodnotí tyto znaky, se nazývá **tělesný postoj**. Centrem pozornosti je poloha těla, které je v relativním klidu.

„Využívání poznatků o neverbální komunikaci ve vyšetřovací praxi nemá zatím exaktní povahu. Všechny závěry, učiněné vyšetřovatelem na tomto podkladě, by měly být hypotetické, tzn. vyžadující ověření. Vedle fakt, důkazů a odborných expertiz hrají doplňující, avšak neopomenutelnou roli.“ ... (6:307)

3.3 Interakce ve výslechových situacích

Při vzájemném jednání si jednající osoby vyměňují informace a přitom se snaží uskutečnit určitý záměr, který potřebu vzájemného kontaktu vyvolal. Prostřednictvím komunikace na sebe lidé navzájem působí, tj. ovlivňují chování a prožívání těch, s kterými jednájí. Smyslem komunikace je vždy zapůsobit na partnera tak, aby se začal projevovat způsobem odpovídajícím s představami, které má komunikující osoba. Pro toto vzájemné působení se v psychologii používá termín ovlivňování či interakce. Jinými slovy se interakcí rozumí vzájemné působení tedy ovlivňování jednajících osob a to prostřednictvím psychologických prostředků jako je např. slib, prosba, výhrůžka nebo nabídka.

Při každém setkání osob dochází k interakci. Jakmile dochází ke kontaktu a výměně informací, uplatňuje se i v různé míře vzájemné ovlivňování zúčastněných osob. Proto i to nejvěcnější sdělování informací sebou přináší prvky ovlivňování. Interakce ve smyslu vzájemného působení je neoddělitelnou složkou jakéhokoli jednání člověka s člověkem, tedy i výslechu.

V současné době se studují a popisují způsoby ovlivňování lidí v různých situacích. Obecně platí, že interakce se uskutečňujete tzv. psychologickými prostředky. Psychologické prostředky představují souhrnný název pro používané prvky ovlivňování např. upřímný či předstíraný souhlas s názory druhého, použití pochvaly, zdůrazňování některých osobnostních rysů partnera, poskytnutí úmyslně mylných informací atd.

Je zřejmé, že problematika interakce ve výslechové situaci nabývá specifické podoby. I ve výslechu zákonitě dochází k tomu, že vyslychající působí na vyslychaného, ale je třeba si uvědomit, že je tomu i naopak.

V praxi však nebývá tento fakt přijímán bezproblémově. Lidé, kteří se dostávají do kontaktu s interakcí ve výslechové situaci, se rozdělují do dvou táborů. Jedni otázku

psychologického ovlivňování taktně obcházejí, nezmiňují ji. Druzí zastávají názor, který zásadně odmítá jakékoliv psychologické působení vyslychajícího na vyslychaného.

Úvahy o úplném vyloučení prvků ovlivňování v taktice vyšetřování jsou však zcela bezpředmětné a v praxi nereálné. Stejně lze charakterizovat i požadavek, který chce odstranit veškeré prvky ovlivňování z výslechové činnosti. Tento požadavek zřejmě vyplývá z nepochopení základní psychologické podstaty lidské interakce.

Z hlediska forenzní psychologie se otázka působení vyslychajícího na vyslychaného přesouvá do roviny, která naznačuje, které způsoby ovlivňování vyslychaného jsou právně relevantní a které způsoby jsou právně nepřipustné. Jako právně irelevantní je označována např. sugesce, psychologický nátlak nebo donucování ze strany vyslychajícího v jakékoli formě a podobě. K použití právně nepřipustnému postupu vyslychajícího na vyslychaného může ale docházet i bez uvědomovaného úmyslu vyšetřovatele a to je důvod, proč by každý vyslychající měl mít alespoň základní vědomosti o psychologických prostředcích ovlivňování.

Je nutné si uvědomit, že důležitým faktorem, který ovlivňuje výslech je psychologické působení. „Rozlišují se jednotlivé prvky či prostředky psychologického působení, které má vyslychající k dispozici tj. může je cíleně modifikovat. Mezi základní patří:

a) kontakt s vyslychaným

b) atmosféra výslechu

c) styl komunikace“ ... (6:311)

Pro efektivní působení při výslechu musí vyslychající využívat všech těchto prvků, musí mít povědomí o správných a právně relevantních postupech, které může použít. Nelze vynechat ani jeden z těchto prvků, musí brát v úvahu všechny jednotlivě i jejich kombinace.

3.4 Typy výslechových situací

Obecně se rozlišují čtyři základní typy výslechové situace a to s ohledem na přístup vyslychaného k utváření výpovědi. Konkrétně se jedná o posouzení situace, zda je vyslychaný způsobilý a zda má v úmyslu vypovídat.

Prvním typem je situace, kdy vyslychaná **osoba může a chce povídat**. Jde o příznivou výslechovou situaci, kdy vyslychaný vnímal, zapamatoval si a nyní je schopen vnímanou událost správně vylíčit a současně je ochoten vypovídat úplně a pravdivě.

V této situaci hrozí pouze jediné riziko, které by zapříčinilo nedosažení požadovaného cíle výslechu, tj. dosažení úplné a pravdivé výpovědi. Tímto rizikem je nevhodně zvolený přístup a postup vyslychajícího vůči vyslychanému.

Druhým typem výslechové situace je situace, kdy si **vyslychaná osoba** momentálně **nemůže** vzpomenout, **ale** je motivována a **chtěla by vypovídat**. Vyslychaná osoba vnímala kritickou událost, ale nyní si ji nemůže z různých důvodů vybavit. Současně je ale ochotna vypovídat úplně a pravdivě. Psychologickou podstatu této situace nacházíme v momentálním zablokování mentálních funkcí, nejčastěji v paměti. Tuto situaci lze řešit správně zvoleným psychologickým působením vyslychajícího, které je zaměřeno na osvěžování paměti prostřednictvím tzv. znovupoznání, simulace asociačních mechanismů nebo uvedením vyšetřovacích hypotéz.

Třetím typem výslechové situace, ke které může dojít je stav, kdy **vyslychaný může, ale nechce vypovídat**. I zde se musí uplatnit působení vyslychajícího na vyslychaného. Toto ovlivňování však musí vycházet z odhadu osobnosti vyslychaného a v neposlední řadě i z odhadu motivace vyslychaného nevypovídat. Je zřejmé, že čím přesnější odhad osobnosti vyslychaného se vyslychajícímu povede, tím bude jeho ovlivňování účinnější.

Poslední, čtvrtý typ představuje situace, kdy vyslychaná **osoba není způsobilá a** současně **nechce vypovídat**. Vyslychaná osoba sice předmět výslechu vnímala, ale nyní se jeví jako nezpůsobilá podat výpověď, protože vykazuje určité odchylky od normálu

ve smyslu intelektových či osobnostních odchylek. V této situaci je psychologické působení irelevantní, nevhodné. Jediným východiskem je získání tvrdých dat o osobnosti vyslychaného prostřednictvím přizvání znalce, který přezkoumá duševní normality a osobnost vyslychaného.

3.5 Výslech jako sociální situace

Výslech lze chápat i jako dynamický, relativně uzavřený, časově ohraničený systém vzájemně podmíněných interakcí mezi vyslychajícím a vyslychaným probíhající ve specifických podmínkách výslechové situace. Osoby i prostředky, které používají a podmínky, za nichž k interakci dochází, tvoří sociální situaci. Specifické podmínky, ve kterých dochází k interakci, ovlivňují prožívání a chování účastníků, jejich postoje, vztahy i prostředky, které používají. Mezi faktory, které z výslechové situace činí specifickou sociální situaci, řadíme zejména:

- **specifičnost předmětu, obsahu, průběhu a výsledku** výslechové interakce
- **předem dané sociální role**, které ovlivňují vztahy a interakci mezi vyslychajícím a vyslychaným, vytvářejí podmínky pro značně formalizovanou, neosobní podobu mezilidských vztah ve výslechové situaci. Jednotliví účastníci výslechové interakce vstupují do vzájemných kontaktů jako nositelé aktuálních sociálních rolí vyplývajících z jejich procesního postavení. S rolí, kterou jedinec při výslechu zaujímá, je spojováno určité chování a jednání, které je od něj očekávané.

V souvislosti s rolí vyslychajícího při výslechu je zmiňován termín „sociální podpora“, která představuje takové aktivity a postoje vyslychajícího, které jsou projevem jeho zájmu o vyslychaného a o jeho potřeby a které minimalizují vliv negativních emocí a pocitů jako průvodních jevů každé výslechové interakce.

- **psychickou náročnost**, která výslechová situace přináší pro všechny zúčastněné osoby. Zdrojem psychické zátěže je jednak charakter šetřeného skutku, konkrétní fyzikální, časové i s prostředím spojené podmínky a především pak jednání účastníků výslechové interakce.

Dle J. Spurného (2003) pojetí výslechu jako sociální situace umožňuje vyslychajícímu:

- uvědomit si existenci a vliv jednotlivých situačních činitelů na prožívání a chování účastníků výslechové interakce;
- vnímat, hodnotit a interpretovat chování a projevy vyslychaného i ostatních účastníků výslechové interakce;
- na základě pochopení vztahů mezi situačními faktory ovlivňovat průběh výslechové interakce. ... (21:114)

3.6 Cíl výslechu a osobnost vyslychajícího

Hlavním a primárním cílem výslechu je získání co možná největšího množství relevantních informací k případu. Informace získané výslechem bývají vodítkem k vyřešení vyšetřovacího případu.

Výslech je, v porovnání například s běžným rozhovorem, náročný proces získávání informací. Je nutné totiž respektovat jednak veškeré právní normy a jednak kriminalistické zásady. A navíc je třeba si plně uvědomit, že výslech je komplikován a ovlivňován řadou psychologických souvislostí.

Rozsáhlé výzkumy prokázaly, že vyslychaná osoba se téměř vždy nalézá v nepříznivém psychickém rozpoložení, a to nezávisle na jejím procesním postavení. Důvodem je fakt, že se po vyslychaném žádá, aby sděloval informace cizímu, neznámému člověku v úřední, formalizované situaci. Důvod nepříznivého psychického rozpoložení můžeme také hledat ve skutečnosti, že předmětem výslechu jsou většinou takové události, o kterých se nehovoří snadno, ať už je vyslychaný v roli obviněného (podezřelého např. při podání vysvětlení), či svědka nebo poškozeného. Kterákoli z těchto osob může mít důvody k váhání poskytnout úplnou a pravdivou výpověď.

Klíčová v každém výslechu je role vyslychajícího. Chování, jednání a volba taktiky vyslychajícího jsou totiž jedinými faktory, o kterých se dá říci, že jsou plně pod kontrolou a jejich ovlivnitelnost je dostupná. Všechny ostatní okolnosti, které ovlivňují průběh a výsledek výslechu jako je například doba nebo místo výslechu, využití určité záznamové techniky nebo postoj vyslychané osoby, jsou již ovlivnitelné složitěji. Je

proto zřejmé, že vyslychajícímu nestačí pouze teoreticky znát principy výslechu, ale musí je umět skutečně použít v reálném případě, tj. v praxi.

„Elementární zásady pro vedení výslechu jsou dobře známy a v řeči praxe je lze shrnout asi takto. Dobrých výsledků při výslechu dosáhneme mimo jiné když:

- mají vyslychané osoby možnost volně vyprávět
- vyslychané osoby se mohou plně koncentrovat
- výslech probíhá bez zbytečných rušivých stresů
- paměťový proces vybavování je podpořen vhodnými přestávkami
- vypovídajícímu je aktivně nasloucháno a
- na volné vyprávění navazuje dotazování formou otevřených otázek“ ... (21:315)

Kromě těchto zásad vedení výslechu jsou známy i typické nedostatky, kterých se vyslychající dopouštějí a tím komplikují či dokonce znemožňují dosažení cíle výslechu.

Mezi nejčastější a nejvýznamnější nedostatky ve výslechové praxi bezesporu patří:

- nedostatečné sociální kompetence, tj. vyslychající se neumí doptávat, jsou neobratní ve výslechové komunikaci
- nezvládání situací, kdy dochází ke komplikacím ve výslechové činnosti
- používání tzv. návodných otázek, které obsahují citlivé informace o kritické události
- nedodržení zásad vedení výslechu

„Empirické analýzy uskutečněné v 70. a 80. letech dvacátého století vedly k závěru, že získávání praktických zkušeností s vedením výslechu nevede automaticky ke zdokonalování výslechových dovedností.“ ... (6:317)

Pokud bych měla označit některé výslechové dovednosti za klíčové, pak by to byla schopnost naslouchání a s ním související doptávání se. Jedná se o naučené techniky a lze je dobře trénovat. Nelze je však získat pouze běžnou praxí, předpokládají totiž určité poznatkové zázemí z oboru psychologie.

Dále by měl být vyslychající trpělivý, měl by postupovat s pochopením a s empatií.

Z uvedených tvrzení plyne jednoznačný závěr. Osobnost vyslychajícího, jeho znalosti a dovednosti, stejně tak jako osobnostní rysy lze považovat za hlavní faktor, který ovlivňuje výslech a to především v rovině dosažení cíle výslechu, tj. získání relevantní výpovědi.

3.7 Zvláštnosti výslechu dětí a nároky na osobu vyslychajícího

Požadujeme-li od vyslychajícího určité sociální kompetence, dovednosti a odborné znalosti, pak na tyto požadavky klademe o to větší důraz, jestliže se jedná o provádění výslechu dětí a mladistvých. Tyto zvýšené nároky plynou z nutnosti uvědomit si a akceptovat některé zvláštnosti, které přináší výslech dětí a mladistvých na rozdíl od výslechu dospělého jedince. Tyto zvláštnosti spočívají jednak v samotné existenci jevů, které nejsou u dospělých pozorovány, anebo v intenzitě, kterou u dětí působí v porovnání s dospělými jedinci.

Názory na způsobilost dětí podat úplnou a pravdivou výpověď prošly vývojem. Na počátku dvacátého století převládal skeptický názor, který pochyboval o schopnosti dětí vypovídat ve shodě s realitou. Zastánci tohoto názoru např. W. Stern nebo A. Binet tvrdili, že výpověď dítěte nelze považovat za přesnou, protože ji ovlivňuje množství chyb, které plynou z přirozené tendence dětí dotvářet realitu fantazijními představami. Tento názor se opíral i o poznání, že děti si představují určité situace a ty pak pokládají za skutečné, tak jako to dělají při svých hrách. A právě zdůrazňování těchto stránek dětské psychiky vedlo v minulosti k odmítání dětských výpovědí pro potřeby trestního práva.

Psychologické výzkumy, které byly v této souvislosti prováděny, stejně tak jako výslechová praxe, dokázaly, že původní názory na dětskou výpověď se změnily. Naopak, objevily se názory opřené o závěry výzkumů, že děti jsou způsobilé poskytnout věrohodnou výpověď.

Bylo prokázáno, že utváření výpovědi probíhá u dětí obdobně jako u dospělých. Některé psychologické výzkumy dokonce poukazují na fakt, že za příznivých okolností mohou být děti školního věku schopny lepších paměťových výkonů než dospělí jedinci. Jako příklad mohu uvést proces vnímání. Děti méně filtrují při vnímání. Proto postřehnout i řadu drobných detailů, které si přesně vkládají do paměti. Pamatují

si prožité události spíše popisným, fotografickým způsobem, a proto mohou překvapit líčením detailů, které dospělému pozorovateli uniknout, protože se více uplatňuje zaměřenost při vnímání.

... výslech uskutečněný v roce 2009: *vyslýchaným byl muž J. N. ve věku 42 let, který se stal svědkem únosu. V sobotu v časných ranních hodinách svým osobním motorovým vozidlem odvážel svoji osmiletou dceru k babičce, aby zde mohla strávit jarní prázdniny. Na světelné křižovatce zastavil na červený světelný signál za vozidlem, které zde již stálo. Tuto situaci zaznamenal i městský kamerový systém, který byl později vyhodnocován kriminalisty vyšetřující shora uvedený trestný čin. J. N. jako majitel vozidla stojícího za vozidlem pachatelů byl předvolán k výslechu za účelem zjištění informací týkajících se osádky před ním stojícího vozidla. Výslechem J. N. však nebyly zjištěny žádné relevantní informace, které by potvrdily vyšetřovací hypotézu. Vyslýchaný J. N. uvedl fakta, která již byla vyšetřovatelům známa, svojí výpovědí je však potvrdil. Uvedl tovární značku vozidla, vzpomněl si na barvu vozu, ale neuvedl žádné informace k osádce vozidla.*

Jeden z kriminalistů navrhl, aby byla výslechu podrobena i dcera majitele vozidla osmiletá H. N. Výsledek výslechu byl překvapivý. Vyslýchaná H. N. vypověděla, že na zadním sedadle vozidla seděly tři osoby, vzhledem k jejich velikosti to byli muži a dokonce uvedla i skutečnost, že muž sedící uprostřed měl na hlavě čepici, kterou nosí její otec, když lyžují na sjezdovce. Doptáním kriminalista zjistil, že se jednalo o kuklu černé barvy. Měla sloužit k znemožnění orientace uneseného. Tato výpověď se později stala jedním z důkazů, na základě kterých státní zástupce vznesl žalobu.

V současné době se tedy všeobecně připouští, že děti jsou schopny poskytovat platné výpovědi. Vzhledem k této skutečnosti vyvstala i potřeba speciálního zákona, který výslechy dětí připouští a upravuje jejich podmínky. Jedná se o zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, ukládá opatření za takové protiprávní činy a upravuje postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. V ustanovení § 3 tohoto zákona je uvedena v odstavci 8 jedna ze základních zásad: „soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží“.

V běžné praxi nastávají situace, kdy se vyslychající setkává s větší či naopak menší způsobilostí vyslychaného dítěte. V každém případě je třeba si uvědomit, že paměťový výkon záleží na mnoha faktorech, mimo jiné i na mentální zralosti dítěte. Odlišuje-li se výpověď dítěte od výkonu věkově srovnatelných vrstevníků, pak je vhodné v rámci objektivnosti této výpovědi přizvat ke konzultaci nebo dokonce ke znaleckému posouzení odborníka psychologa.

Hovoříme-li o psychologických zvláštnostech výsledku dětí pak musíme zdůraznit především aspekt sugesce, dále vliv vnějšího prostředí a akomodační nebo-li adaptační syndrom.

Zvláštností při výslechu dětí a mladistvých bychom našli nebo odvodili celou řadu, ale v rámci této práce se budeme zabývat pouze těmito třemi, které považují za hlavní s největší možností ovlivnitelnosti výsledku respektive jeho cíle, tj. výpovědi.

3.7.1 Sugescce, sugestibilita

Sugestibilitu chápeme jako schopnost přijímat nekriticky, automaticky a bezděčně cizí názory za své a převádět je do vlastního chování a prožívání. Za české synonymum slova „sugestibilita“ bychom mohli považovat termín „ovlivnitelnost“. Z obecných poznatků psychologie vyplývá, že sugestibilita je závislá mimo jiné i na věku. V dětství je ovlivnitelnost v průmětu vyšší a s přibývajícím věkem ji ubývá.

Z této obecné souvislosti sugestibility a věku lze vyvodit závěr, že děti bývají při výslechu v průměru více ovlivnitelní než dospělí jedinci.

Výslechová praxe tento předpoklad potvrzuje, děti reagují zpravidla velmi citlivě na působení vyslychajícího. Velmi často je přímo ve výslechové situaci pozorovatelné, že děti se snaží odhadnout očekávání vyslychajícího a chce tomuto očekávání vyhovět. Dochází pak k tomu, že dítě uvádí to, co si myslí, že je od něho očekáváno.

Jedinou prevencí před sugescí při výslechu je pečlivá příprava vyslychajícího na průběh výslechu ve smyslu kladených otázek. Formulace každé otázky by měla být zvolena tak, aby nenaznačovala, jak má dítě odpovídat. Stejnou pozornost jako vyslychající věnuje kladeným otázkám, musí věnovat i kontrole neverbálních prostředků komunikace.

Při kladení otázek dětem a nezletilým by si měl vyslychající uvědomit rizika, která přinášejí uzavřené otázky, návodné a tzv. kontrární otázky. Za kontrární otázku považujeme dotaz na to, co se objektivně nemohlo přihodit. Jsou vyslychajícím pokládány tehdy, když lze předpokládat, že dítě bude evidentní nesmysl vyvracet a přitom spontánně zmíní důležité okolnosti, na které by si jinak nevzpomnělo. Nebezpečí uzavřených otázek lze spatřovat v tom, že děti mají tendenci odpovědět „ano“ i na otázky, kterým nerozumí. Vysvětlení tohoto jevu můžeme hledat v pocitu, že záporná odpověď navozuje dojem odporu, neposlušnosti či neslušnosti. Je proto důležité před vlastním dotazováním dítě upozornit, že má možnost odpovědět i „já nevím“ nebo přiznat, že otázce nerozumí. Spolehlivost dětských odpovědí se takto podstatně zvyšuje, a proto přispívá k relevantnosti dětských výpovědí.

V některých případech je nutné použít návodné otázky, protože od předmětné události uplynula delší doba a je třeba „povzbudit“ paměť dítěte. Z takto dosažené výpovědi se pak použijí pouze informace, které byly zjištěny jako tzv. dodatek nad rámec návodné otázky.

3.7.2 Vliv vnějšího prostředí a atmosféra výslechu

Další psychologickou zvláštností výslechu dítěte je vliv vnějšího prostředí a celková atmosféra výslechu.

Atmosféru výslechu vytváří vyslychající svým individuálním stylem jednání a zvolenými taktickými postupy. Je zcela nevhodné pro vytvoření příznivé atmosféry při výslechu, aby se vyslychající snažil na vyslychaného působit výchovně, aby se pasoval do role rodiče. V žádném případě by se neměl dopustit kárání, odsuzování či poučování o slušném chování.

... „výslech uskutečněný v roce 2006: *vyslychaným byl šestnáctiletý R. K. v procesním postavení podezřelého, který se ale jevil jako nejslabší článek pouliční party, zabývající se vykrádáním vozidel. Od výslechu R. K. si kriminalisté slibovali rozkrytí pozic a jejich úkolů jednotlivých členů party, kdy každý člen měl při páchání trestné činnosti svůj specifický úkol. Dokázáním organizace trestné činnosti by se kriminalistům podařilo zvýšit horní hranici trestu a hlavním organizátorům, kteří již byli plnoletí, by hrozilo uvalení vazby. Bohužel kriminalista, který vedl výslech s R. K.,*

na něho působil velmi autoritativně, dával mu najevo, že jím pohrdá a v neposlední řadě se dopustil chyby tím, že vyslychanému dal za vzor chování svého syna, kterého by nechal zavřít do „pastáku“, kdyby se jen jedenkrát zachoval jako R. K. Tímto způsobem si kriminalista zcela uzavřel cestu v komunikaci a R. K. již zcela účelově a bez zájmu vypověděl, že o žádném rozdělení úkolů uvnitř party neví, že veškerá jejich trestná činnost je čistě náhodná, bez předchozího domlouvání.

... výslech uskutečněný v roce 2007: vyslychaným byl opět R. K. již sedmnáctiletý v procesním postavení podezřelého, který tentokrát zcela doznal organizovanost trestné činnosti a kromě jiného se zmínil i o kriminalistovi, který ho vyslychal v roce 2006, a který na něj působil „jako můj fotr“, což tenkrát způsobilo jeho neochotu komunikovat, spolupracovat.“ ... (8:28-29)

Za atmosféru výslechu zásadně odpovídá vyslychající, pouze na něm tedy záleží, zda se bude dítě cítit uvolněně a zda bude ochotné spolupracovat.

Vnějšímu prostředí výslechu je přisuzován velký význam při utváření výpovědi a může výrazně ovlivnit výslednou výpověď. Vnější prostředí je zmiňováno i v souvislosti s výslechem dospělých osob, předpokládá se však, že při výslechu dětí sehrává nesrovnatelně výraznější roli. Důležité je jednak místo konání výslechu a jednak i samotné vybavení této místnosti.

Jestliže dopustíme, aby vnější prostředí výslechu podněcovalo u vyslychaného dítěte či mladistvého pocity úzkosti, strachu nebo vyvolávalo obavy a negativně tak zasahovalo do aktuálního duševního stavu dítěte, pak můžeme očekávat, že výpověď dítěte bude znehodnocena a to díky narušení paměťového výkonu či ochotou spolupracovat.

Jak vnější prostředí, tj. výslechová místnost, tak i atmosféra výslechu by měly být uspořádané a vytvořené tak, aby vyvolávaly pocity bezpečí, důvěry a uklidnění. Vytvoření příznivého vnějšího prostředí by mělo vyslychajícímu pomoci navodit příznivou atmosféru při výslechu.

V odborné literatuře se uvádí, že například strohá kancelář policejního úředníka není vhodným místem k výslechu dětí a mladistvých, protože vyvolává pocity strachu nebo „nadvlády“ vyslychajícího vůči vyslychanému. Zároveň se ale ani nedoporučují místnosti, v kterých je pro děti příliš mnoho podnětů, které na ně působil ve směru nesoustředěnosti nebo podporují jejich fantazii.

... výslech uskutečněný v kanceláři policejního komisaře, který měl za svými zády nástěnku s množstvím novinových výstřížků a článků týkajících se šikany: *vyslýchaným byl dvanáctiletý A. K., který měl vypovídat o šikaně, která byla zjištěna na jeho základní škole. Výslech probíhal více než uspokojivě. Vyslýchaný byl komunikativní a ochotný spolupracovat. Uváděl informace, které přímo „učebnicově“ potvrzovaly vývojová stádia šikany, velmi přesvědčivě uváděl a popisoval jednání a chování údajných pachatelů šikany na základní škole. Teprve po ukončení výslechu a jeho přečtení vyslychajícím bylo odhaleno, že vyslýchaný čerpal své informace z nástěnky za zády vyslychajícího.*

Po opětovném předvolání vyslýchaný tuto skutečnost přiznal, ale opakovaný výslech byl státním zástupcem vyloučen z důkazního materiálu.

Jediným možným řešením jak nejlépe zvolit místnost vhodnou k výslechu a přispět tak i k příznivé atmosféře výslechu je zodpovědná příprava vyšetřovatele na výslech. Měla by být z jeho strany vyvinuta snaha o získání věrohodných, úplných a relevantních informací o vyslychané osobě. Tyto informace by mu měly posloužit k odhadu osobnosti vyslychaného, k seznámení se s jeho osobnostními rysy a s jeho temperamentovými a charakterovými vlastnostmi. Zjištěné informace je pak možné poskytnout odborníkovi, který doporučí vhodné taktické postupy, čímž pomůže zvolit i vhodné výslechové prostředí.

3.7.3 Akomodační syndrom

Vedle pojmu akomodační syndrom se v českém překladu používá rovněž označení adaptační syndrom. Američan R. Summit hovoří o akomodačním syndromu v souvislosti s chováním, které je při výslechu pozorovatelné a toto chování je třeba chápat jako součást vyrovnávání se s prožitým traumatem. Je tedy zřejmé, že s akomodačním syndromem se setkáváme u výslechu dětí, které jsou vyslýchány v souvislosti se závažnými trestnými činy, a to jak v procesním postavení poškozeného, tak svědka.

K projevům chování typického pro akomodační syndrom řadíme lhaní, odvolávání výpovědi a střídání na první pohled protichůdných vzorců chování.

Adaptační syndrom je založen na pěti hlavních znacích, z kterých lze odvodit popis chování a vysvětlit toto chování. Prvním a základním znakem je utajování, následují další, tj. bezbrannost, bezvýchodnost, opožděné oznámení trestného činu a odvolání obvinění.

Akomodační syndrom projevující se utajováním vychází z tendence zamlčení zážitku kvůli pocitu provinění provázeného pocitem strachu z morálního odsouzení nebo z odepření náklonnosti blízkých osob. Při správně zvoleném a uplatněném taktickém přístupu vyslýchajícího lze toto utajování nejen odhalit, ale i překonat a získat tak informace v podobě věrohodné výpovědi. Těmto taktickým postupům napomáhá i skutečnost, že děti nejsou, díky úrovni sociálních a kognitivních schopností, schopny dlouhodobě a efektivně utajovat. Zkušený vyslýchající dokáže doptáváním, ale i vhodným působením adaptační syndrom dítěte překonat. „Děti se rychle prozradí. K tomu příklad z literatury: žák základní školy simuloval telefonát svého otce třídní učitelce, na její dotaz: „a s kým mluvím?“, odpověděl: „s mým otcem“. ... (6:328)

Dalšími důležitými znaky akomodačního syndromu jsou bezbrannost a bezvýchodnost. Bezbrannost pramení z faktu, že je dítě vydáno pachateli tzv. napospas. Sice vnitřně chápe, že by se mělo bránit, ale převládá u něho přesvědčení, že se nemá, na koho se obrátit. Vzbudí-li vyslýchající svým jednáním v dítěti pocit, že mu může důvěřovat, je to první krok na cestě k překonání akomodačního syndromu.

S bezbranností úzce souvisí bezvýchodnost, která pramení z toho, že se dítě považuje za špatné, protože strpělo nebo dokonce zavinilo aktivity pachatele. Má-li dítě

sourozence tak se často stává, že za ně cítí zodpovědnost a situaci vyhodnocuje tak, že ono je ten, kdo musí trpět, aby netrpěli ostatní. K tomu, aby se dítě vyrovnalo s touto situací, používá různých obranných mechanismů. Dochází např. k vytěsňování nepříjemných detailů z paměti, což při výslechu ztěžuje vybavování určitých údajů o průběhu činu. Vyslychající by měl být s touto možností seznámen, a to proto, aby uměl správně reagovat na výroky dítěte, které se mohou jevit jako chudé na detaily.

Dalším nevědomě používaným obranným mechanismem je disociace, při níž dítě odděluje nepříjemné části vzpomínek a v krajním případě vzniká situace, kdy dítě samo sebe přesvědčí, že se vlastně nic nepříhodilo.

V případech, kdy vzniká podezření na akomodační syndrom, ale nikoliv pouze v těchto případech, se doporučuje nejdříve vyslechnout dospělé zúčastněné osoby. Vyslychajícímu to umožňuje vhled do předmětné situace a navodit tak při samotném výslechu dítěte pocit, že se v situaci orientuje, že ji chápe a vyslychanému, že rozumí. Odměnou mu pak je snadnější navázání kontaktu, důvěra a otevřenost dítěte, které jsou základním předpokladem úspěchu.

V téměř každé kriminalistické příručce zabývající se výslechem dětí se objevují praktické zásady, jejichž dodržení napomáhá k získání kvalitní výpovědi. Obecně je lze shrnout následovně:

- a) Pokud je to možné, tak by děti měly být vyslychány pouze jednou osobou. Výslech by měl trvat přiměřeně dlouhou dobu a vyslychající by měl reagovat na aktuální stav dítěte. V době výslechu je třeba zabránit jakýmkoli rušivým vlivům. Čím mladší dítě, tím větší nebezpečí odpoutání jeho pozornosti.
- b) Za nejdůležitější okamžik výslechu je považováno navázání emocionálního kontaktu. Během tohoto procesu si vyslychající může udělat obrázek o vývojové zralosti dítěte. Výsledek tohoto poznání by měl rozhodnout o taktickém postupu vyslychajícího při výslechu.
Pro navázání kontaktu je důležité vhodně volit počáteční otázky, na které může dítě správně a snadno odpovědět. Právě tyto jednoduché otázky by měly u dítěte

zvýšit jeho sebedůvěru a napomoci vzniku pocitu, že výslech zvládne. Otázky kladené na začátku výslechu by se neměly dotýkat události, která je předmětem výslechu. Měly by být obecné např. „chodíš do školy?“ „do které třídy chodíš?“, „co nejraději děláš ve svém volném čase?“ atd. Tyto otázky by měly napomoci k navázání kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným a navíc by měly pomoci vyslychajícímu v odhadu osobnosti vyslychaného, měly by mu ukázat, jak dítě myslí, jak se vyjadřuje atd.

- c) Kdy a jak bude dítě přeorientováno na předmět výslechu a jakým způsobem bude „poučeno“ záleží na uvážení vyslychajícího. Toto rozhodnutí by měl učinit na základě aktuálního psychického stavu vyslychaného. Závazné vzory pro přiměřené poučení například v závislosti na věku či rozumové vyspělosti dítěte neexistují. Předpokládá se, že vyslychající dítěti vysvětlí situaci, proč se spolu setkávají. Dotkne se důležitosti a významu sdělení, které vyslychaný učiní. A samozřejmě dítěti vysvětlí, co po něm bude chtít a seznámí dítě s tím, co dítě může. Měl by zmínit rozdíl mezi kladnou a zápornou odpovědí a zdůrazní odpovědi typu „NE“, protože malé děti mívají tendenci reagovat na uzavřené otázky spíše souhlasem, tj. kladnou odpovědí.

Nemělo by chybět ani vysvětlení přítomnosti dalších osob ve výslechové místnosti a jako vhodné se jeví i jejich představení.

Seznámení dítěte s předmětem výslechu, s pravidly, které výslech doprovázejí i s možnostmi, které dítě má, vytváří nejen předpoklad pro získání správné a relevantní výpovědi, ale i odbourává strach dítěte z neznámé situace a samozřejmě navozuje atmosféru důvěry a pomoci.

- d) Při samotném výslechu, kdy je již hovořeno o předmětné události, by mělo být samozřejmostí ze strany vyslychajícího pozorné naslouchání, oční kontakt, svůj prostor by mohly dostat i tzv. echo otázky, tj. zopakování právě sděleného ve stylu tázací věty. Všechny tyto projevy vyslychajícího, by měly plnit funkci povzbuzování. Slovní povzbuzování je vhodné v případě, že na něj vyslychající vhodně reaguje a přijímá ho, v některých případech však způsobuje opak. U dítěte vyvolává nervozitu a dojem, že to, co říká, není to, co chce vyslychající slyšet.

Jestliže se začátek či průběh výslechu dítěte jeví jako zdařilý a v některé další fázi dítě přestane spolupracovat, může to signalizovat, že:

- dítě je unavené
- kladené otázky ho intelektuálně zatěžují a začíná situaci nezvládat
- objevily se emocionální zábrany

V prvním případě může vyslychající únavu celkem spolehlivě rozpoznat.

Postupně narůstá motorický neklid dítěte a u malých dětí se objevuje i zhoršující se řečový projev. Vyslychající nemá jinou možnost, než výslech přesunout na pozdější dobu, někdy pouze postačí zařadit přestávku, tj. výslech pouze přerušit nikoliv tedy ukončit.

V případě intelektového přetížení lze otázky přeformulovat, používat méně náročné slovní formulace nebo používat více názornosti. V každém případě je dobré položit na závěr několik jednodušších otázek, aby výslech nekončil pro dítě neúspěchem. Tímto dosáhneme motivace pro případný následný výslech.

Přicházejí-li v úvahu nastupující emocionální zábrany, je nejlepší se začít ptát na pocity dítěte. Vhodně zvolené formulace např. „asi pro tebe není snadné o tom mluvit“ nebo „nejsi sám, kdo zažil něco podobného“ atd. mohou výslechovou situaci vylepšit. Rozhodující je zde celkové vystupování vyslychajícího a kvalita dříve navázaného kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným.

Hovoříme-li o zásadách výslechu dětí, neměli bychom zapomenout na zásadu, kterou svým způsobem zdůrazňuje i trestní řád, který stanoví, že dítě nesmí být výslechem nikterak poškozeno a negativním důsledkům vyšetřování je třeba předcházet. Toto tvrzení je určeno především různým složkám a orgánům činným v trestním řízení. Opakování výslechu každou složkou či orgánem, které se podílejí na vyšetřování, není žádoucí a pro dítě přináší negativní důsledky. Při dobré spolupráci těchto složek lze čerpat z jednoho výslechu provedeného pouze jednou instancí. Východiskem by mohlo být přesné a úplné zadokumentování a zaprotokolování prvního výslechu dítěte institucí, která provádí výslech jako první.

V neposlední řadě je také velmi důležitá spolupráce s tzv. referenčními osobami, tj. s rodiči dítěte, opatrovníky atd. Tyto osoby by měly být o průběhu a postupech

vyšetřování dobře informovány, měly by mít naprostou důvěru k použité taktice, ale i k osobě vyšetřovatele respektive vyslychajícího. Děti jsou velmi citlivé k pocitům, které mají jejich nejbližší, a proto vycítí nedůvěru a samy jsou pak následně nedůvěřivé.

Z psychologického hlediska – pokud je to možné – se výslech dětí (a mladistvých) nemá provádět v úředních místnostech, protože nezvyklost tohoto prostředí může mít značný vliv jak na emoční, tak na volní procesy dítěte, ale i na jeho svéráznou obrazotvornost, a ve svých důsledcích i na pravdivost a úplnost výpovědi. Jestliže však není možné provést výslech jinde než právě ve výslechové místnosti, je nutno její prostředí přizpůsobit prostředí na jaké je dítě zvyklé. Neznamená to pochopitelně přebudovat kulisu výslechové místnosti, ale v přípravě na výslech se důkladně seznámit s okruhem zájmů dítěte i jeho vztahů, a ty pak přenášet do výslechové místnosti proto, aby tu dítě co nejdříve zdomácnělo. To se daří jednak tím, že vyšetřovatel požádá rodiče, aby si dítě s sebou vzalo oblíbenou hračku, anebo mu sám hračku nabídne a nechá je zpočátku „samo sobě“, dále tím, že zajistí, aby dítě s doprovodem nečekalo v čekárně, ale prošlo přímo od vchodu nerušeně až do výslechové místnosti, a konečně správným psychologickým přístupem k průvodci dítěte. S ním musí v první řadě navázat kontakt, být k němu přátelský, ne odměřený, protože mnoho dětí dokáže vycítit kontakt mezi osobou jemu blízkou a vyšetřovatelem, neustále pozoruje, zda jeho průvodce do nového prostředí „zapadl“, a podle toho samo reaguje.

4. Výpověď

Výpověď můžeme z pohledu kriminalistické taktiky definovat jako výsledek kriminalistické metody, kterou se na základě zákona získávají kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychané osoby, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslychaného a vyslychajícího.

„Výpověď je souborem informací o faktech, mající význam pro trestní řízení. Pro forenzní psychologii je zajímavé to, co se s informacemi děje od okamžiku jejich vzniku až po okamžik, kdy jsou předávány pro potřeby trestního řízení a fixovány v podobě protokolu pořizovaného z výslechu.“ ... (6:337)

Vhodné je i použití definice „výpovědi“, kterou uvádí J. Spurný (2003): „Výpovědi se rozumí sdělení vyslychané osoby učiněné v průběhu výslechu a zdokumentované podle příslušných právních předpisů. Proces formování výpovědi spočívá v získávání, shromažďování a zpracování informace, v její fixaci, podržení a přepracování, následném vybavení, reprodukování a převzetí, přepracování a procesním podchycení informace vyslychajícím. Obsah výpovědi získané během trestního řízení výslechem může být jednak důkazem, jednak informací nedůkazního charakteru.“ ... (21:18)

Proces formování výpovědi je velmi složitý, představuje složitou činnost konkrétního člověka v konkrétní situaci a je ovlivněn řadou faktorů.

Průběh utváření výpovědi je v odborné literatuře členěn na určité fáze či etapy, podle toho, které psychické procesy se zapojují do hospodaření s informacemi. Tradičně se rozlišují čtyři hlavní fáze, které jsou nezbytné pro utváření výpovědi. Každá z těchto fází se vyznačuje specifickými riziky, která mohou negativním způsobem ovlivnit výsledný produkt, tj. protokolárně zachycenou výpověď vyslychané osoby.

L. Čírtková (2004) rozděluje utváření výpovědi na tyto fáze:

- získávání informací (tj. vnímání a percepční zpracování událostí tvořících později předmět výpovědi),
- vstřípení a uchování informací (tj. uložení a skladování informací v paměti),

- předávání informací (tj. vybavování formou znovupoznání či produkce založené na slovní formulaci zapamatovaného děje),
- příjem, zpracování a zachycení informací vyslychajícím

Téměř shodně rozděluje do etap proces formování výpovědi i M. Němec (2003):

- etapa získání, shromažďování a zpracování informace
- etapa fixace, podržení a přepracování informace
- etapa vybavení a reprodukování informace
- etapa přejímání, přepracování a procesního podchycení informace vyslychajícím

Je zřejmé, že každá předcházející etapa procesu formování výpovědi přímo ovlivňuje kvalitu etap následujících.

4.1 Získávání informací

M. Němec tuto fázi utváření výpovědi označuje jako etapu získávání, shromažďování a zpracovávání informace vyslychaným. V této fázi osoba získává určité informace, o nichž mnohdy neví, že se v pozdější době stanou předmětem zájmu v procesu trestního řízení. Základem této fáze je zde vždy vnímání, a to nejčastěji vnímání bezděčné, neúmyslné.

Přirozený průběh procesu vnímání je zatížen řadou nepřesností a subjektivních zkreslení zapříčiněnými například percepčními filtry. Přesnost vnímání ovlivňuje několik okolností, které jsou potřeba zvážit, chceme-li rozhodnout o kvalitě vnímání.

Zvažujeme především:

- aktuální psychický stav, který zahrnuje např. únavu a vyčerpanost, použití psychofarmak, omamných látek nebo alkoholu a znamenají nepřesný, zkreslený příjem informací
- city a emoce, které jsou prožitkovým doprovodem vnímání. Je zřejmé, že jakékoliv silné emoce představují rizikový faktor.
- subjektivní význam vnímaného děje a vztah vnímajícího k vnímané události
- profesionální zaměření, kdy lidé přesněji vnímají to, čemu rozumí, co chápou

- pozornost, u které hraje roli především to, zda vnímání je způsobeno bezděčnou nebo záměrnou pozorností. Vnímáme-li něco záměrně, lze předpokládat věrnější a spolehlivější příjem informací.
- osobnost vyslychaného jako zdroj možných nepřesností ve vnímání. Výsledná kvalita výpovědi je ovlivňována celkovou strukturou osobnosti, tj. na tom, jak je člověk po psychické stránce uzpůsoben.

Kromě shora uvedených okolností ovlivňují vnímání i podmínky, za kterých k vnímání dochází. Jedná se o fyzikální podmínky, do nichž řadíme akustické, termické nebo optické podmínky při vnímání. Dále pak podmínky fyziologické a subjektivní, které vzájemně souvisejí. Při posuzování fyziologických podmínek vnímání se zaměřujeme na úroveň smyslových funkcí a bereme v potaz především smyslové defekty jako je krátkozrakost, nahluchlost apod. Subjektivní podmínky jsou vytvořeny psychickými složkami osobnosti, jako je pozornost, selektivnost, city, emoce, zaměřenost, dovednosti či psychická a tělesná kondice atd.

M. Němec k problematice vnímání kromě jiného uvádí: „pokud jde o vnímání prostoru, vnímání a hodnocení času, má zde značný vliv nejen profesionální zkušenost a osobní zkušenost, ale i vliv cviku, věku a celková místní a okolní situace na místě samém“ ... (17:11)

4.2 Vštípení a uchovávání informací

Tvoří podstatu druhé fáze utváření výpovědi. Psychologickou podstatu této fáze utváření výpovědi tvoří paměťové děje.

V souvislosti s utvářením výpovědi je důležité si uvědomit, že mnoho vnímaných informací není vůbec fixováno do paměti. Dochází k jejich okamžitému zapomenutí.

Je známo, že paměť funguje subjektivním čili individuálně rozdílným způsobem. Lidé se liší v tom, co, jak přesně a na jak dlouho uchovávají informace v paměti.

Kromě okolností uvedených shora, které ovlivňují vnímání, existují i okolnosti, které ovlivňují paměť a podílejí se tak na utváření výpovědi. Jde o okolnosti, které mohou tlumit, nebo naopak stimulovat vštípení a uchování informací v paměti jedince. Jedná se především o **aktivní účast** vyslychaného **na předmětné události**. Pravděpodobnost

spolehlivého zapamatování se zvyšuje, jestliže vyslychaná osoba přímo a aktivně vstoupila do průběhu kritické události. Např. svědek, který poskytl pomoc oběti, může pravděpodobně poskytnout obsáhlejší a přesnější výpověď než svědek, který pouze pasivně přihlížel.

Lepšímu zapamatování přispívá i situace, kdy vyslychaná **osoba vnímané informace slovně formulovala** a tudíž nad nimi přemýšlela, ještě před samotným výsledkem např. když je sdělovala svému okolí bezprostředně po vnímané události. Jestliže vyslychající zjistí, že vyslychaný o události opakovaně hovořil ve svém okolí, lze předpokládat, že si předmětný děj opakovaním ve své paměti upevnil.

„Zajímavá je rovněž otázka **opakování vjemu** a jeho účinku na přesnost zapamatování. Názor, že opakování vjemu pomáhá jeho správnému uchování v paměti, je platný, pouze pokud jde o proces osvojování, např. učiva. Ve vztahu ke svědeckým výpovědím má opakování vjemu nejednoznačné efekty. Opakovaná událost totiž zevšední, zpravidla jí nevěnujeme tolik pozornosti a její pamětní uchování bývá spíše povrchní. Setkal-li se svědek s podezřelou osobou vícekrát, je pravděpodobné, že si zachová relativně ohraničenou vzpomínku na průběh prvního setkání. Opakovaná setkání se budou ve vzpomínce spíše prolínat a překrývat.“ ... (6:341)

V neposlední řadě je vhodné se zmínit o **subjektivním významu vnímaných informací**, který souvisí s kvalitou paměti. Události a okolnosti, které se nám jeví jako subjektivně významné a důležité si zapamatujeme mnohem lépe.

Při výslechu je nutné, aby si vyslychající zjistil druh paměti vyslychaného a to z důvodu, kdy je nutno poskytnout vhodnou pomoc vyslychanému vybavit si zdánlivě zapomenuté. Rozlišujeme paměť motorickou, slovně logickou, emocionální nebo názornou paměť. Aby se jednalo o účelnou pomoc při rozpomenutí si, tak musíme u každé z paměti zvolit jiný taktický postup a je na vyslychajícím, aby vybral ten správný.

S pamětí úzce souvisí proces zapomínání. V souvislosti s procesem zapamatování probíhá i proces zapomínání. M. Němec (2003) uvádí, že proces zapomínání ovlivňují zejména:

- **intenzita prožitku** – platí, že výrazněji se zapamatovává to, co se bezprostředně týkalo subjektu vnímání samého

- **úsilí uchovat si prožitek v paměti** – platí, že chceme-li si uchovat záměrně nějaký prožitek v paměti, většinou tam bude uchován déle než ostatní prožitky
- **věk vyslýchaného** – výzkumy ukazují, že nejlépe si zapamatovávají lidé středního věku, staří lidé většinou rychle zapomínají
- **vliv času** – slábnutí konkrétního vjemu postupuje s během času. U výrazně emocionálního zážitku se někdy projeví špatné vybavování i bezprostředně po události, proto je v těchto případech vhodné odložit výslech na pozdější dobu
- **vliv následných dojmů** – které z paměti vytlačují to, co bylo vnímáno dříve, a tak ovlivňují proces zapomínání.

V souvislosti s problematikou paměti se mi jeví jako vhodné zmínit se i o psychologickém jevu, který se označuje jako **reminiscence**. Reminiscencí se rozumí náhlé, spontánní vybavení zdánlivě zapomenutého paměťového obsahu, které je vyprovokováno náhodnou souhrou příznivých okolností. V souvislosti s výslechovou činností, bychom si měli uvědomit, že se může jednat i o rozpomenutí náhlé (pravdivé, spontánní) nebo o rozpomenutí předstírané (jev nebyl zapomenut, ale pouze zamlčen), které je motivované např. pomstou pachatelů nebo uvědoměním si důsledků zamlčení informací apod. Výskyt reminiscence při výslechu tedy v zásadě nezavdává příčinu k nedůvěře vyslychajícího k vyslychanému.

Výslechovou praxí je prokázáno, že normálně psychicky disponovaný jedinec je schopen uchovávat vnímané informace ve své paměti v poměrně čisté podobě. Pokud by tomu bylo jinak, pak by výpověď získaná výslechem v trestním řízení pozbývala smyslu a nikdy by nemohla být uznána jako důkazní prostředek.

4.3 Předávání informací - etapa vybavení a reprodukování informace

Zatím co v první a druhé fázi utváření výpovědi byly psychologickými podstatami vnímání a paměť, v této třetí fázi je to reprodukce. Reprodukci rozumíme předávání zapamatovaných informací prostřednictvím slovní formulace vyslychaným.

Vnímání a zapamatování probíhá před výslechem a tudíž na ně vyslychající nemá žádný vliv, k reprodukci dochází během samotného výslechu a vyslychající ji svým jednáním a chováním ovlivňuje. Je třeba si uvědomit, že interpersonální percepce, verbální i nonverbální komunikace a interakce mezi vyslychaným a vyslychajícím mohou na průběh reprodukce působit příznivě anebo naopak mohou vybavování informací tlumit, zpomalovat či rušit.

Předešlé dvě fáze utváření výpovědi, tj. vnímání a zapamatování, se podepisují na kvalitě reprodukováných informací. Vybavené a reprodukované informace nikdy úplně neodpovídají autentickému zážitku. Dochází jednak ke změnám kvantitativním, tj. k úbytku informací a jednak dochází ke změnám kvalitativním, tj. dochází ke změnám v přesnosti informací.

Zkušený vyslychající je s těmito změnami obeznámen a umí s jejich důsledky pracovat. Odlišná, pro vyslychající mnohem náročnější, situace nastává, když je vyslychaný ochoten intenzivně spolupracovat, soustřeďuje se na svou ochotu vypovídat a je mu nepříjemné, když nemůže poskytnout na položenou otázku patřičnou odpověď. V tomto okamžiku, v dobré víře a často ne zcela vědomě, zaplňuje slabší vzpomínková místa. Dochází tak ke vzniku tzv. klamných vzpomínek.

„Z hlediska výslechové situace představují klamné vzpomínky hlavní rizikové momenty třetí fáze utváření výpovědi. Rozlišují se různé podoby klamných vzpomínek, které si lze představit jako konkrétní zdroje pamětních nepřesností či nečistot, vznikajících v rámci reprodukce.“ ... (6:344)

L. Čírtková (2004) klamné vzpomínky rozděluje na:

- **vzpomínkovou mezeru uvědomovanou**

Jde o situace, kdy si vyslychaná osoba uvědomuje, že průběh děje reprodukuje nepřesně, má však pocit, že dané okolnosti sice vnímala, ale aktuálně si je neumí vybavit.

- **prostou vzpomínkovou mezeru neuvědomovanou**

Vyslychaná osoba vypovídá sice pravdivě, ale neúplně. Ve vzpomínce určitá okolnost chybí, ale vyslychaný je přesvědčen, že vypovídá úplně.

- **neuvědomovanou vzpomínkovou mezeru, která je vyplněna jiným obsahem**

Jde o situace, kdy vyslychaná osoba část děje zapoměla, neví o tom a prázdné místo vyplnila bezděčně a neúmyslně smyšlenou informací, která neodpovídá skutečnosti.

- **vzpomínky s časovými posuny**

Při této paměťové chybě jde o situaci, kdy vyslychaná osoba reprodukuje vzpomínky, ve kterých je sled zážitků převeden do jiného časového sledu, než se ve skutečnosti odehrál. Vyslychaný uvádí sice správné údaje, ale v nesprávné chronologii. Tento jev je dosti běžný a odpovídá přirozenému fungování paměti.

- **obsahově rozšířenou vzpomínku**

Pro tento druh klamných vzpomínek se v praxi o odborné literatuře vžil pojem vylepšování výpovědi. Vyslychaný se rozpomíná o kritické události bez vzpomínkových mezer. Ve své výpovědi však uvádí i to, co se ve skutečnosti nestalo. Vyslychaná osoba tedy vylepšuje svou výpověď za pomoci různých fantazijních doplňků, aniž by si byla této tendence vědoma. Chybí však úmysl vypovídat křivě.

- **snové vzpomínky**

Představují celkem vzácné paměťové chyby. U dospělých vyslychaných osob jde o jev natolik výjimečný, že zavdává podnět k úvahám o celkovém psychickém stavu jedince. V takovém případě není chybou zvažovat i možnost odborného vyšetření osobnosti vyslychaného. Snové vzpomínky se mohou spíše vyskytnout u nemocných dospělých, u dětí nebo u starých osob. Ve snové vzpomínce se mísí sen a skutečnost.

Na kvalitě reprodukce se také podepisují verbální schopnosti vyslychané osoby či potíže se slovní fixací nebo verbalizací vzpomínek. Vyslychaná osoba událost vnímala, zapamatovala si ji, vybavuje si ji, ale není schopna ji srozumitelně vyjádřit pomocí řeči, příčinou jsou např. chudost vyjadřovacích prostředků, omezenost slovní zásoby, jednoduchá stavba věc nebo prostá popisnost. Tyto chyby se nejvíce projevují v tzv. monologické části výslechu, kdy má vyslychaný sám hovořit o předmětné události. Zčásti lze jejich dopad eliminovat v dialogové části výslechu, kdy vyslychajícího klade otázky, případně se doptává.

Tuto nedostatečnost při utváření výpovědi můžeme nejčastěji pozorovat u dětí, ale nikoliv pouze u nich. V úvahu připadají i osoby dospělé mentálně nevyspělé.

V souvislosti s problematikou chyb při utváření výpovědi zmíním i sugesci a emocionální působení výslechu.

Je zřejmé, že sugestivní otázky a celkově sugestivní projev vyslychajícího může přimět vyslychanou osobu ke sdělování informací, které ve skutečnosti nevnímala (viz kapitola 3.7.1).

Emocionální působení výslechu nezdědka vyvolává negativní prožitky u vyslychaného a vzniká tzv. výslechový stres, jehož intenzita i projevy jsou subjektivní a individuální. V každém případě však rušivě působí na proces paměťového vybavování. Výsledkem výslechového stresu pak bývá, že vyslychaná osoba si nevzpomíná na fakta, která by si za jiných okolností bez problémů vybavila a reprodukovala je.

V neposlední řadě považuji za nutné zmínit v této souvislosti i roli vnějšího výslechového prostředí. Neadekvátní prostředí, které obsahuje rušivé vlivy např. časté telefonáty, procházení nezúčastněných osob výslechovou místností, přítomnost „neznámých“ osob v místnosti atd., rozhodně procesu utváření výpovědi nesvědčí. Rušivé vlivy rozměňují pozornost vyslychaného a ztěžují soustředění, které je při výslechu nutné.

„Lze se rovněž setkat s názory, že by výslechové prostředí mělo být příjemné, pohodlné a nemělo by působit strohým dojmem. Ukazuje se však, že k těmto názorům je třeba přistupovat s určitou obezřetností. Je nutné diferencovat podle konkrétních okolností. Přirozeně existují výslechové situace, kdy je účelné vhodně uzpůsobit i vnější prostředí tak, aby navozovalo pocit bezpečí a jistoty (např. při výslechu dětí). V naprosté většině

výslechů konaných s dospělými však nelze vliv prostředí absolutizovat. Dokonce se ukazuje, že určitá strohost a účelovost místnosti je vyslychaným očekávána a současně je chápána jako přirozený znak celé situace. Standardní výslechové místnosti, které existují v některých zemích, vycházejí z těchto poznatků. Jsou uspořádány přísně účelově a jejich vybavení je velmi strohé.“ ... (6:349)

4.4 Příjem, zpracování a zachycení informace vyslychajícím

Jedná se o čtvrtou, závěrečnou fázi utváření výpovědi. Tato fáze se zcela odlišuje od předešlých tří. Odlišnost tkví v tom, že se dotýká pouze přínosu vyslychajícího na výsledné podobě výpovědi, zatím co u předešlých fází byl zdůrazňován podíl vyslychaného na utváření výpovědi.

I vyslychající vnáší do výsledné podoby výpovědi určitá rizika, která souvisejí s přirozeným průběhem psychických procesů. Jedná se o proces vnímání, tentokrát na straně vyslychajícího, se všemi svými okolnostmi, které ho ovlivňují. A dále procesy zpracování a zachycení informací sdělovaných v průběhu výslechu.

Z psychologických poznatků vyplývá, že vnímání, porozumění a přesné zachycení řečového projevu druhé osoby je velmi náročnou a složitou psychickou činností. Rozhodně zde neplatí názor, že jde pouze o to poslouchat, zapamatovat si obsah sdělení a náležitým způsobem jej zaprotokolovat.

V této fázi utváření výpovědi se také může vyskytnout velké množství chyb, stejně jako ve fázích předcházejících. Úskalí této fáze představuje například nonverbální komunikace užívaná vyslychaným při výslechu. Obsah sdělovaného verbální komunikací nám může pozměnit nebo zcela změnit nonverbální komunikace a záleží na umu vyslychajícího, aby došlo ke správnému zaprotokolování. Musí tedy zachytit i tzv. emocionální vyjadřovací stránku projevu vyslychaného.

Při výpovědi nejde o přesný, slovně reprodukováný obraz dříve vnímané události, ale o obraz zprostředkovaný, u kterého při vnímání a dalších psychických procesech může dojít k různým chybám (změnám) a tím také ke snížení, popřípadě až k vyloučení věrohodnosti výpovědi, nebo některé její části.

5. Speciální výslechové místnosti

Z předchozího textu o teorii výslechu a výpovědi je zřejmé, že z hlediska taktiky výslechu má nesporný význam i volba vhodného výslechového prostředí.

Výslechové prostředí lze členit na:

- **vnější výslechové prostředí**
- **vnitřní výslechové prostředí.**

Vnější výslechovým prostředím rozumíme místo, kde se výslech koná. V policejní praxi to bývá nejčastěji policejní budova. Někdy je však výslech prováděn i v jiném prostředí, např. ve zdravotnickém zařízení (v nemocnici, na psychiatrickém oddělení, apod.), na pracovišti vyslychané osoby apod.

Vnitřním výslechovým prostředím rozumíme vnitřní klima výslechové místnosti, tj. ty prostory, kde se výslech konkrétně provádí.

S ohledem na faktory, které tvoří tzv. klima výslechové místnosti (viz kapitola 5.1) a na skutečnosti, že na většině policejních útvarů „služby kriminální policie a vyšetřování“ jsou prováděny převážně výslechy náročné, a to nejen co do složitosti řešených případů, ale i co do složitosti „osobnosti“ vyslychaných pachatelů, jeví se jako nutné provádět jejich výslechy ve speciálně zařízených výslechových místnostech za využití dostupné dokumentační techniky. Tyto místnosti nazýváme speciálními výslechovými místnostmi.

Vzhledem k tomu, že výslech je jedním z nejčastějších a také nejvýznamnějších procesních úkonů v trestním řízení a jeho správnou taktikou a dokumentací lze zajistit bezproblémové dekódování řešeného případu, či naopak nesprávně vedeným a nesprávně dokumentovaným výslechem lze dokonce i celé další trestní řízení zmařit, je třeba všechny závažné výslechy provádět ve „speciální výslechové místnosti“.

„Speciální výslechová místnost je vhodně uspořádané a technicky vybavené pracoviště vyslychajícího zajišťující maximální autenticitu celého výslechu a jeho přesnou dokumentaci za současného prohloubení záruk zákonnosti.“ ... (17:45)

Speciální výslechová místnost je termín, který označuje shora definované pracoviště vyslychajícího a vyslychaného, ovšem její nedílnou součástí jsou i další prostory (místnosti), které umožňují její faktický provoz. Jde tedy vlastně o jakýsi soubor místností vzájemně technicky propojených umožňující týmovou práci při provádění závažných výsledků bez jakýchkoliv rušivých vlivů na výslechový proces.

5.1 Klima výslechové místnosti

Klima výslechové místnosti je utvářeno souhrnem různých faktorů, počínaje zařízením místnosti, polohou míst vyslychajícího, vyslychaného i dalších osob přítomných při výslechu. Vzhledem k tomu, že příznivé vnitřní klima výslechové místnosti působí pozitivně na psychiku vyslychajícího i vyslychaného, je třeba již ve fázi přípravy výslechu zabezpečit, aby po celou dobu trvání výslechu byly eliminovány vnější rušivé vlivy, např. klepání na dveře, vyzvánění telefonu, vcházení dalších osob do výslechové místnosti, ukládání dalších úkolů vyslychajícímu během výslechu jeho nadřazeným, odvolávání vyslychajícího z výslechové místnosti apod., neboť veškeré tyto rušivé vlivy podstatně narušují kontakt vyslychajícího s vyslychaným a v některých případech mohou vést i ke zmaření cíle výslechu.

Pokud jde o akustické podmínky, měla by být výslechová místnost dobře odhlučněna a zvukově izolována zejména proto, aby se odstranily rušivé podněty (hluk přicházející z ulice, ze sousedních místností, hlasy, zvuk rádia, zvonění telefonů).

Klima prostředí by mělo odpovídat určité normě. Vysoká teplota, stejně jako zima nebo špatný vzduch v místnosti jsou velmi závažné rušivé jevy, odpoutávající pozornost lidí od sledování dané činnosti. Klima prostředí je závislé na teplotě, vlhkosti a proudění vzduchu. Tito činitelé se navzájem ovlivňují.

5.2 Prostorové uspořádání a vybavení speciální výslechové místnosti

Speciální výslechová místnost by měla mít čekárnu, místnost pro dozorčí službu (pořádkovou službu či vězeňskou stráž), vlastní výslechovou místnost (jako vlastní pracoviště vyslychajícího, zapisovatelky, vyslychaného, popř. obhájce atd.) a technické pracoviště.

Uspořádání celého komplexu „Speciální výslechové místnosti“ je znázorněno v příloze č. 1.

5.2.1 Čekárna

Čekárna slouží k umístění osob, které budou bezprostředně vyslechnuty. Je vybavena běžně dostupným nábytkem a je osazena veřejně (tj. neskrytě) umístěnou kamerou zabírající celý prostor čekárny a veřejně instalovaným mikrofonem za účelem snímání zvuků s výstupy do technické místnosti.

5.2.2 Místnost pro dozorčí službu

Místnost pro dozorčí službu je umístěna mezi čekárnou a vlastní výslechovou místností, je technicky propojena dorozumívacím a signálním zařízením jednak s technickou místností, dále s vlastní výslechovou místností a rovněž s čekárnou. Jednocestným zrcadlem lze pozorovat nejen situaci v čekárně, ale i vlastní dění ve výslechové místnosti. Čekárna je podél místnosti pro dozorčí službu propojena chodbou s vlastní výslechovou místností.

5.2.3 Vlastní výslechová místnost

Vlastní výslechová místnost je centrálním pracovištěm celého komplexu. Je rovněž vybavena běžným kancelářským nábytkem, speciálně upraveným pracovním stolem vyslychajícího, konferenčním stolkem, kazetovým magnetofonem k záznamu zvuku celého výslechu, počítačem osazeným programem k práci s protokoly užívanými

v přípravném řízení trestním a s možností využití dorozumívacího „okna“, televizí s propojením na videorekordér s možností okamžitého přehrávání určitých důkazů, které mají být předestřeny v uvedené věci vyslychanému, dále kamerou zabírající celou situaci ve výslechové místnosti umožňující přenos a současně nahrávání celé situace ve výslechové místnosti z místnosti technické. Další veřejně (tj. neskrytě) umístěná kamera typu ZOOM umožňující barevný přenos obrazu tváře vyslychané osoby, rovněž s možností nahrávání celého výslechu na videorekordér. Třetí kamera ve vlastní speciální výslechové místnosti je propojena s monitorem v zorném poli vyslychajícího a zajišťuje tiché (písemné) spojení vyslychajícího s technickým pracovištěm tak, aby mohlo být okamžitě reagováno na požadavky vyslychajícího, např. k okamžité prověrce určitých, během výslechu vyslovených spojení, verzí, prověrka alibi, apod. Touto tichou cestou se rovněž vyslychající, který má ve svém zorném poli (v pracovním stole) zabudován monitor, dozvídá zcela nerušeně pokyny od vedoucího pracoviště, operativního pracovníka služby kriminální policie a vyšetřování, případně dozorujícího státního zástupce nebo přizvaného odborníka např. psychologa atd. Může na tyto pokyny okamžitě, ještě během výslechu reagovat (upřesnit otázku, položit jinou, apod.) Ve stěně za zády vyslychané osoby je ve výslechové místnosti rovněž umístěno jednocestné zrcadlo umožňující příslušníku dozorčí služby zcela nerušené sledování situace ve výslechové místnosti (z místnosti dozorčí služby), popř. okamžitou reakci na nestandardní situaci.

5.2.4 Technická místnost

Technická místnost navazuje bezprostředně na výslechovou místnost a je osazena záznamovým zařízením k záznamu zvuku (kazetovým magnetofonem) a třemi videorekordéry k záznamu zvuku i obrazu, a to jednak celkové situace z výslechové místnosti, dále detailu obličeje vyslychané osoby a rovněž i celkové situace v čekárně.

Veškerá technika musí být instalována veřejně (tj. neskrytě) a každá osoba, která bude v tomto komplexu vyslychána, musí být na tuto skutečnost předem upozorněna. Tyto skutečnosti budou dokumentovány jednak obligatorně do protokolu o výslechu a jednak duplicitně i videozáznamem.

5.3 Současné právní opodstatnění speciální výslechové místnosti

Do novely trestního řádu, tj. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, účinné od 1. ledna 2002 se podařilo prosadit speciální ustanovení, a to § 55a o použití zvláštních prostředků při protokolaci.

Podle § 55a odst. 1 trestního řádu (použití zvláštních prostředků při protokolaci) ... „K zachycení průběhu úkonu lze podle potřeby využít i těsnopisného zápisu, který se pak spolu s přepisem do obyčejného písma připojí k protokolu, případně zvukového nebo obrazového záznamu, anebo i jiného vhodného prostředku“.

Podle § 55a odst. 2 trestního řádu ... „Byl-li o úkonu pořízen vedle protokolu i zvukový nebo obrazový záznam, poznamená se tato okolnost v protokolu sepsaném o úkonu, v němž se vedle údajů o čase, místě a způsobu jeho provedení uvede též údaj o použitém prostředku. Technický nosič záznamu se připojí ke spisu nebo je ve spise uvedeno, kde je uložen“.

5.4 Význam speciální výslechové místnosti v policejní praxi

Vedle již popsaných výhod provádění výslechu ve speciální výslechové místnosti je třeba zdůraznit, že význam speciální výslechové místnosti spočívá dle M. Němce (2003) zejména v tom, že:

- a) prohlubuje záruky dodržování zákonnosti při provádění výslechu, neboť zcela věrně dokumentuje celý výslechový proces,
- b) zajišťuje stabilní výslechové prostředí a nerušené klima výslechové místnosti,
- c) umožňuje zvýšení psychologické a informační převahy vyslychajícího nad vyslychaným,
- d) zajišťuje naprostou bezpečnost vyslychajícího, popř. i dalších osob zúčastněných na výslechu ve vlastní výslechové místnosti (např. obhájce, tlumočníka, aj.) bez dalších rušivých jevů a vlivů,
- e) dává možnost okamžité prověrky nově získaných informací ještě během výslechu,

- f) umožňuje zvýšení operativnosti při řešení závažných trestních věcí okamžitou spoluprací vyslychajícího se členy týmu či ostatními operativními pracovníky SKPV,
- g) zrychluje pátrání, prověrku na alibi a prověrku kriminalistických verzí,
- h) umožňuje přímou účast dalších oprávněných subjektů (např. státního zástupce, soudce, aj.) na výslechu, aniž by tito byli přítomni ve vlastní výslechové místnosti,
- i) zajišťuje pořízení veřejného (tj. neskrytého) audiovizuálního a duplicitně i dalšího zvukového záznamu celého výslechu, kterých lze kdykoliv využít v průběhu dalšího řízení,
- j) snižuje možnost opakování výslechu, možnosti koluze (maření vyšetřování), ničení důkazů odvoláváním se na nesprávný postup ze strany vyslychajícího či dalších policistů během výslechu apod.

Výslechovou místnost lze využít z řady důvodů pro výslech zadržené podezřelé osoby, pro výslech obviněného, svědka, znalce a po určitých úpravách i k výslechu utajeného svědka. Mimo již zmíněných výhod, které spočívají zejména v nerušeném průběhu výslechu, zrychlení prověřování všech kriminalisticky relevantních informací lze hlavní přednost spatřovat v tom, že výslech může sledovat mimo vyslychajícího a vyslychaného, jeho obhájce, popř. tlumočnicka též přizvaný specialista, např. psycholog či jiný znalec, ale i státní zástupce či soudce i přesto, že nejsou přítomni ve vlastní výslechové místnosti a nenarušují tedy celkovou atmosféru výslechu svou přítomností.

6. Prostředí

Pojem prostředí je velmi často používán, jednak v souvislosti s vědami společenskými a jednak i s vědami přírodními. Bývá však vždy definováno odlišným, specifickým způsobem, přesto však můžeme najít jedno společné pojítko, které se vyskytuje vždy. Každá definice prostředí hovoří o předmětech, dějích, jevech, které se vyskytují v určitém prostoru a to i nezávisle na vědomí těch, kteří se v předmětném prostoru nacházejí.

Některé definice zmiňují prostředí ve spojení s přídavným jménem životní. V této souvislosti je pak upřednostňován pohled, který prostředí vidí především jako skupinu určitých faktorů, které působí a ovlivňují subjekty vně prostředí.

Vezmeme-li v úvahu společenské vědy, kde předmětem zkoumání je především člověk – lidé, pak svůj vliv uplatňují nejen podmínky přírodní, tj. například atmosféra, půda, fauna, flora, ale i podmínky kulturní a společenské.

„Podstatné tedy je, že prostředí jako jistý vymezený prostor obsahuje podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti. Tato okolnost se objevuje ve většině definic v oblasti společenských věd. Např. R. Wroczyriski definuje prostředí jako systém podnětů, který je složkami celé struktury obklopující jedince a vyvolávající psychické reakce (Wroczyriski, 1968, s.72). Podle B. Blížkovského je životní prostředí část objektivní reality, s níž jsou lidé v interakci, kterou poznávají, hodnotí i přetvářejí, na kterou reagují, které se přizpůsobují (Blížkovský, 1992, s. 35).“ ... (12:28)

Prostředí není neměnné, statické, ale člověk ho může svým jednáním a konáním měnit. Člověk nejen prostředí mění, ale určuje i směr a rozsah, kterými se prostředí bude proměňovat. Je důležité si uvědomit, že i člověkem změněné prostředí neztrácí schopnost ovlivňovat způsob života člověka a schopnost působení na jeho osobnost.

„Strukturu životního prostředí je možné přiblížit jako určité sféry vztahů:

a) sféra vztahů „lidé – příroda“

zahrnující interakci s neživou přírodou (abiosférou) i živou přírodou (biosféra). Stále přes všechny snahy i zásahy do této sféry je toto sepětí větší než si někdy připouštíme

b) sféra vztahů „lidé – kultura, tj. výsledky lidské aktivity“

tato sféra má formativní těžiště v uspokojování i kultivaci lidských materiálních a duchovních potřeb

c) sféra vztahů „lidé – lidé“

sféra působící v širším i užším sociálním prostředí“ ... (12:28)

Pro účely této práce se mi nejvíce výstižná jeví definice prostředí, tak jak ji uvádí B. Kraus (2001): „Životní prostředí člověka lze tedy vymezit jako tu část světa (prostor, který člověka obklopuje), s níž je člověk ve vzájemném působení, tj. na člověka působí svými podněty, ovlivňuje jeho vývoj a on na tyto podněty reaguje, přizpůsobuje se a také aktivně svou prací mění. Z širšího celospolečenského pohledu pak můžeme říci, že prostředí je historicky se utvářející systém jako produkt oboustranných vztahů společnosti a přírody.“ ... (12:28)

6.1 Typologie prostředí

Jak jsem uvedla v předešlé kapitole, prostředí na člověka působí a ovlivňuje ho. Ovlivňování však může probíhat v pozitivním ale i negativním směru. Je zřejmé, že společenské vědy např. sociální pedagogika, které se prostředím zabývají ve smyslu hledání a určování směru a podmínek ovlivňování se pokoušejí najít různé faktory, které toto ovlivňování řídí. Z tohoto důvodu je nutné rozlišovat různé druhy a typy prostředí a hledat zákonitosti u každého zvlášť. Postupem času se tak objevovaly v odborné literatuře různé charakteristiky prostředí, které nakonec zobecněly. Tyto charakteristiky nám pomáhají se orientovat v této složité problematice a přinášejí nám názorný náhled.

B. Kraus (2001) prostředí člení podle různých kritérií například:

a) podle povahy realizované činnosti:

- **pracovní** (dílny, haly, kanceláře, školní třída),
- **obytné**
- **rekreační** (hřiště, park, herna, klubovna).

b) podle velikosti prostoru:

- **globální** (prostředí celosvětové, spojení všech národů i oblastí světa)
- **makroprostředí** (prostor, který vytváří podmínky pro existenci celé společnosti),
- **regionální prostředí** (prostor v životě širší sociální skupiny na rozsáhlejší teritoriu uvnitř společnosti),
- **lokální prostředí** (prostor spojený zpravidla s bydlíštěm – městská čtvrť, obec, případně se svým okolím) a
- **mikroprostředí** (bezprostřední prostor, v němž jedinec pobývá).

c) z hlediska podílu člověka na podobě daného prostředí:

- **přírozené**
- **umělé** (člověkem utvářené).

d) podle charakteru, obsahu prvků, jimiž je dané prostředí v zásadě tvořeno:

- **přírodní prostředí** tvoří v zásadě živá (fauna, flora) a neživá (faktory geologické, geografické, hydrologické, kosmické) příroda; toto prostředí již dávno není jen výtvořem přírody samé, ale i lidstva, které ji vedle pozitivních zásahů i značnou měrou zdevastovalo;
- **společenské prostředí** – jeho tvůrci jsou lidé a mezilidské vztahy, je dáno především charakterem a uspořádáním celého společenského systému, v němž dominující roli hrají vazby uvnitř společnosti (ekonomické, politické, správní ap.); sociální prostředí charakterizuje hustota a rozmístění obyvatel, profesionální, etnické, věkové, vzdělanostní a případně i další struktury;
- **kulturní prostředí** je těsně spjato s prostředím společenským (někdy je chápáno jako jeho součást) a tvoří ho všechny hmotné i nemateriální výsledky lidské aktivity; jde především o veškeré výtvořy umělecké, o vědecké poznání, pravidla chování nebo o právní a morální normy.

e) podle povahy daného teritoria

- **venkovské prostředí**
- **městské prostředí**
- **velkoměstské prostředí**
- dnes se ještě zvláště hovoří o **specifice sídlišť**.

f) z pohledu frekvence, pestrosti a kvality působících podnětů:

- prostředí **podněťově chudé** opakem je **prostředí přesycené**, ideální je **prostředí optimální**
- **podněťově jednostranné, mnohostranné prostředí**
- **podněťově zdravé, případně závadné, deviační prostředí**

Pokud se pokusíme konkrétní prostředí charakterizovat podle některých shora uvedených kritérií, pak musíme mít na paměti, že uvedená třídění se různě prolínají a doplňují se. Zařadíme-li prostředí do jedné ze tří základních kategorií, tj. do kategorie prostředí přírodní, společenské či kulturní, musíme pamatovat i na skutečnost, že to samé prostředí lze zařadit i do prostředí obytného, pracovního či rekreačního, stejně tak jako do kategorie makroprostředí, mikroprostředí nebo prostředí regionálního či lokálního.

Hovoříme-li o charakteristice prostředí s ohledem na prostor, pak se musíme zabývat i otázkou významu tohoto prostoru v socializačním procesu. Velký význam bude mít nepochybně mikroprostředí, tedy bezprostřední, ve kterém jedinec pobývá a jeho působení je nejintenzivnější a bezprostřední.

Je zřejmé, že čím větší prostor, tím jsou vlivy, kterými dochází k ovlivňování zprostředkovanější, s menší intenzitou působení podnětů. Jinak tomu však bude, když se pokusíme zodpovědět na otázku, které prostředí bude určující v zásadách ovlivňování a působení. Na tuto otázku musíme reagovat odpovědí, že určujícím prostředím bude makroprostředí. Svoji roli zde sehrávají společenské poměry, které ovlivňují všechna další prostředí po všech stránkách.

V makroprostředí se odrážejí vlivy demografické, ekonomické, ale i politicko-právní či sociálně – kulturní.

Mezi demografické vlivy bychom mohli zařadit populační vývoj, hustotu obyvatel a v poslední době i vzrůstající vliv migrace obyvatelstva.

Sociálně – kulturní vliv makroprostředí zprostředkovávají činitelé, kterými jsou vzdělanost, náboženské tradice národa ale i hodnoty společnosti, vztah člověka k sobě samému i druhým lidem atd.

Je tedy zřejmé, že všechny tyto vlivy makroprostředí se nutně musí promítnout do ostatních kategorií prostředí, jakými jsou lokálním, regionální prostředí, stejně tak jako do mikroprostředí.

Pozornost věnuji i problematice prostředí ve vztahu s podnětovou frekvencí. V současné době se stále častěji objevuje problém a s ním související diskuse o podnětové přesycenosti. Přesycenost podněty dnes můžeme pozorovat v každém typu prostředí, a proto více či méně ovlivňuje život každého jedince. Velké množství podnětů v prostředí vede k tomu, že člověk postupně ztrácí zájem, který často vede až k apatii podnětů a neschopnosti reagovat na ty podstatné, důležité.

Problém je i v jednostrannosti podnětů, kterou můžeme najít např. v rodině, která se věnuje pouze jedné konkrétní aktivitě např. sportu a této aktivitě podřizuje všechno ostatní. V tomto případě dochází k neharmonickému rozvoji osobnosti.

Prostředí podnětové chudé se dnes objevuje spíše výjimečně, a to např. ve spojitosti s nefungující rodinou.

Největším problémem se však stávají prostředí, v nichž působící podněty jsou závadové, deviační. V těchto prostředích nedochází k žádoucímu rozvoji osobnosti a při dlouhodobém působení tohoto prostředí je tento vývoj přímo ohrožen.

6.2 Stránky prostředí

Zabýváme-li se prostředím, pak je nutné zmínit ještě jeden velmi důležitý aspekt. Tento aspekt spočívá ve skutečnosti, že každé prostředí bez ohledu o jaký typ se jedná, má vždy dvě základní stránky. Jedná se o stránku materiální a stránku sociálně psychická.

Prostředí vždy vytváří jakousi „kulisu“ a to jak po stránce věcné, prostorové tak i stránce osobnostně-vztahové. Je žádoucí, aby tato kulisa působila dlouhodobě ve směru, který zajišťuje harmonický osobnostní rozvoj jedince. V případech krátkodobějšího působení především v konkrétních případech např. při výslechu ve směru dosažení konkrétního cíle např. dosažení relevantní výpovědi.

Jestliže je znám tento účinek prostředí, kterým lze usměrňovat ovlivňování jednání druhých lidí, pak by bylo chybou ho nevyužívat.

6.2.1. Materiální stránka

Tato stránka je také nazývána stránkou věcnou či prostorovou. Tuto stránku lze charakterizovat tím, jaký prostor dané prostředí vymezuje, stav tohoto prostředí a faktory, které se v něm vyskytují. Konkrétně bychom mohli hovořit o vybavení věcmi, technikou atd.

Jednoznačně do materiální stránky prostředí patří i interiér místnosti. Prvky interiéru výslechového prostředí lze rozdělit do dvou skupin. V první skupině se objeví prvky, na které se vyslýchaný velmi brzy adaptuje a po určité době přestávající být rušivými podněty. Jedná se např. o osvětlení, barevná úprava místnosti atd.

Druhou skupinu prvků interiéru pak tvoří ty předměty, které budou na vyslýchaného působit dlouhodobě a budou se projevovat jako rušivé vlivy, protože budou přitahovat pozornost pozorovatele (vyslýchané osoby) po celou dobu výslechu. V této souvislosti můžeme zmínit např. záznamovou techniku. Prevencí před tímto dlouhodobým rušivým působením některých prvků interiéru by mohlo být např. otevřené seznámení vyslýchaného s těmito prvky. To znamená, že vyslýchající před samotným zahájením výslechu, upozorní vyslýchaného, že průběh výslechu bude zaznamenáván a vysvětlí mu důvody, proč tomu tak je.

6.2.2 Sociálně psychická stránka

Jinak také nazývána osobnostně-vztahová stránka. Jak z těchto názvů vyplývá, je tato stránka prostředí dána lidmi, kteří se v daném prostoru nacházejí. Zejména jejich strukturou z hlediska věku, vzdělání, pohlaví atd. Důležitým prvkem této stránky jsou také vztahy, které se zde mezi lidmi vytvářejí nebo již existují. Kromě neformálních vztahů se jedná i o vztahy související s podřízeností a nadřízeností, tedy o vztahy formální. Nelze opomenout ani vztahy, které vyplývají ze stylu řízení, režimu různých institucí či stupně samosprávnosti atd.

6.3 Vlivy prostředí

Na základě vědeckých poznatků i každodenní praxe je zřejmé, že prostředí, ve kterém se narodíme, prostředí ve kterém žijeme, nás poznamenává a ovlivňuje a to u každého v subjektivní míře, závislé na individuálních okolnostech.

Prostředí může člověka ovlivňovat ve směru:

- a) **podpory**, tj. jednání člověka je vlivy prostředí buď věcně podporováno, nebo může být překážkou např. hlučný prostor
- b) **formování**, tj. úzce účelový prostor např. školní třída jednání přímo formuje
- c) **signální funkce**, tj. prostředí vyvolává určité jednání

S prostředím úzce souvisí i pojem adaptace, která bývá definována jako vyrovnávání se s podmínkami, s novými situacemi. Specifikem člověka je umění vyrovnávání se se situacemi sociálními, toto vpravování se do sociálních vztahů je označováno jako maladaptace. Opak, tj. neschopnost vyrovnat se s danými podmínkami či novými situacemi se označuje pojmem maladjustace.

K adaptaci dochází dvojím způsobem. Hovoříme jednak o pasivní adaptaci a to v případě, když se člověk sám přizpůsobuje podmínkám, a jednak o aktivní adaptaci a to v případě, kdy člověk aktivně zasahuje do podmínek a mění je podle svých potřeb.

Výslechová místnost by měla být přiměřeně kulturně vybavena. Poněvadž však nelze předpokládat, že všechny příchozí osoby jsou na podobnou kulturnost interiérů zvyklé ať už z domácího prostředí nebo z pracoviště, nelze přehlédnout nutnost postupné adaptace příchozího na výslechovou místnost. Jinak totiž vzniká nebezpečí vyvolání podezřivé reakce příchozího na prostředí, které nepředpokládá. Přejedchod z jednoho prostředí do druhého nelze proto uskutečňovat formou náhlého přechodu, ale formou postupné adaptace.

Postupná adaptace má mnohdy vliv i na projevy přicházejícího. Dochází k jeho vnitřnímu uvolňování, které se odráží zejména ve zmírnění velkého duševního napětí v emocionální sféře, v psychickém rozpoložení, v potřebě reagovat na přátelské prostředí nějakým projevem, mnohdy jiným, než uplatněným později při vlastním výslechu.

Postupná adaptace vyslýchaného na výslechové prostředí je sice z hlediska důkazní situace bezpředmětná, avšak z hlediska taktického vedení výslechu pro vyslýchajícího mnohdy velmi důležitá.

6.4 Úloha a vliv výslechového prostředí

Neexistují zákonné normy, které by jednoznačně stanovovaly, kde je nutno provádět v přípravném řízení výslech. Jako nejvhodnější se však jeví výslechová místnost s podmínkami vytvořenými tak, aby maximálně napomáhaly k efektivnosti výslechu.

Z pohledu efektivnosti je nutné se zaměřit především na osoby, které budou ve výslechové místnosti a to jednak obligatorně (povinně) jednak fakultativně. Ve výslechové místnosti se bude vždy nacházet vyslýchající jako subjekt úkonů a vyslýchaný jako objekt úkonu. Dále mohou být podle konkrétní situace a potřeby u výslechu přítomny osoby, které působí jako:

- a) **pasivní elementy** vzhledem k prováděnému úkonu, jedná se např. o zapisovatele
- b) **zprostředkující elementy** např. pedagog, rodič apod.
- c) **ozřejmující elementy**, zpravidla odborník nebo konzultant určitého oboru
- d) **posuzující elementy**, tj. expert určitého oboru
- e) eventuálně **další orgány** např. státní zástupce dozorující vyšetřovaný případ atd.

Prostředí výslechové místnosti musí v první řadě tlumit tento rušivý vliv zúčastněných osob. Nejčastěji se mu předchází využitím speciální výslechové místnosti, která je funkčně zařízena tak, aby všechny osoby byly přímo aktivní na výslechu, ale nemusely se nacházet v jedné konkrétní místnosti.

Základním předpokladem zůstává, aby výslechové prostředí obsahovalo, co nejméně rušivých podnětů, které jinak zbytečně vyvolávají a podporují vznik nepříznivých jevů v ústředním nervovém systému, které bezpochyby mají škodlivý vliv na pozornost, reprodukci a myšlení nejen vyslýchaného, ale mnohdy i vyslychajícího.

6.5 Výslechové prostředí jako prostředí pracovní

Výslechová místnost není nic jiného, než pracovní prostředí, a to pro jednu (vyslychající) i druhou (vyslychanou) stranu.

Pracovní prostředí je základem pro pracovní aktivity člověka. V širším pojetí můžeme vyčlenit následující složky pracovního prostředí, kterými jsou:

- a) **formální stránka** – vybavení pracoviště, uspořádání, barevné řešení, využití květin, vymezení pracovního prostoru, osvětlení hluk, mikroklimatické podmínky apod.
- b) **činnostní stránka** – charakter činností, odměňování, motivace, rozvoj a vzdělávání, apod.
- c) **vztahová stránka** – vztahy se spolupracovníky, podřízenými, nadřízenými, formální, neformální apod.
- d) **bezpečnostní stránka** – bezpečnost pracovníků a majetku dané organizace

V pracovním prostředí jakéhokoliv druhu má být vytvořeno takové vnitřní prostředí (klíma), které optimálně vyhovuje lidskému organismu, a to jak s ohledem na obecná hlediska, tak individuálně (určitěmu konkrétnímu jedinci). Vnitřní klíma má vedle obecně zdravotního významu i značný psychologický vliv.

Pracovní atmosféra je dána součinností celé řady činitelů, které se v psychologickém smyslu snažíme optimálně postihnout s cílem dosáhnout vyrovnanosti a potlačit ruch, nervozitu, pocity stísněnosti, omezenosti apod.

Do této složky zasahuje i další složka, tj. osobní vlastnosti vyslychajícího a vzájemné vztahy, které se budou mezi účastníky vytvářet. K nim přistupují i vnitřní podmínky subjektu, které se rozhodujícím způsobem podílejí na interakci.

Ideální by tedy bylo, kdyby se v každé úřední budově, v níž dochází k výslechům, vybudovaly pro výslechové místnosti tak, aby souhrnně splňovaly požadavky na ně kladené.

7. Empirické šetření – praktická část

7.1 Cíl a záměr výzkumu

V první (teoretické) části diplomové práce jsem se zabývala převážně souvislostmi a zákonitostmi, které se objevují při výslechové činnosti. Zajímala mě problematika procesu získávání výpovědi a dále poznatky uváděné v odborné literatuře, které se dotýkají oblasti interpersonální interakce, která je tvořena třemi stránkami, tj. percepcí, komunikací a procesy vzájemného působení a ovlivňování osob přítomných u výslechu. Zabývala jsem se také některými základními pojmy ze souvisejících vědních oborů převážně z forenzní psychologie a kriminalistické taktiky.

Vzhledem ke zvolenému tématu mé diplomové práce bylo nezbytné také proniknout do problematiky, která se zabývá prostředím a to jednak v obecném smyslu a jednak ve smyslu pracovního (výslechového) prostředí. Mít dostatečný přehled a umět se orientovat v těchto problematikách mi přišlo velmi užitečné a potřebné vzhledem k pochopení vztahů a principů, které se utvářejí a uplatňují při provádění výslechu dětí a mladistvých. Tyto vztahy a principy však můžeme pozorovat nejen u výslechu dětí, ale všude tam, kde dochází k interpersonálnímu jednání, jehož jedním subjektem je dítě či mladistvý.

Z této teoretické části vyplývají některé otázky, na které se pokusím najít odpovědi a zformovat z nich závěry v následující, praktické (empirické) části své diplomové práce.

Domnívám se, že velmi důležitým odrazovým můstkem, pro vytváření si celkového obrazu o vhodnosti a možnostech ovlivňování vyslychané osoby výslechovým prostředím, je pokusit se zjistit, která stránka prostředí je významnější. Zabývat se budu otázkami typu, které konkrétní předměty či jevy na vyslychaného působily v průběhu výslechu. Z těchto odpovědí se pak pokusím stanovit, zda je dominantnější materiální (prostorová) stránka nebo stránka osobnostně-vztahová.

Pokusím se zjistit, zda osoba vyslychajícího bude mít v porovnání s osobou vyslychanou zásadní význam pro získání relevantní výpovědi.

A na závěr se budu věnovat otázkám, které souvisejí s problematikou navazování vhodného psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným a s důsledky tohoto kontaktu (vztahu) na získání relevantní výpovědi.

7.2 Hypotézy a jejich odůvodnění

Vycházím ze tří hypotéz, které blíže objasním níže v této kapitole a jejichž platnost bych chtěla empirickým šetřením verifikovat.

První hypotéza se vztahuje k obecně přijímanému faktu, že prostředí je tvořeno dvěma stránkami, tj. materiální nebo-li prostorovou a osobnostně-vztahovou či-li sociálně psychickou stránkou. Obecně tato hypotéza zní: **„osobnostně-vztahová stránka je nejdůležitější stránkou prostředí“**.

Domnívám se, že osobnostně-vztahová stránka prostředí ve srovnání se stránkou prostorovou, má mnohem větší vliv na psychiku osob, které se v daném prostředí vyskytují. Mnohem více ovlivňuje jednání a chování lidí.

Správnost tohoto tvrzení je ověřována otázkami ve druhé části rozhovoru (viz příloha č. 3 a č. 4).

Výslechovou situaci lze chápat jako interpersonální interakci, kdy jednajícími stranami jsou vyslychající a vyslychaný. Znění druhé hypotézy je tedy následující: **„osoba vyslychajícího má zásadní význam pro získání relevantní výpovědi“**. K formulaci tohoto předpokladu mě vedly zkušenosti mých kolegů, které mi sdělili při autentickém vyprávění o provedených výsleších. V zásadě lze z jejich postřehů vyvodit, že vyslychající může správným vedením výslechu a adekvátně zvolenou taktikou ovlivnit jednání a chování vyslychané osoby v žádoucím směru. Jestliže vyslychaný nechce nebo nemůže vypovídat, tak vyslychající může tento jeho záměr či nedostatek změnit či zvrátit. Působení vyslychajícího však může mít pozitivní ale i negativní směr. Nesprávným odhadem osobnosti vyslychaného a zvolením nevhodného postupu při výslechové činnosti může vyslychající naopak dosáhnout toho, že i vyslychaný, který chtěl a mohl vypovídat, v konečném důsledku nespolupracuje a není tedy dosaženo odpovídajícího výsledku výslechu.

Tato domněnka bude ověřována otázkami ve třetí části rozhovoru (viz příloha č. 3 a č. 4)

A konečně třetí hypotéza zní: „**navázání vhodného psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným v průběhu výslechu je z pohledu získání relevantní výpovědi stěžejní**“. Používám termín „psychologický kontakt“, který je běžně používán v odborné literatuře. Podle mého názoru by však bylo možné používat i termín „sociální kontakt“. Bez existence tohoto kontaktu nelze dosáhnout úplné a věrohodné výpovědi ani u vyslychaného, který je ochotný i schopný tuto výpověď podat. V zásadě by se tedy dalo říci, že navázání vhodného psychologického či sociálního kontaktu při výslechu je zásadním momentem, který rozhoduje o pozitivním výsledku výslechu.

Platnost poslední hypotézy ověřím souborem otázek, které tvoří čtvrtou část rozhovoru (viz přílohy č. 3 a č. 4).

7.3 Popis výzkumného vzorku

Základním souborem jsou děti a mladiství, kteří byli alespoň jednou v roli vyslychané osoby, ať již v procesním postavení svědka, podezřelého či obviněného. Především z technických a časových důvodů jsem z tohoto základního souboru vytvořila soubor výběrový, ve kterém jsem provedla vlastní empirické šetření.

Nebylo možné oslovit všechny děti a mladistvé, kteří byli podrobeni výslechu, proto jsem základní soubor zúžila na děti a mladistvé, kteří se v době provádění mého průzkumu nacházeli v diagnostických či výchovných ústavech v České republice. I takto zúžený výběrový vzorek byl však příliš velký a nebylo v mých možnostech, především z technických, ekonomických a časových důvodů, provést takto široké šetření. V důsledku toho jsem oslovila několik výchovně pedagogických institucí a z těchto oslovených jsem si vybrala tři, jejichž zaměstnanci a především vedoucí pracovníci byli ochotni spolupracovat na empirické části této diplomové práce. Na výslovné přání managementu těchto tří zařízení nebudu uvádět jejich přesné názvy a ani místa jejich sídel. Jejich přání bylo zdůvodněno ochranou dětí a mladistvých, kteří se budou jako respondenti podílet na probíhajícím průzkumném šetření. Respektuji toto přání, a proto pouze uvádím, že se v jednom případě jednalo o diagnostický ústav a ve druhém a třetím případě se jednalo o ústavy výchovné.

V době mého šetření bylo ve vybraných ústavech umístěno přibližně 150 dětí a mladistvých, ve věku od tří do devatenácti let. Ve spolupráci se zaměstnanci těchto

ústavů bylo vybráno 97 dětí a mladistvých, z toho se sedmi byly provedeny úvodní (orientační) rozhovory za účelem orientace v předmětné situaci a sestavení řízeného rozhovoru. Tyto řízené rozhovory byly provedeny s 90 dětmi a mladistvými, respektive respondenty. Všechny těchto 90 jedinců bylo vybráno na základě jejich aktuálního psychického stavu, mentální úrovně a dosaženého věku. Do konečného výběrového souboru tak bylo zařazeno 90 respondentů ve věku od 12-ti do 18-ti let.

Výběrový soubor byl sestaven tak, aby bylo možné rozdělit respondenty do tří skupin podle věku. První skupinu tvořily děti ve věku od 12-ti do 15-ti let, druhou skupinu tvořili mladiství ve věku od 15-ti do 16-ti let a do poslední třetí skupiny byli zařazeni mladiství ve věku od 16-ti do 18-ti let. Do každé skupiny bylo zařazeno 30 respondentů, s kterými byly provedeny řízené rozhovory.

7.4 Průběh empirického šetření

7.4.1 Orientační rozhovory

Z celkového počtu vybraných dětí a mladistvých, tj. z 97-ti jedinců, bylo vybráno 7 a to 3 děti z první skupiny, a po 2 mladistvých z druhé a třetí skupiny. S těmito sedmi jsem provedla neřízené nestrukturované tzv. orientační rozhovory, abych získala náhled do šetřené problematiky a abych získala podklady pro vypracování řízeného rozhovoru, který jsem následně provedla s 90 respondenty, rozdělenými do tří skupin.

Před provedením orientačních rozhovorů jsem si připravila osnovu (viz příloha č. 2), abych neopomněla žádnou oblast, kterou jsem se ve svém šetření chtěla zabývat. Jednalo se především o materiální a osobnostně-vztahovou stránku prostředí, o roli vyslyšajícího při výslechu a o navázání psychologického kontaktu mezi vyslyšajícím a vyslyšaným, tj. případným respondentem.

Ke každé z těchto oblastí jsem si připravila několik otázek, kterých jsem chtěla využít k navození předmětné oblasti zájmu, ale zároveň jsem si zachovala u každé zájmové oblasti určitý prostor pro samostatné autentické vyprávění dítěte či mladistvého. Od tohoto autentického vyjádření jsem očekávala, že z něho vyplynou konkrétní problémy a otázky, které budu moci zohlednit při řízených rozhovorech, aby můj průzkum byl zaměřený správným směrem a byl přesnější.

Na základě zpracování informací získaných v orientačních rozhovorech jsem sestavila řízený rozhovor, který se stal základním zdrojem informací, které se staly podkladem pro vyvození závěrů a výsledků průzkumu.

7.4.2 Řízené rozhovory

Při provádění orientačních rozhovorů jsem zjistila, že budu muset vypracovat dva typy řízených rozhovorů a to jeden typ (viz příloha č. 3) pro první skupinu respondentů, tj. pro děti ve věku od 12-ti do 15-ti let a druhý typ (viz příloha č. 4) pro druhou a třetí skupinu respondentů, tj. pro mladistvé ve věku od 15-ti do 18-ti let.

Pro první skupinu budou otázky v řízeném rozhovoru konkrétnější, abych získala relevantní odpovědi, protože při otevřených otázkách by se mohlo stát, že odpovědi nebudou souviset se šetřenou oblastí, anebo s ní budou souviset pouze okrajově, což by vedlo k celkové nepřesnosti šetření. Tomuto jevu by mohlo zabránit tzv. doptávání se, které bych mohla provádět vždy, když by získaná odpověď byla nepřesná nebo nekonkrétní, ale vzhledem k mentální zralosti respondentů v této skupině se mi doptávání ve větším rozsahu jevílo jako nevhodné. Respondenti orientačního rozhovoru na toto doptávání reagovali spíše negativně, sílil v nich pocit, že pravděpodobně odpovídají špatně, když je potřeba klást stále nové, upřesňující otázky.

U druhé a třetí skupiny respondentů budu moci pokládat otevřené otázky, na které bude respondent odpovídat spontánně. Odpovědi budu korigovat či spíše upřesňovat položením dalších upřesňujících otázek. Tohoto postupu budu moci využít díky větší mentální zralosti respondentů druhé a třetí skupiny a také díky jejich větší psychické odolnosti, kterou disponují na rozdíl od respondentů skupiny první. Větší míra doptávání u první skupiny způsobila nervozitu, ztrátu koncentrace a sebedůvěry u respondentů orientačního rozhovoru. Celková komunikace by se tak mohla stát náročnější a rozhovorová situace by mohla negativně působit na aktuální psychický stav respondenta. V neposlední řadě jsem nemohla podcenit ani sugestivní dopad doptávání (viz kapitola 3.7.1 této diplomové práce), neboť tito respondenti by vzhledem ke svému věku mohli mít větší sklon k sugesci než respondenti druhé a třetí skupiny. Musela jsem tedy eliminovat možnost sugestivních, návodných otázek, aby nedošlo ke zkreslení odpovědí potažmo ke kreslení celého průzkumu.

Opačný efekt „doptávání se“ jsem zaznamenala u druhé a především třetí skupiny respondentů.

Zatím co na zcela konkrétní otázky odpovídali jako by bez zájmu, většinou pouze konstatováním jakého si faktu, tak otázky, které jim poskytovaly větší volnost v odpovědích, s možností vyjádření vlastního názoru, v nich vyvolávaly pocit vlastní důležitosti a navozovaly dojem jejich potřeby, což mělo kladný vliv na celkovou spolupráci a ochotu podílet se na probíhajícího šetření. Samotné „doptávání se“ za účelem zjištění relevantních odpovědí vztahujících se ke konkrétním zkoumaným oblastem v nich tedy podněcovalo zájem o spolupráci a podporovalo koncentraci. Na rozdíl od první skupiny respondentů, kde „doptávání se“ způsobovalo pochybování ve vlastní schopnosti zvládnout předemtný rozhovor.

Vzhledem ke skutečnosti, kterou jsem zjistila u orientačních rozhovorů, že děti, tj. I. skupina respondentů lépe reagovala a spolupracovala při kladení uzavřených otázek, jsem i tzv. „podotázky“ formulovala jako uzavřené. Zatím co u II. a III. skupiny respondentů, jsem tzv. „podotázky“ ve větší míře formulovala tak, aby odpovědi na ně mohly být volné, tedy aby respondentům nebyly nabídnuty varianty odpovědí, z kterých by vybírali svoji odpověď. Chtěla jsem docílit toho, aby mi popřípadě z těchto otevřených odpovědí vyplynuly vztahy a vazby, jejichž existenci jsem při sestavování rozhovoru mohla opomenout. Z tohoto důvodu mají obě varianty připraveného rozhovoru jiný počet otázek, ale podstata otázek zůstala v obou případech stejná. Otázky se v některých případech lišily pouze ve formulaci a v možnostech odpovědí na ně (otevřené – uzavřené položky).

7.4.3 Sběr dat

Na základě informací zjištěných v orientačních rozhovorech (viz kapitola 7.4.1 této diplomové práce) jsem sestavila řízené rozhovory ve dvou variantách a to jednu variantu (viz příloha č. 3) pro I. a jednu variantu (viz příloha č. 4) pro II. a III. skupinu respondentů.

Ve spolupráci se zaměstnanci tří vybraných ústavů, kde šetření probíhalo, jsem si domluvila termíny schůzek, na kterých budu moci provádět řízené rozhovory s respondenty šetření, tak abych nezasahovala do časového harmonogramu činností

konkrétního ústavu. Vyčleněny mi byly časové úseky v podvečerních hodinách a to jak v pracovních dnech, tak i ve dnech volna, tj. o sobotách či nedělích, s přihlédnutím k dlouhodobě plánovanému programu činností konkrétního ústavu. Na každou takto sjednanou schůzku jsem se s předstihem telefonicky „objednala“, aby mi mohl být ze strany zaměstnanců ústavu zajištěn vždy takový počet respondentů, s kterými jsem mohla provést řízený rozhovor.

Podle předem připravené osnovy jsem provedla orientační rozhovory s klienty výchovného ústavu. Na základě rozboru získaných informací a vyhodnocením výsledků z těchto rozhovorů jsem si sestavila strukturu řízeného rozhovoru, respektive dvou typů řízených rozhovorů (viz kapitola 7.4.2 této diplomové práce).

Každý rozhovor jsem začala tzv. úvodní seznamovací fází, ve které jsem se představila a u mladistvých jsem se zeptala na možnost tykání v průběhu rozhovoru. Dále jsem se snažila objasnit důvody, které mě vedly k tomu, že provádím tyto rozhovory, tj. zmínila jsem se o svém studiu vysoké školy a o diplomové práci, která je nezbytnou součástí mého studia.

Vhodné mi také přišlo vyjasnění pojmu „výslech“, tak aby nemohlo dojít k záměně výslechové situace například se situací, kdy byl učiněn pohovor s odborným lékařem či poradcem budoucího zaměstnání atd. Důležité se mi také jeví vysvětlení slovního spojení „předmět výslechu“, jako situace či jevu, kvůli kterým byl výslech uskutečněn.

V této úvodní fázi rozhovoru jsem se snažila dospět ke zjištění, zda si respondent na svůj výslech vzpomíná a zda je ochoten se mnou spolupracovat. Zdůraznila jsem také otázku anonymity účastníků šetření.

Posledním a nejdůležitějším úkolem bylo ujištění respondenta, že neexistuje žádná zpětná vazba ve smyslu konfrontace s primárním výslechem, sdělování jakýchkoliv informací zjištěných tímto rozhovorem orgánům činným v trestním řízení nebo porovnávání získaných informací s původní respondentovou výpovědí, která byla získána pro účely trestního řízení atd.

Samotný rozhovor jsem rozdělila do pěti částí, z nichž tři se úzce vztahovaly k formulovaným hypotézám a souvisely s oblastmi prostorové a osobnostně-vztahové stránky výslechového prostředí, s osobou vyslychajícího a samozřejmě s navázáním psychologického či sociálního kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným. Další část rozhovoru jsem sestavila v souvislosti se získáním tvrdých dat o respondentovi,

tj. zjištění věku, pohlaví, procesního postavení u výslechu, počtu výslechů atd. A poslední, pátá část rozhovoru se týkala kriminalisticko-taktické části výslechu, kde jsem chtěla získat informace, které dokreslují celkovou situaci výslechu a tudíž také související se stanovenými hypotézami mého průzkumu.

7.4.4 Zpracování získaných dat

Rozhovor s každým respondentem jsem si zaznamenávala do samostatného rozhovorového archu (viz přílohy č. 3 č. 4). Kromě toho, že jsem si zaznamenávala konkrétní odpovědi respondentů, tak jsem si do tohoto rozhovorového archu zaznamenávala i reakce respondenta na položenou otázku. Všímal jsem si především váhání při zodpovídání otázek, či naopak spontánnosti nebo rychlosti odpovědí. Snažila jsem se zaznamenat i tělesné projevy respondenta, které se při položení konkrétní otázky projevovaly, jednalo se např. o červenání se, pocení, třes rukou nebo hlasu, těkání očí, zaměřenost pohledů atd.

První otázka tzv. obecné části rozhovoru byla směřována ke zjištění věku respondenta. Podle této odpovědi jsem zvolila variantu rozhovoru a pokračovala jsem kladením následných otázek v příslušné variantě rozhovoru. Rozdělení respondentů do tří skupin po celou dobu šetření, tj. i ve fázi vyhodnocování odpovědí, mi zaručovala právě fakta uvedená v této první odpovědi obecné části rozhovoru. Jednoznačně tedy bylo dáno respondentovo zařazení do jedné ze tří skupin po celou dobu provádění průzkumu, především ve fázi vyhodnocování výsledků.

Při koncipování rozhovoru jsem se snažila využít především variantu uzavřených otázek – položek a pro jejich vyhodnocení jsem použila tzv. čárkovací metodu, pomocí které byla jednoduchým způsobem stanovena četnost odpovědí v jednotlivých skupinách i celkově u všech vyhodnocovaných rozhovorů. Vzhledem k problematice, kterou jsem se v šetření zabývala, jsem však u některých otázek zvolila postup, kdy po odpovědi z nabízených variant odpovědí, následovala další otázka tzv. „podotázka“, která tu původní více upřesňovala či rozvíjela. Odpovědi na tyto „podotázky“ umožňovaly konkrétnější vhled do oblastí, kterých se dotýkala původně položená otázka a zároveň se z těchto „podotázek“ dalo vyzorovat přesnější hranice předmětného problému, vztahu nebo jevu. Nesnažila jsem se tedy pouze konstatovat fakt, který vyšel najevo sumarizací odpovědí např., že většině respondentů vadilo, že se

vyslychající během výslechu věnoval i jiným činnostem, které se samotným výslechem nespojujely. Ale snažila jsem se najít konkrétní podoby tohoto obecného tvrzení např., že mezi tyto činnosti patří telefonování nebo s výslechem nespojující hovor s kolegy atd. A právě tyto odpovědi na tzv. „podotázky“ mi dovolily pracovat i s daty, která by, při použití pouze primárních otázek, zůstala nedotčena. Z tohoto důvodu jsem ustoupila od použití dotazníku, jehož sestavení by bylo velmi náročné ne-li nemožné a přistoupila jsem k metodě sběru dat pomocí řízeného rozhovoru, který měl mimo jiné i tu výhodu, že jsem byla v přímé interakci s respondenty a mohla jsem tedy zachytit i jejich reakce na položené otázky.

Pro ověření hypotéz bylo tedy nejdříve nutné provést sumarizaci počtu všech možností odpovědí (u uzavřených otázek) a následně vyhledat v rozhovorových arších konkrétní statisticky nejčastěji uváděné odpověď a vyhodnotit informace i z tzv. „podotázek“. Toto vyhodnocení bylo provedeno na bázi mé interpretace sdělených skutečností respondentem.

7.5 Vyhodnocení výsledků šetření

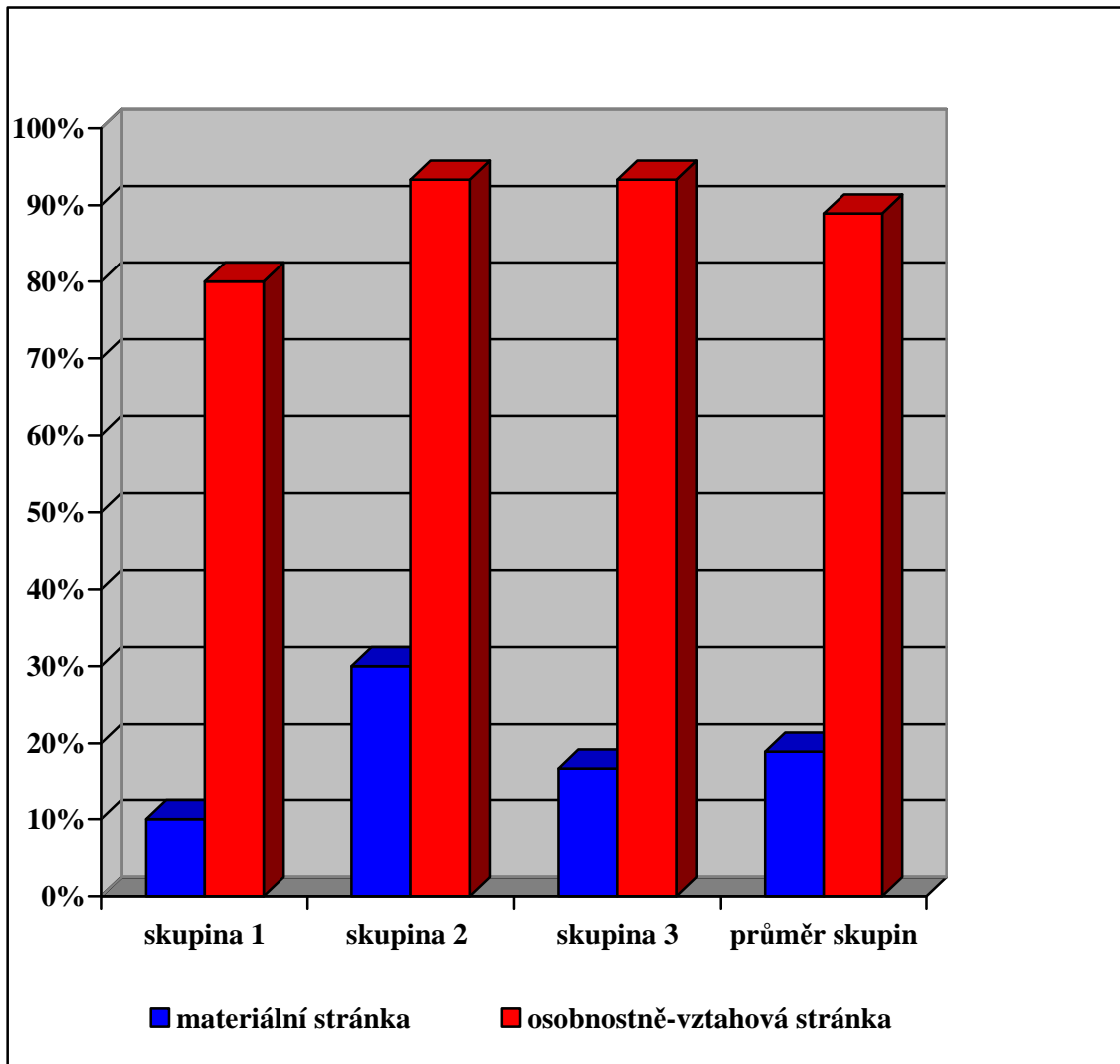
Prováděný rozhovor jsem si rozdělila do pěti částí. První tzv. obecná část rozhovoru byla tvořena otázkami č. 1 až č. 11 u varianty pro I. skupinu respondentů (dále jen „varianta A“ rozhovoru) a otázkami č. 1 až č. 8 u varianty rozhovoru pro II. a III. skupinu respondentů (dále jen „varianta B“ rozhovoru). V této části rozhovoru mě zajímaly údaje týkající se věku a pohlaví respondentů (viz graf č. 1a a 1b v příloze č. 5), dále pak údaje týkající se výslechu v obecné rovině, tj. počet výslechů v životě respondenta (viz graf č. 2 v příloze č. 5), čas, který uplynul od posledního výslechu do doby provádění šetření (viz graf č. 3 v příloze č. 5) a v neposlední řadě také procesní postavení respondenta při výslechu (viz graf č. 4 v příloze č. 5).

Druhou částí rozhovoru, kterou tvořily u varianty A rozhovoru otázky č. 12 až 27 a u varianty B rozhovoru otázky č. 9 až 26, jsem se snažila ověřit platnost hypotézy vztahující se k důležitosti osobnostně-vztahové stránky výslechového prostředí v porovnání se stránkou materiální. Konkrétně pak tato hypotéza zní **„osobnostně-vztahová stránka je nejdůležitější stránkou prostředí“**. Zpracováním dat z této části rozhovoru jednoznačně vyplynulo, že ovlivnění ochoty spolupracovat

s orgány činnými v trestním řízení materiální stránkou výslechového prostředí připouští pouze 18,9% respondentů. Na rozdíl od stránky osobnostně-vztahové, jejíž působení ve výslechové situaci ve směru ovlivnění výpovědi připouští 88,9% respondentů (viz porovnání otázek č. 18 a č. 27 u varianty A rozhovoru a porovnání otázek č. 16 a č. 26 u varianty B rozhovoru, znázorněné v grafu č. 5).

graf č. 5

Míra ovlivnění stránkami výslechového prostředí

Legenda ke grafu č. 5:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 18 (materiální stránka výslechového prostředí):

ANO – 3 respondenti, tj. 10%

NE – 21 respondentů, tj. 70%

NEUMÍM odpovědět – 6 respondentů, tj. 20%

otázka č. 27 (osobnostně-vztahová stránka výslechového prostředí):

Žádný z 30-ti respondentů nevyužil možnosti odpovědi za c), tj. že neumí odpovědět a proto všem 30-ti respondentům byla položena „podotázka“. Na tuto „podotázku“ odpovědělo 24 (80%) respondentů kladně, tj. že jejich ochota spolupracovat, tedy vypovídat úplně a pravdivě byla ovlivněna. Pouze 6 respondentů, tj. 20% se domnívalo, že nebyli ovlivněni osobnostně-vztahovou stránkou výslechového prostředí.

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 16 (materiální stránka výslechového prostředí):

ANO – 9 respondentů, tj. 30%

NE – 19 respondentů, tj. 63%

NEUMÍM odpovědět – 2 respondenti, tj. 6,7%

otázka č. 26 (osobnostně-vztahová stránka výslechového prostředí):

Žádný z 30-ti respondentů nevyužil možnosti odpovědi za c), tj. že neumí odpovědět a proto všem 30-ti respondentům byla položena „podotázka“. Na tuto „podotázku“ odpovědělo 28 (93,3%) respondentů kladně, tj. že jejich ochota spolupracovat, tedy vypovídat úplně a pravdivě byla ovlivněna. Pouze 2 respondenti, tj. 6,7% se domnívalo, že nebyli ovlivněni osobnostně-vztahovou stránkou výslechového prostředí.

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 16 (materiální stránka výslechového prostředí):

ANO – 5 respondentů, tj. 16,7%

NE – 23 respondentů, tj. 76,7%

NEUMÍM odpovědět – 2 respondenti, tj. 6,7%

otázka č. 26 (osobnostně-vztahová stránka výslechového prostředí):

Žádný z 30-ti respondentů nevyužil možnosti odpovědi za c), tj. že neumí odpovědět a proto všem 30-ti respondentům byla položena „podotázka“. Na tuto „podotázku“ odpovědělo 28 (93,3%) respondentů kladně, tj. že jejich ochota spolupracovat, tedy vypovídat úplně a pravdivě byla ovlivněna. Pouze 2 respondenti, tj. 6,7% se domnívalo, že nebyli ovlivněni osobnostně-vztahovou stránkou výslechového prostředí.

Z celkového počtu 90 se 80, tj. 88,9% respondentů domnívalo, že byli ovlivněni osobnostně-vztahovou stránkou výslechového prostředí.

Z této druhé části rozhovoru vyplynula i další zajímavá zjištění. Popis materiální stránky prostředí získaný od respondentů všech tří skupin byl spíše obecný (viz otázky č. 12 a č. 13 u varianty A rozhovoru a otázky č. 9 a č. 10 u varianty B rozhovoru). Respondenti si vybavovali obecné charakteristiky např. velikost či světlost místnosti. Ohledně vybavení pak bylo možné vyzorovat stejný jev. Respondenti uměli vyjmenovat jednotlivé části zařízení, avšak neuváděli žádné detaily tohoto zařízení či vybavení výsledkové místnosti.

Naopak, při popisu osob přítomných u výslechu s důrazem na osobu vyslychajícího respondenti všech tří skupin uváděli kromě obecných charakteristik těchto osob např. pohlaví, přibližný věk atd. i detaily jako různé jizvičky, šperky, které měly na sobě či vady řeči nebo dokonce popis oblečení, které měly tyto osoby v době výslechu oblečené (viz otázky č. 21 a č. 26 u varianty A rozhovoru a otázky č. 20 a č. 25 u varianty B rozhovoru). Z uvedeného vyplývá, že působení osob především však osoby vyslychajícího na respondenta bylo mnohem intenzivnější než působení vybavení či zařízení výsledkové místnosti potažmo výsledková místnost samotná. A to i přes skutečnost, že dobu působení obou faktorů můžeme pokládat za shodnou.

Neméně zajímavé bylo i zjištění skutečnosti, že na začátku výslechu byla pro respondenty výsledková místnost respektive její vzhled, vybavení, zařízení ale i „novost“ zdrojem nervozity. V průběhu výslechu však tato nervozita ustupovala, z čehož lze usuzovat na skutečnost, že si respondenti na výsledkovou místnost postupně přivykli a začali ji vnímat jako něco statického, neměnného (viz otázka č. 19 u varianty A rozhovoru a otázky č. 17 a č. 18 u varianty B rozhovoru znázorněné v grafu č. 6 v příloze č. 5).

V souvislosti s otázkami, které byly respondentům položeny v rámci druhé části rozhovoru, vyplynuly i další zajímavé okolnosti. Zmíním se o dvou, které by se dle mého názoru měly zohlednit i při taktických postupech výsledkové činnosti a které bývají opomíjeny a není jim přikládán význam, který jim rozhodně není možné upřít. První problém lze ve stručnosti charakterizovat jako nutnost seznámení vyslychaného s funkcemi respektive rolami a úkoly všech přítomných osob při výslechu. Respondenti průzkumu v 89,8% uváděli, že neznalost důvodů přítomnosti některých osob při výslechu vedlo k jejich negativnímu ovlivnění, projevujícím se zvýšenou nervozitou, ztrátou koncentrace a přehnanou ostražitostí, které nepřispívaly k dosažení cíle výslechu, tj. k relevantní výpovědi. Naopak skutečnost, že přítomné

osoby u výsledku nebyly respondentům představeny, tj. že neznali jejich jména a příjmení, negativně působila pouze u 40,8% respondentů všech tří skupin. Jednoznačně z toho tedy vyplývá, že vyslýchanému nevadí, že jmenovitě nezná všechny přítomné osoby, ale negativně hodnotí skutečnost, když nezná důvod přítomnosti osob u výsledku (viz otázky č. 22 a č. 23 u varianty A rozhovoru a otázky č. 21 a č. 22 u varianty B rozhovoru znázorněné v grafu č. 7 v příloze č. 5).

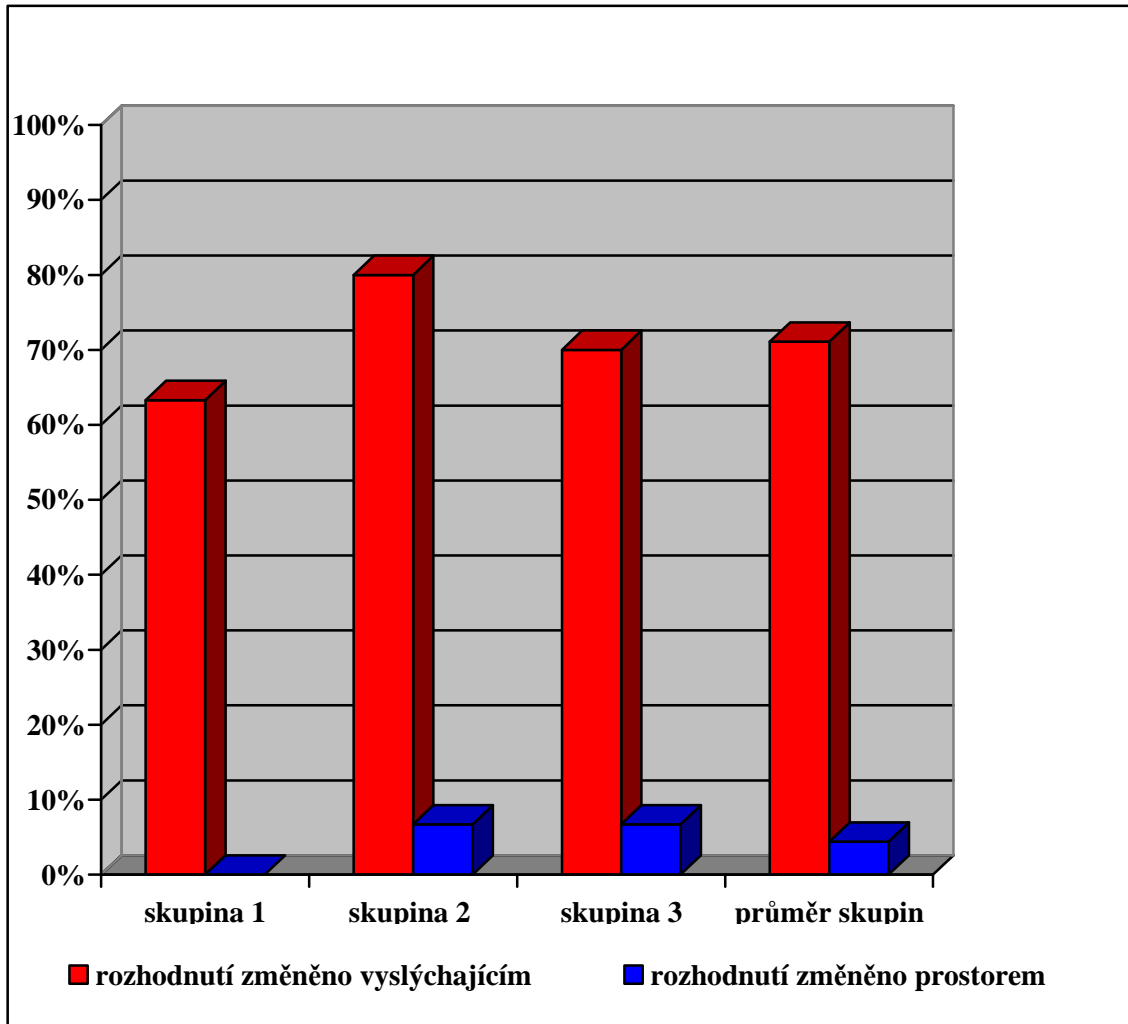
Poslední problém, který bych chtěla zmínit v souvislosti s daty získanými ve druhé části rozhovoru, souvisí se záznamovou technikou umístěnou ve výsledkové místnosti, aby byl zaznamenán přesný průběh výsledku dítěte či mladistvého. Z průzkumu vyplynulo, že vyslýchaný nevnímá umístění a provoz záznamové techniky ve výsledkové místnosti negativním způsobem v případě, že je o této technice informován na začátku výsledku vyslychajícím. V tomto případě mu nevadí ani její provoz, tedy když je funkční a zaznamenává průběh výsledku. V případě, že je do výsledkové místnosti záznamová technika nainstalována, ale není na ni vyslýchaný upozorněn oprávněnou osobou, je vyslycháným vnímána negativně a to i v situaci, kdy není pořizován záznam z průběhu výsledku. Samotné vědomí vyslychaného, že tam tato technika je, aniž by byl dostatečným způsobem informován o jejím použití či naopak nepoužití, je důvodem snížené koncentrace, nesoustředěnosti a podobných negativních jevů (viz otázka č. 17 u varianty A rozhovoru a otázka č. 12 u varianty B rozhovoru znázorněné v grafu č. 8 v příloze č. 5).

Třetí část rozhovoru tvoří soubor otázek č. 28 až č. 37 u varianty A rozhovoru a soubor otázek č. 27 až č. 36 u varianty B rozhovoru. Cílem těchto otázek bylo verifikovat hypotézu týkající se významu, který má vyslychající osoba po celou dobu trvání výsledku. Obecně tato hypotéza zní: **„osoba vyslychajícího má zásadní význam pro získání relevantní výpovědi“**. Zpracováním dat získaných z odpovědí respondentů ve třetí části rozhovoru lze vyvodit závěr, že vyslychající svým jednáním, chováním a celkovým dojmem po celou dobu výsledku působí na vyslychaného do té míry, že přímo ovlivňuje jeho ochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a zároveň působí na ochotu, ale i schopnost vyslychaného vypovídat a tím velkou měrou přispívá k dosažení optimálního cíle výsledku, tj. k získání úplné a pravdivé výpovědi. 71,1% respondentů uvedlo, že konkrétní jednání a chování vyslychajícího by mohlo změnit jejich původní rozhodnutí týkající se spolupráce s orgány činnými

v trestním řízení, které měli ještě před začátkem výslechu. Pouze 13,3% respondentů připustila možnost ovlivnění svého původního rozhodnutí o ochotě či neochotě spolupráce změnou výslechové místnosti či jejího vybavení nebo zařízení (viz otázky č. 30 a č. 31 u varianty A rozhovoru a otázky č. 29 a č. 30 u varianty B rozhovoru znázorněných v grafu č. 9).

graf č. 9

Faktory způsobující změnu původního rozhodnutí respondenta vypovídat

Legenda ke grafu č. 9:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 30 (rozhodnutí respondenta změněno chováním a jednáním vyslychajícího):

ANO – 19 respondentů, tj. 63,3%

NE – 2 respondenti, tj. 6,7%

NEUMÍM odpovědět – 9 respondentů, tj. 30%

otázka č. 31 (rozhodnutí respondenta změněno prostorem, kde se výslech uskutečnil):

ANO – 0 respondentů, tj. 0%

NE – 28 respondentů, tj. 93,3%

NEUMÍM rozhodnout – 2 respondenti, tj. 6,7%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 29 (rozhodnutí respondenta změněno chováním a jednáním vyslýchajícího):

ANO – 24 respondentů, tj. 80%

NE – 4 respondenti, tj. 13,3%

NEUMÍM odpovědět – 2 respondenti, tj. 6,7%

otázka č. 30 (rozhodnutí respondenta změněno prostorem, kde se výslech uskutečnil):

ANO – 2 respondenti, tj. 6,7%

NE – 27 respondentů, tj. 90%

NEUMÍM rozhodnout – 1 respondent, tj. 3,3%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 29 (rozhodnutí respondenta změněno chováním a jednáním vyslýchajícího):

ANO – 21 respondentů, tj. 70,7%

NE – 6 respondentů, tj. 20%

NEUMÍM odpovědět – 3 respondenti, tj. 10%

otázka č. 30 (rozhodnutí respondenta změněno prostorem, kde se výslech uskutečnil):

ANO – 2 respondenti, tj. 6,7%

NE – 25 respondentů, tj. 83,3%

NEUMÍM rozhodnout – 3 respondenti, tj. 10%

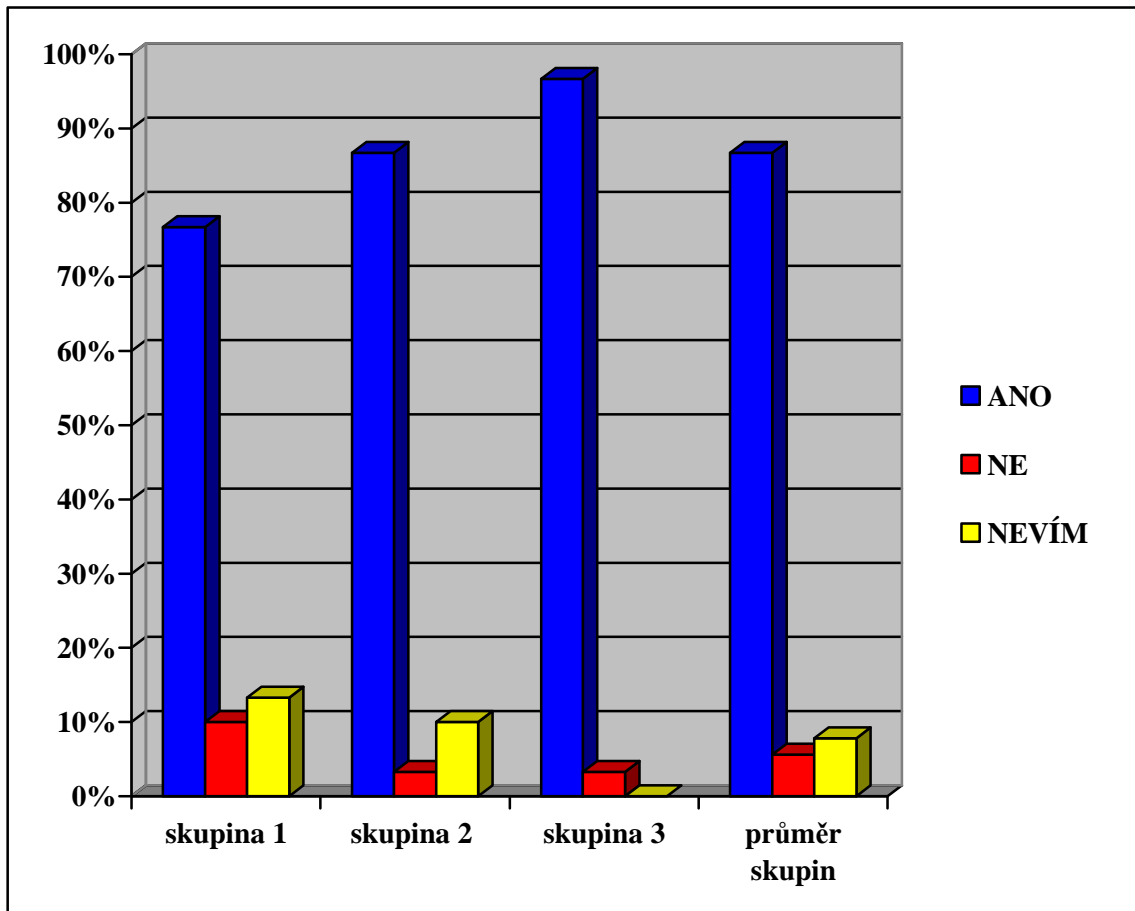
Z celkového počtu 90 se 64, tj. 71,1% respondentů domnívalo, že jejich původní rozhodnutí o ochotě spolupracovat při výslechu, tedy vypovídat úplně a pravdivě by mohlo ovlivnit jednání a chování vyslýchajícího při výslechu.

Naopak 80, tj. 88,9% respondentů se domnívá, že by jejich původní rozhodnutí nemohlo být změněno vlivem změny výslechové místnosti či jejího vybavení nebo zařízení. Pouze 13,3% respondentů připustila možnost ovlivnění svého původního rozhodnutí o ochotě či neochotě spolupráce změnou výslechové místnosti či jejího vybavení nebo zařízení.

Předmětná hypotéza byla potvrzena i odpověďmi na otázky č. 33 u varianty A rozhovoru a č. 32 u varianty B rozhovoru, z kterých vyplynulo, že 86,7% respondentů přiznalo, že jejich výpověď byla ovlivněna tím, jak se k nim vyslýchající během výslechu choval, jaký postoj k jejich osobě zaujal nebo jakým celkovým dojmem na ně působil (viz graf č. 10).

graf č. 10

Míra vlivu vyslychajícího na konečné podobě výpovědi

Legenda ke grafu č. 10:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 33 (výpověď respondenta změněna vlivem vyslychajícího):

ANO – 23 respondentů, tj. 76,7%

NE – 3 respondenti, tj. 10%

NEUMÍM odpovědět – 4 respondenti, tj. 13,3%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 32 (výpověď respondenta změněna vlivem vyslychajícího):

ANO – 26 respondentů, tj. 86,7%

NE – 1 respondent, tj. 3,3%

NEUMÍM odpovědět – 3 respondenti, tj. 10%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 32 (výpověď respondenta změněna vlivem vyslychajícího):

ANO – 29 respondentů, tj. 96,7%

NE – 1 respondent, tj. 3,3%

NEUMÍM odpovědět – 0 respondentů, tj. 0%

Z celkového počtu 90 se 78, tj. 86,7% respondentů vyjádřilo, že jednání a chování vyslychajícího při výslechu ovlivnilo konečnou podobu jejich výpovědi.

Odpovědi na zbývající otázky třetí části rozhovoru vedou k dalším závěrům, které úzce souvisejí z hypotézou související s velikostí významu osoby vyslychajícího v průběhu výslechu. Je zřejmé, že pokud je vyslychající schopný empatického chování vůči vyslychanému, orientuje se v psychologických zákonitostech interpersonální interakce a v neposlední řadě zná a umí vhodně používat taktické postupy při výslechu, je schopný ovlivnit výslech v požadovaném směru, tj. ve směru získání relevantní výpovědi, kterou lze využít nejen v trestním řízení (viz otázka č. 34 u varianty A rozhovoru a otázka č. 33 u varianty B rozhovoru, znázorněné v grafu č. 11 v příloze č. 6).

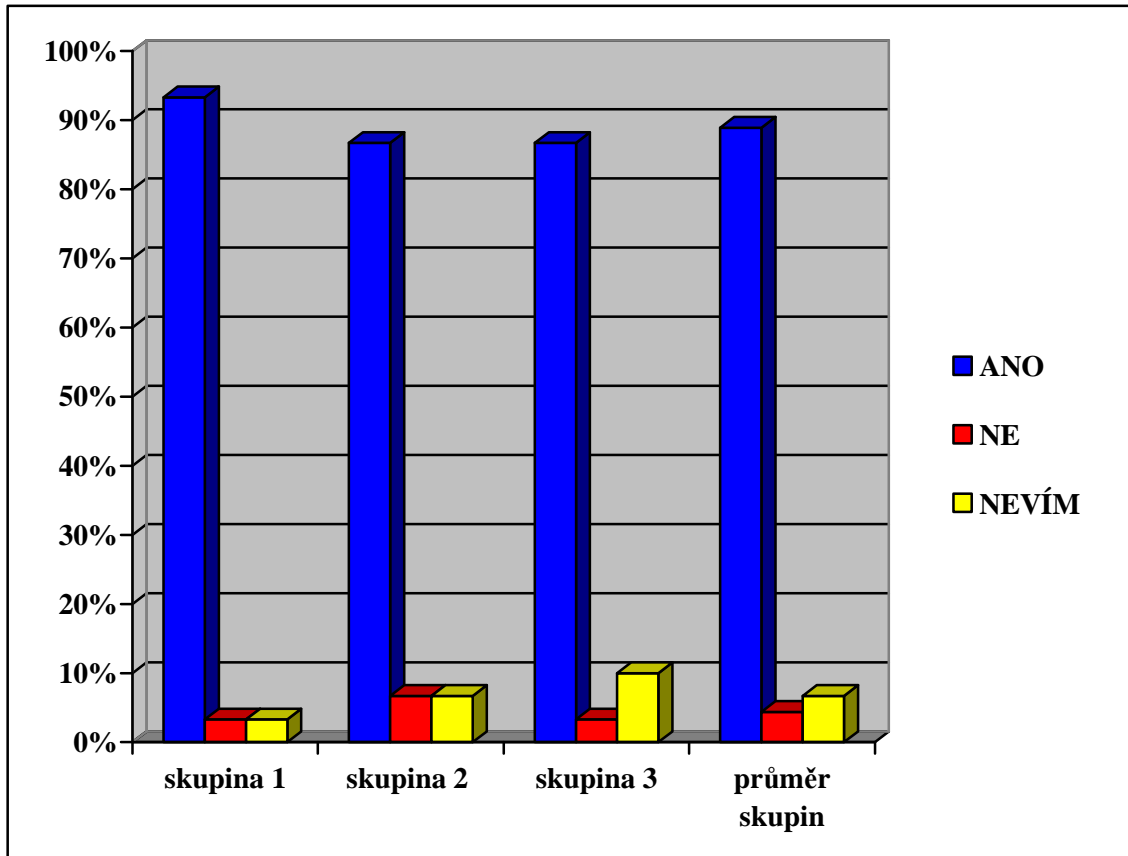
Za pozornost stojí i vyhodnocení otázky: „Řekl jsi ke každé dotazované věci vše, co si věděl?“, která byla položena jako otázka č. 36 u varianty A rozhovoru a otázky č. 35 u varianty B rozhovoru. Tato otázka byla u obou variant rozhovoru, tedy pro všechny tři skupiny respondentů, formulována stejně. Rozdíl spočíval pouze v tom, že respondentům II. a III. skupiny byla položena v souvislosti s touto otázkou „podotázka“ s možností otevřené odpovědi, na rozdíl od respondentů I. skupiny, kterým byla položena „podotázka“ s možností uzavřené odpovědi, kdy vybírali z několika variant nabízených odpovědí. I jim však byla ponechána možnost odpovědět formou otevřené odpovědi. Z odpovědí vyplynulo, že 66,7% respondentů nevedlo během svého výslechu všechny jim známé skutečnosti (viz graf č. 12 v příloze č. 6). Důvodem pro toto jejich jednání byly u 37,8% respondentů nevhodně položené otázky vyslychajícím, u 23,3% respondentů byl důvodem zamlčení celkový dojem vyslychajícího, kterým působil na vyslychaného a pouze u 13,3% respondentů se jako důvod zamlčení objevila neochota spolupracovat při výslechu (viz graf č. 13 v příloze č. 6). Je zřejmé, že nositelem většiny těchto důvodů je osoba vyslychajícího. Podotýkám, že špatně formulované nebo nevhodně položené otázky vyslychanému, celkový dojem z chování a jednání vyslychajícího, jsou problémy, které lze, pokud vyslychající vynaloží potřebné úsilí a snahu, odstranit a tím přispět k bezproblémovějšímu průběhu výslechu. Z uvedeného lze odvodit, jak velký význam při výslechu má osoba vyslychajícího, jak může svým jednáním a patřičnými znalostmi ovlivnit výslech žádoucím směrem a to i v případech, kdy je ještě před začátkem výslechu vyslychaný rozhodnutý, že nebude s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat.

Čtvrtá část rozhovoru je tvořena otázkami č. 38 až 45 u varianty A rozhovoru a otázkami č. 37 až č. 44 u varianty B rozhovoru (viz příloha č. 3 a příloha č. 4). Vyhodnocením odpovědí na tyto otázky jsem verifikovala hypotézu, která zní: **„navázání vhodného psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným v průběhu výlechu je z pohledu získání relevantní výpovědi stěžejní“**. Předpokladem pro ověření této hypotézy byly kriminalisticko-taktické postupy, které jsou používány za účelem navázání psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným. Nejčastěji je doporučováno začít výlech kladením otázek, které nemají žádný vztah k předmětu výlechu. Pokud vyslychající zvolí vhodné téma, vtáhne tímto vyslychaného do komunikačního procesu. Mezi vyslychajícím a vyslychaným se začne vyvíjet sociální vztah, jehož podoba silně ovlivňuje výsledek výlechu. Je zcela logické, že pokud má tento vztah zápornou, negativní podobu, pak přinejmenším komplikuje vzájemnou interakci, v některých případech pak může tento negativní vztah zabránit i získání relevantní výpovědi.

Zpracováním dat získaných z odpovědí respondentů ve čtvrté části rozhovoru lze vyvodit závěr, že podoba vzniklého psychologického či sociálního vztahu ovlivňuje i podobu získané výpovědi. Zcela konkrétně tedy, vytvoří-li se mezi vyslychajícím a vyslychaným vztah či kontakt negativní povahy, je omezena nebo dokonce zcela utlumena ochota vyslychaného spolupracovat a nemůže proto být dosaženo optimální tedy relevantní výpovědi. Opakem je situace, kdy se mezi vyslychaným a vyslychajícím vytvoří kladný, pozitivní psychologický kontakt, který je prvořadou podmínkou pro získání relevantní výpovědi. Tato tvrzení lze doložit i získanými výsledky z provedeného šetření. 88,9% respondentů uvedlo, že v průběhu výlechu utvořený vztah mezi nimi a vyslychajícím ovlivnil konečnou podobu jejich výpovědi. A to jednak cestou ovlivnění ochoty ke spolupráci, jednak cestou lepšího zvládnutí výlechové situace vyslychaným, což se muselo pozitivně projevit i v kvalitě získané výpovědi. Pokud vytvořený psychologický kontakt má spíše negativní charakter, lze přepokládat, že konečná výpověď bude ovlivněna spíše záporně tedy na úrok její kvality (viz otázka č. 45 u varianty A rozhovoru a otázka č. 44 u varianty B rozhovoru, znázorněné v grafu č. 14).

graf č. 14

Vliv psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným na konečnou podobu výpovědi

Legenda ke grafu č. 14:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru
otázka č. 45 (vliv psychologického kontaktu na konečnou podobu výpovědi):

ANO – 28 respondentů, tj. 93,3%

NE – 1 respondent, tj. 3,3%

NEUMÍM odpovědět – 1 respondent, tj. 3,3%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 44 (vliv psychologického kontaktu na konečnou podobu výpovědi):

ANO – 26 respondentů, tj. 86,7%

NE – 2 respondenti, tj. 6,7%

NEUMÍM odpovědět – 2 respondenti, tj. 6,7%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 44 (vliv psychologického kontaktu na konečnou podobu výpovědi):

ANO – 26 respondentů, tj. 86,7%

NE – 1 respondent, tj. 3,3%

NEUMÍM odpovědět – 3 respondenti, tj. 10%

Z celkového počtu 90 se 80, tj. 88,9% respondentů vyjádřilo, že vytvořený psychologický kontaktu (vztah mezi ním a vyslychajícím) v průběhu výslechu ovlivnil konečnou podobu jejich výpovědi.

Za zmínku ještě stojí výsledek, který vyplynul zpracováním otázky č. 41 u varianty A rozhovoru tedy u I. skupiny respondentů, tj. dětí od 12-ti do 15-ti let a otázky č. 40 u varianty B rozhovoru tedy u II. a III. skupiny respondentů, tj. mladistvých od 15-ti do 16-ti let a mladistvých od 16-ti do 18-ti let. Na otázku: „zda vyslychajícího vnímali jako autoritu“ odpovědělo kladně pouze 23,3% respondentů z I. skupiny, 53,3% respondentů z II. skupiny a překvapivě 93,3% respondentů III. skupiny (viz graf č. 15 v příloze č. 7).

Pátou část rozhovoru zaměřenou na taktiku vedení výslechu tvoří soubor otázek č. 46 až č. 55 u varianty A rozhovoru a soubor otázek č. 45 až č. 54 u varianty B rozhovoru (viz přílohy č. 3 a č. 4).

Zpracováním odpovědí a reakcí na otázku č. 51 u varianty A rozhovoru a otázky č. 50 u varianty B rozhovoru ohledně zvuků, které se ve výslechové místnosti ozývaly a negativně tak působily na osobu vyslychaného. Respondenti uváděli jako nejčastěji se vyskytující rušivý zvuk ve 40% hovor z vedlejší kanceláře či chodby, ve 24,6% telefonní zvonění a v 13,8% tichý hovor přítomných osob v místnosti (viz graf č. 16 v příloze č. 8).

Za podobně rušivý faktor při výslechu označilo 61,3% respondentů i odchody a příchody osob do výslechové místnosti během výslechu (viz otázka č. 52 u varianty A rozhovoru a otázka č. 51 u varianty B rozhovoru, znázorněné v grafu č. 17 v příloze č. 8).

Překvapivé nebyly ani výsledky získané vyhodnocením otázky č. 53 u varianty A rozhovoru a otázky č. 52 u varianty B rozhovoru, které zjišťovaly jaká fáze výslechu, zda monologická či dialogová s kladením konkrétních otázek, byla pro respondenty přijatelnější, při které se cítili lépe, která jim více vyhovovala. 80% respondentů I. skupiny uvedlo, že vhodnější z jejich pohledu byla dialogová část. 56,7% respondentů II. skupiny uvedlo, že se cítili lépe, když mohli o předmětu výslechu hovořit volně, bez přerušování, bez kladení konkrétních otázek. Podobně vyšlo vyhodnocení i u respondentů III. skupiny, kteří z 63,3% uvedli, že jim vyhovuje monologická část výslechu, tj. bez kladení konkrétních otázek k předmětu výslechu (viz graf č. 18 v příloze č. 8).

Na závěr tohoto vyhodnocení výsledků šetření se zmíním i o celkové atmosféře a podmínkách, které při provádění šetření byly nastoleny.

Za prvé bych chtěla zdůraznit, že podmínky, které mi vytvořili zaměstnanci všech tří ústavů, ve kterých průzkum probíhal, byly více než příznivé. Většina zaměstnanců, s kterými jsem přišla do kontaktu, byla ochotna a hlavně schopna mi pomoci a to jak vytvořením vhodného zázemí, tak i doporučeními týkajícími se respondentů.

A za druhé bych chtěla říci několik slov k respondentům samotným. Překvapilo mě s jakou chutí a ochotou se podíleli na mém průzkumu. Jejich vstřícnost a očividná snaha byly pro mě vítanou podporou při mé práci na empirické části této diplomové práce.

Závěr

V této diplomové práci zpracované na téma: „Vlivy výslechového prostředí na výpověď dětí a mladistvých“ jsem se snažila zdůraznit a podtrhnout význam výslechového prostředí z hlediska získávání relevantní výpovědi dětí a mladistvých. Je zřejmé, že vlivy výslechového prostředí se svým působením nemalou měrou podílejí na momentálním psychickém i emocionálním stavu nejen vyslýchaného, ale mnohdy i vyslychajícího. V této práci jsem se zabývala působením vlivů výslechového prostředí na osobu vyslýchaného, i když ani osobu vyslychajícího neopomím, ale pro účely této práce ji vnímám jako jeden z faktorů působících ve výslechovém prostředí.

Aby mohly být role a význam vlivů výslechového prostředí správně posouzeny a vyhodnoceny a aby bylo jejich působení správně pochopeno, bylo nejdříve nutné připomenout známá fakta o výslechu jako o procesním úkonu a především o výslechu jako o procesu utváření výpovědi.

Cílem teoretické části práce bylo ucelené seznámení případných zájemců s poznatky, které jsou uváděny v odborné literatuře různých autorů. Vytvořit tak celek, o který by se mohl opřít každý, kdo se zajímá o výslechovou činnost s důrazem na výslech dětí a mladistvých. Zajímala jsem se o percepční, komunikační a interakční stránku výslechové situace, kterou lze vnímat jako zvláštní druh mezilidské interakce. Důležité také bylo shrnout, s jakými typy výslechových situací se můžeme v běžné praxi setkat a s pomocí jakých taktických postupů je můžeme přivést do požadovaného cíle, tj. k získání relevantní výpovědi.

Jak již bylo jednou uvedeno, na osobu vyslychajícího je v této práci nahlíženo jako na nezbytnou a nepostradatelnou součást výslechového prostředí, jako na jeden z mnoha faktorů výslechového prostředí, který svým působením výrazně ovlivňuje konečnou podobu výpovědi. Zaměřila jsem se na osobnost, konkrétně na nezbytné vlastnosti a dovednosti vyslychajícího, kterými by měl disponovat, aby zvládnul svoji klíčovou roli při výslechu a dokázal získat relevantní výpověď.

Vzhledem ke zvolenému tématu mé diplomové práce jsem nemohla opomenout zvláštnosti, které provázejí každý výslech dítěte či mladistvého. Podrobněji jsem se zabývala sugestibilitou, která je obecně chápána jako schopnost přijímat nekriticky, automaticky a bezděčně cizí názory za názory své a převádět je do vlastního chování a prožívání. V souvislosti se zvláštnostmi výslechu dětí a mladistvých jsem pozornost

zaměřila i na vlivy vnějšího prostředí a atmosféru výslechu a v neposlední řadě na akomodační syndrom, kterým je označováno chování, které je u vyslýchaného pozorovatelné a je chápáno jako součást vyrovnávání se s prožitým traumatem.

Cílem každého výslechu je získání relevantní výpovědi využitelné v trestním řízení. Výpověď je třeba chápat jako určitý proces, ve kterém dochází k jejímu formování. Zabývala jsem se tímto procesem formování respektive jeho etapami, v kterých působí mnoho faktorů a podílejí se tak na kvalitě výsledku samotných etap, ale i na konečném výsledku tohoto procesu, tj. výpovědi.

V posledních dvou kapitolách jsem zpracovávala poznatky ohledně problematiky speciálních výslechových místností a v neposlední řadě i z problematiky prostředí obecně. Pokládala jsem za potřebné zmínit typologii prostředí podle různých faktorů, tak jak na ně odkazuje současná odborná literatura. Zdůraznila jsem role osobnostně-vztahové a materiální stránky prostředí při výslechové činnosti.

K dosažení vytyčených cílů v části teoretické jsem využívala vedle poznatků získaných studiem dostupné odborné literatury i přímých zkušeností policistů získaným v konkrétních případech výslechů.

Druhá, praktická či empirická část této diplomové práce popisuje realizaci empirického šetření, které bylo zaměřeno na význam osobnostně-vztahové stránky výslechového prostředí v porovnání s materiální stránkou prostředí. Šetření provedené v rámci průzkumu dále zjišťovalo význam osoby vyslychajícího a navázání psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným v průběhu výslechu.

V této části práce jsem pracovala s informacemi, které vyplynuly z provedení šetření mezi dětmi a mladistvými, kteří byli v té době umístěni ve výchovném či diagnostickém ústavě. Z výsledků empirického šetření jsem vyvodila závěry, které se týkaly stanovených hypotéz. První hypotéza zněla: „**Osobnostně-vztahová stránka je nejdůležitější stránkou prostředí**“. Výsledky empirického šetření mi dovolily konstatovat závěr, že osobnostně-vztahová stránka ovlivňuje konečnou podobu výpovědi mnohem významněji než ostatní stránky výslechového prostředí. Své tvrzení jsem opřela o statisticky zpracované údaje, kdy 88,9% respondentů připouštělo působení osobnostně-vztahové stránky výslechového prostředí ve směru ovlivnění své ochoty spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a potažmo i ovlivnění své

konečné výpovědi. Pouze 18,9% respondentů stejné ovlivnění uznalo při působení materiální stránky výslechového prostředí (viz graf č. 5 na str. 79).

Provedené průzkumné šetření dále potvrdilo i platnost druhé hypotézy, která zněla: **„Osoba vyslychajícího má zásadní význam pro získání relevantní výpovědi“**.

Statistickým zpracováním dat získaných v rámci šetření zaměřeného na verifikaci uvedené hypotézy lze vyvodit závěr, že vyslychající svým jednáním, chováním a celkovým dojmem po celou dobu výslechu působí na vyslychaného do té míry, že přímo ovlivňuje jeho ochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a zároveň působí na ochotu, ale i schopnost vyslychaného vypovídat a tím velkou měrou přispívá k dosažení optimálního cíle výslechu, tj. k získání úplné a pravdivé výpovědi. 71,1% respondentů uvedlo, že konkrétní jednání a chování vyslychajícího by mohlo změnit jejich původní rozhodnutí týkající se spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, které měli ještě před začátkem výslechu.

Předmětná hypotéza byla potvrzena i statistickým výpočtem, kdy 86,7% respondentů přiznalo, že jejich výpověď byla ovlivněna tím, jak se k nim vyslychající během výslechu choval, jaký postoj k jejich osobě zaujal nebo jakým celkovým dojmem na ně působil (viz graf č. 10 na str. 87).

A konečně, potvrzena byla i třetí hypotéza, která se týkala psychologického kontaktu a konkrétně zněla: **„Navázání vhodného psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným v průběhu výslechu je z pohledu získání relevantní výpovědi stěžejní“**. Zpracováním dat získaných z odpovědí respondentů vztahujících se k předmětné hypotéze lze vyvodit závěr, že podoba vzniklého psychologického či sociálního vztahu ovlivňuje i podobu získané výpovědi. Toto tvrzení lze doložit i získanými výsledky z provedeného šetření. 88,9% respondentů uvedlo, že v průběhu výslechu utvořený vztah mezi nimi a vyslychajícím ovlivnil konečnou podobu jejich výpovědi. Došlo k ovlivnění jednak ochoty ke spolupráci a dále došlo k ovlivnění ve směru lepšího zvládnutí výslechové situace vyslychaným, což se muselo pozitivně projevit i v kvalitě získané výpovědi (viz graf č. 14 na str. 91).

Závěrem lze konstatovat a údaje získané v průběhu empirického šetření to potvrzují, že problematika vlivů výslechového prostředí na konečnou podobu výpovědi má svůj význam, který nelze při přípravě výslechu podceňovat. Otázkou zůstává, zda si tento význam plně uvědomují i osoby, které výslechy provádějí.

Pokud se mi prostřednictvím této diplomové práce podařilo některé vlivy výslechového prostředí přiblížit osobám, které se výslechovou činností zabývají a pokud si při své práci budou tyto vlivy uvědomovat a zohlední je, pak hodiny práce nad touto prací nebyly zbytečné.

Resumé

V této diplomové práci jsem se snažila shrnout odborné poznatky, které souvisejí s výslechem. Je nutné si uvědomit, že na výslech lze nahlížet jednak jako na aktuálně probíhající interakci vyslychajícího s vyslychaným ve specifických podmínkách a jednak jako na intrapsychický proces utváření výpovědi, která je produktem této interakce. Připomněla jsem vlivy výslechového prostředí, které výsledek výslechu, tj. výpověď ovlivňují a to jak pozitivně, tak i negativně.

Vzhledem ke skutečnosti, že tato práce je určena všem, kteří výslechovou činnost již provádějí, ale i těm, kteří se s touto činností teprve seznamují, připomněla jsem i některé základní pojmy, jejichž osvojení je nezbytné k orientaci v dané problematice.

Věnovala jsem se také otázce prostředí v obecné rovině, zmínila jsem jeho nejčastěji uváděnou typologii podle různých faktorů a poukázala jsem na potřebu rozlišovat mezi osobnostně-vztahovou a materiální stránkou prostředí. Každou z těchto stránek tvoří jiné prvky a konkrétně ve výslechovém prostředí má každá i jiný význam.

Shora uvedené skutečnosti jsou zpracované v první – teoretické části této diplomové práce. Ve druhé – empirické části práce jsem hledala odpovědi na otázky, které se vztahovaly k významu osobnostně-vztahové stránky výslechového prostředí v porovnání s významem materiální stránky. Dále pak odpovědi na otázky ohledně významu osoby vyslychajícího v procesu získávání výpovědi a na otázku zda navázání vhodného psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným v průběhu výslechu je stěžejním okamžikem při získání relevantní výpovědi. Předpokládám, že se mi podařilo na tyto otázky najít odpovědi a to prostřednictvím šetření provedeného v rámci průzkumu u dětí a mladistvých umístěných ve výchovných a diagnostických ústavech.

Anotace

Téma mé diplomové práce je „Vlivy výslechového prostředí na výpověď dětí a mladistvých“.

Výsledkem téměř každého výslechu je výpověď, na které se podílí velké množství faktorů, které ji ovlivňují a dotvářejí její skutečnou podobu. Je známým faktem, že právě výpověď bývá prvním a mnohdy jediným důkazem využitelným pro trestní řízení a proto je důležité, aby byla validní.

Co všechno může výpověď dítěte či mladistvého ovlivnit? Beze sporu to bude vztah k předmětné události, které se výpověď dotýká. Mentální zralost vyslýchaného a v neposlední řadě i sociální status a rodinná výchova budou faktory, které budou konečnou podobu výpovědi ovlivňovat. Shora uvedené faktory jsou však ze strany osoby provádějící výslech neovlivnitelné, může (lépe řečeno „měl by“) s nimi být seznámen a podle toho na vyslýchaného působit. Naproti tomu faktory související s výslechovým prostředím jsou ovlivnitelné. Nežádoucí se dá potlačit či alespoň zmírnit na minimum a pozitiv se dá využít k vytvoření hodnotnější výpovědi. Abychom však těchto vlivů mohli využívat, musíme stanovit určitá obecná pravidla, podle kterých bychom výslechové prostředí utvářeli či přetvářeli a tím dosahovali těch nejlepších výsledků v podobě hodnotných výpovědí dětí a mladistvých.

Klíčová slova

Dítě, komunikace, mladistvý, prostředí, psychologický kontakt, vliv, výpověď, výslech, výslechové prostředí

Annotation

The topic of my diploma thesis is „The influence of the interrogation environment on testimony of infants and juvenile.

The result of almost every interrogation is testimony, which is influenced by lot of aspects, which kapes and forms it´s real figure. I tis known that the interrogation is often the first and only evidence which can be used for criminal procedure and therefore it is essential to be correct.

What can though influence the interrogation of infants or juvenile? With no doubt it is the relation to particular event, which the interrogation applies to. The mental maturity of the interrogated and least not last the social status and the family background are aspects, which will influence the final interrogation. Unfortunately aspects mentioned above are not influenceable by the interrogator, but he or she must be aware of them and effect on interrogated accordingly. On the other side the aspects connected with interrogation environment are influenceable. The negatives can be restrained or reduced to minimum and the positives can be used to obtain more rewarding testimony. To be able to take advantage of these factors, we must set up particular general procedures to be used for creation and adjustment of interrogation room, to achieve the best results concreted in rewarding testimonies of infants and juvenile.

Key words

Infant, communication, juvenile, environment, psychological approach, influence, testimony, interrogation, interrogation environment

Seznam použité literatury

- 1) **Zákon číslo 141/1961 Sb.**, o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- 2) **Zákon číslo 306/2009 Sb.**, trestní zákoník
- 3) **Zákon číslo 218/2003 Sb.**, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.
- 4) Bakošová, Zlatica. **Sociálna pedagogika jako životná pomoc**. Bratislava: Public promotion, 2008, 249 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
- 5) Čech, Ján. **Úvod do policajnej psychologie**. 2. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislavě, 2000, 324 s. ISBN 80-8054-130-2.
- 6) Čírtková, L. **Forezní psychologie**. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
- 7) Čírtková, L., Červinka, F. **Forezní psychologie**. 1. vyd. Praha: Support, 1994, 206 s.
- 8) Grohmannová, H. **Bakalářská práce – Sociálně psychologické zvláštnosti výslechu dětí a mladistvých**. Praha, Institut mezioborových studií, 2008.
- 9) Hejda, Jan a kol. **Základy kriminalistiky**. Praha: VŠE, 2003, ISBN 80-245-0515-0.
- 10) Jilčík, T., Zapletal, L. **Sociologie I. – vybrané kapitoly ze základů sociologie a demografie**. Brno: Institut mezioborových studií, 2003.
- 11) Kohoutek, Rudolf. **Metoda dotazníku pro pedagogy**. Brno: CERM, 1998, ISBN 80-7204-067-7.
- 12) Kraus, B. **Člověk-prostředí-výchova**. Brno: Paido, 2001, 200 s. ISBN 80-7315-004-2.
- 13) Kraus, B. **Základy sociální pedagogiky**. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- 14) Man, V., Žák, P. **Stručný slovník právních pojmů**. Brno: Institut mezioborových studií, 2003.
- 15) Matiašek, Jan. Bárta, Bohumil. Soukup, Jaroslav. **Výslech a psychologie**. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966, 216 s. 11-062-66.
- 16) Matiašek, Jan. Soukup, Jaroslav. Bárta, Bohumil. **Psychologie a výslechová praxe**. 1. vyd. Praha: Orbis, 1968, 251 s. 11-013-68.
- 17) Němec, Miroslav. **Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti**. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, 136 s. ISBN 80-7251-141-6.
- 18) Rybář, Miroslav. **Základy kriminalistiky**. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001, ISBN 80-86473-03-1.
- 19) Řehoř, Antonín. **Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce**. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, 48 s.
- 20) Řezáč, J. **Sociální psychologie**. Brno: Paido, 1998, 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
- 21) Spurný, J. **Psychologie výslechu**. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 120 s. ISBN:80-7178-846-5.

- 22) Spurný, J., Matoušková, I. **Komunikačně náročné situace v policejní praxi.** Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2005. ISBN:80-8689-837-7.
- 23) Vízdal, F. **Základy psychologie I.** Brno: Institut mezioborových studií, 2003.
- 24) Vybíral, Z. **Psychologie komunikace.** Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Uspořádání speciální výslechové místnosti

Příloha č. 2 – Osnova orientačního rozhovoru

Příloha č. 3 – Řízený rozhovor pro I. skupinu respondentů

Příloha č. 4 – Řízený rozhovor pro II. a III. skupinu respondentů

Příloha č. 5 – pomocné grafy k 1. hypotéze

graf č. 1a – Průměrný věk respondentů

graf č. 1b – Rozdělení respondentů dle pohlaví

graf č. 2 – Průměrný počet absolvovaných výslechů

graf č. 3 – Průměrná doba od posledního výslechu

graf č. 4 – Procesní postavení respondenta u výslechu

graf č. 6 – Nervozita vyslýchaného na začátku a v průběhu výslechu

graf č. 7 – Porovnání neznalosti důvodu přítomnosti osob u výslechu a neznalosti jména (jména a příjmení) osob přítomných u výslechu jako negativně působícího faktoru

graf č. 8 – Vnímání záznamové techniky vyslýchaným

Příloha č. 6 – pomocné grafy ke 2. hypotéze

graf č. 11 – Podíl jednání a chování vyslýchajícího na získání relevantní výpovědi

graf č. 12 – Úplnost výpovědi

graf č. 13 – Důvody zamlčení relevantní skutečnosti při výslechu

Příloha č. 7 – pomocný graf k 3. hypotéze

graf č. 15 – Vnímání vyslýchajícího jako autority

Příloha č. 8 – pomocné grafy

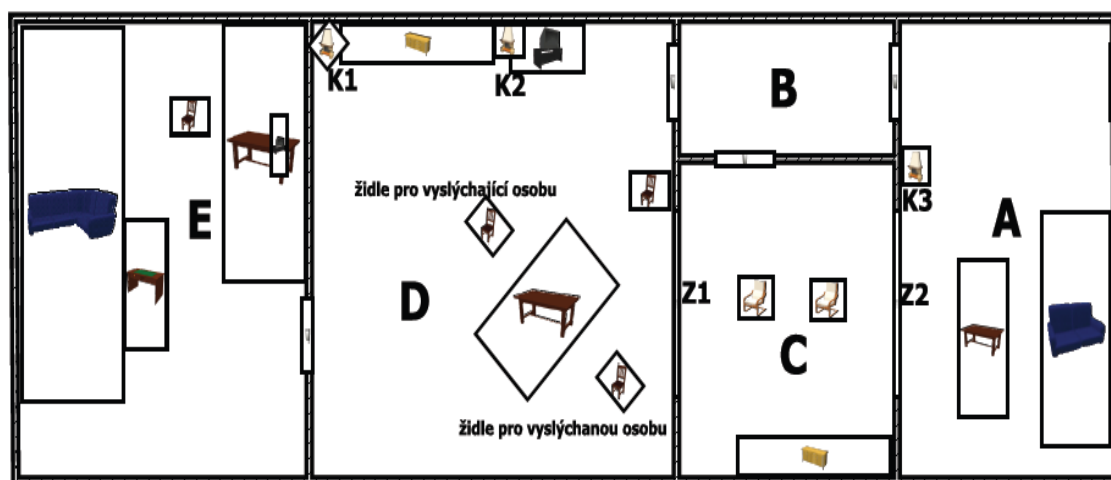
graf č. 16 – Negativně vnímané zvuky při výslechu

graf č. 17 – Odchody a příchody osob do výslechové místnosti jako negativní faktor

graf č. 18 – Dialogová část výslechu v porovnání s monologickou částí výslechu

Příloha č. 1

Uspořádání speciální výslechové místnosti

Legenda:

A místnost (čekárna)

Z2 ... jednocestné zrcadlo

K3 ... kamera snímající celý prostor čekárna, obraz je přenášen do místnosti E

B místnost (chodba spojující čekárnu se samotnou výslechovou místností)

C místnost (prostor pro dozorčí službu)

D místnost (samotná výslechová místnost)

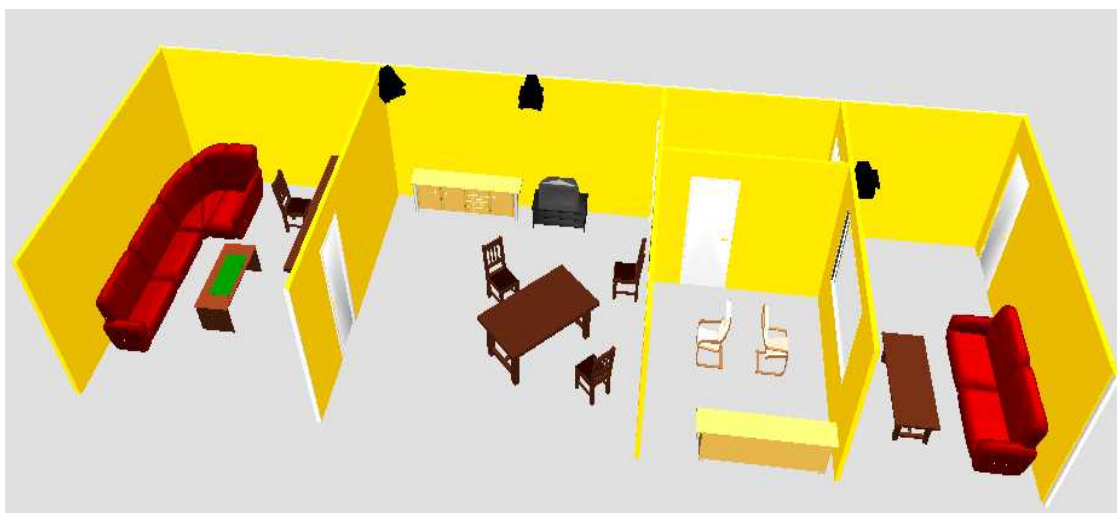
Z1 ... jednocestné zrcadlo

K1 ... kamera snímající celý prostor výslechové místnosti, obraz je zaznamenáván

K2 ... kamera snímající pouze obličej vyslýchaného, obraz je zaznamenáván

E místnost (technické pracoviště pro ovládání záznamové techniky)

3D znázornění speciální výslechové místnosti

Příloha č. 2

Osnova orientačního rozhovoru

1. okruh otázek vztahujících se k **základním údajům o respondentovi**
 - a) věk
 - b) pohlaví
 - c) procesní postavení při výslechu
2. okruh otázek vztahujících se k **základním údajům o výslechu**
 - a) počet výslechu
 - b) opakování výslechu v jedné záležitosti nebo více výslechu ve více záležitostech
 - c) časové období od výslechu
 - d) délka samotného výslechu
 - e) datum výslechu
3. okruh otázek vztahujících se k **informacím o osobě vyslychajícího**
 - a) popis vyslychajícího
 - b) záměr spolupráce s vyslychajícím potažmo s policií
 - c) činnosti vyslychajícího nesouvisející s výslechem
4. okruh otázek vztahujících se k **osobnostně-vztahové stránce** výslechového prostředí
 - a) počet osob ve výslechové místnosti
 - b) počet vyslychajících během jednoho výslechu
 - c) úloha všech osob přítomných u výslechu
 - d) charakteristika přítomných osob u výslechu
 - e) otázka celkového dojmu vyslychajícího, kterým působil na vyslychaného
5. okruh otázek vztahujících se k **materiálně-prostorové stránce** výslechového prostředí
 - a) popis výslechové místnosti
 - b) popis vybavení výslechové místnosti
 - c) charakteristika výslechové místnosti
 - d) otázka záznamového zařízení
6. okruh otázek vztahujících se k **utváření vztahu** mezi vyslychajícím a vyslychaným v průběhu výslechu
 - a) postupy navázání psychologického (sociálního) kontaktu
 - b) sociální podpora ze strany vyslychajícího při výslechu
7. okruh otázek vztahujících se k **taktickým postupům** uplatňovaným vyslychajícím v průběhu výslechu
 - a) poučení o právech a povinnostech
 - b) obecná charakteristika výslechu vyslychaným

Příloha č. 3

Řízený rozhovor pro I. skupinu respondentů

Úvodní (seznamovací) část rozhovoru

- a) představení se
- b) objasnění důvodu rozhovoru (studium VŠ, průzkum v rámci diplomové práce)
- c) seznámení s oblastí, kterou se průzkum zabývá
- d) zdůraznění anonymity
- e) otázka na ochotu spolupracovat
- f) vymezení pojmu „výslech“, aby nedošlo k záměně např. s pohovorem u odborného lékaře či s poradcem budoucího povolání a vysvětlení pojmu „předmět výslechu“
- g) zjištění, zda si respondent na svůj výslech vzpomíná
- h) zdůraznění, že neexistuje cesta zpětné vazby ve smyslu konfrontace s primárním výslechem, sdělování jakýchkoliv informací orgánům v trestním řízení atd.
- i) prostor pro případné otázky ze strany respondenta k nadcházejícímu rozhovoru

I. obecná část rozhovoru

1) Kolik je ti let? Řekni mi měsíc a rok narození.

učinit poznámku o pohlaví respondenta

chlapec

dívka

odpověď respondenta:

2) Kolikrát jsi byl ve svém životě vyslýchaný?

a) 1x

b) více než 1x

c) nevím

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

3) Pamatuješ si důvod svého výsledku? v případě, že byl respondent vyslýchán vícekrát, ptát se na poslední výslech

a) ano

b) ne

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

4) Jak dlouhá doba uplynula od tvého posledního výsledku?

a) kratší doba než jeden měsíc

b) zhruba před půl rokem

c) zhruba před rokem

d) delší než jeden rok

e) nedovedu určit

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

5) V jakém procesním postavení jsi byl vyslýchán?

a) svědek

b) podezřelý

c) obviněný

d) nechci odpovědět

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

6) V jakou denní dobu si byl vyslýchán?

- a) ráno b) dopoledne c) odpoledne d) večer e) nepamatuji se

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

7) Pamatuješ si den v týdnu, kdy jsi byl vyslýchán?

odpověď respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

8) Pamatuješ si kolikátého dne v měsíci jsi byl vyslýchán?

odpověď respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

9) Pamatuješ si měsíc, ve kterém si byl vyslýchán?

odpověď respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

10) Pamatuješ si rok, kdy jsi byl vyslýchán?

odpověď respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

11) Pamatuješ si budovu, kde si byl vyslýchán?

a) ano

b) ne

v případě odpovědi za a): „Co to bylo za budovu?“

poznámky k odpovědi respondenta:
.....
.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

II. část rozhovoru – vztahující se k 1. hypotéze (význam osobnostně-vztahové stránky)

(otázky č. 12 až č. 19 se vztahují k materiální stránce prostředí)

12) Pamatuješ si, jak vypadala místnost, ve které jsi byl vyslýchán? Označ mi slovní spojení, která jsou typická pro výslechovou místnost, kde jsi byl vyslýcháný. Respondent může označit více větných spojení

a) byla spíše malá	e) byla přehledná
b) byla moc veliká	f) byla útulná
c) byla světlá	g) byla neútulná
d) byla tmavá	h) jiný popis, jaký?

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

13) Pamatuješ si, jak byla místnost, kde jsi byl vyslýcháný, zařízena? Vyjmenuj a popiš zařízení, která byla v místnosti, kde jsi byl vyslýchán.

a) psací stůl	h) skříň
b) židle	i) nástěnka
c) pohovka nebo gauč	j) tresor
d) konferenční stolek	k) květiny
e) křeslo	l) počítač
f) koberec	m) psací stroj
g) obrazy na stěnách	n) telefon

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

14) Kdybys mohl něco v místnosti změnit, co by to bylo?

poznámky k odpovědi respondenta:
.....
.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

15) Místnost, kde jsi byl vyslýchaný, ti připomínala, spíše:

- a) obývací pokoj
- b) dětský pokoj
- c) dobře (vkusně a účelně) zařízenou kancelář
- d) špatně (nevhodně) zařízenou kancelář
- e) nic z uvedeného

poznámky k odpovědi respondenta:
.....
.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

16) Působila na tebe místnost, kde jsi byl vyslýchaný, spíše:

- a) nepříjemně
- b) příjemně
- c) neutrálně
- d) neumím odpovědět

poznámky k odpovědi respondenta:
.....
.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

37) Existovalo něco, co jsi od začátku výslechu nechtěl říci, ale v průběhu výslechu jsi to nakonec uvedl?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

v případě odpovědi za a): „Bylo důvodem, proč si to nakonec uvedl ...“

a) celkový dojem z osoby vyslychajícího?

b) domněnka, že to vyslychající stejně ví?

c) celkový dojem z výslechové místnosti?

d) vhodně pokládané otázky vyslychajícím?

e) jiné důvodu, jaké?

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

43) Budil v tobě vyslychajici pocit duvery?

a) ano

b) ne

c) neumim odpovedet

v pripade odpovedi za a): „Pomohlo ti vedomi teto duvery v tvé vyslechové situaci?“

d) ano

b) ne

c) neumim posoudit

poznámky k odpovedi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcim a chovani respondenta:

.....

.....

44) Pusbil na tebe vyslychajici uprimnym zajmem o tvoji osobu?

a) ano

b) ne

c) neumim odpovedet

v pripade odpovedi za a): „Pomohlo ti vedomi tohoto zajmu o tvoji osobu ve tvé vyslechové situaci?“

a) ano

b) ne

c) neumim posoudit

poznámky k odpovedi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcim a chovani respondenta:

.....

.....

45) Domníváš se, že vztah, který se mezi tebou a vyslychajicim v průběhu výslechu vytvořil, ovlivnil tvoji konečnou výpověď?

a) ano

b) ne

c) neumim odpovedet

v pripade odpovedi za a): „Pomohl ti tento vztah k lepšímu zvládnutí výslechové situace.“

d) ano

e) ne

f) neumim odpovedet

poznámky k odpovedi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcim a chovani respondenta:

.....

.....

51) Ozývaly se v místnosti nějaké zvuky, které tě rozptyloval, znervózňovaly?

a) ano

b) ne

c) nevzpomínám si

v případě odpovědi za a): „Jaké zvuky tě rozptylovaly, znervózňovaly?“

poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

52) Přicházel nebo odcházel z místnosti někdo během tvého výslechu?

a) ano

b) ne

c) nevzpomínám si

v případě odpovědi za a): „Vadil ti tento pohyb osob ve výslechové místnosti?“

a) ano

b) ne

c) nedovedu posoudit

poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

53) Která část výslechu ti více vyhovovalo (cítil ses při ní lépe), když si mohl sám hovořit o předmětu výslechu anebo když ti byly pokládány konkrétní otázky vyslýchajícím?

poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

54) Bylo při tvém výslechu „něco“ nebo „někdo“, co tě uklidňovalo?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „O „co“ nebo „koho“ se jednalo?“

poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

55) Bylo při tvém výslechu „něco“ nebo „někdo“, co tě znervózňovalo, znepokojovalo, rozptylovalo?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „O „co“ nebo „koho“ se jednalo?“

poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

Příloha č. 4

Řízený rozhovor pro II. a III. skupinu respondentů

Úvodní (seznamovací) část rozhovoru

- a) představení se (u mladistvých otázka na možnost tykání)
- b) objasnění důvodu rozhovoru (studium VŠ, průzkum v rámci diplomové práce)
- c) seznámení s oblastí, kterou se průzkum zabývá
- d) zdůraznění anonymity
- e) otázka na ochotu spolupracovat
- f) vymezení pojmu „výslech“, aby nedošlo k záměně např. s pohovorem u odborného lékaře či poradce o budoucím povolání a vysvětlení pojmu „předmět výslechu“
- g) zjištění, zda si respondent na svůj výslech vzpomíná
- h) zdůraznění, že neexistuje cesta zpětné vazby ve smyslu konfrontace s primárním výslechem, sdělování jakýchkoliv informací orgánům v trestním řízení atd.
- i) prostor pro případné otázky ze strany respondenta k nadcházejícímu rozhovoru

I. obecná část rozhovoru

1) Kolik ti je let? Řekni mi měsíc a rok narození

poznámka k odpovědi respondenta:

a) II. skupina (15-16 let) b) III. skupina (16-18 let)

... učinit poznámku o pohlaví respondenta: chlapec dívka

2) Kolikrát jsi byl ve svém životě vyslýchaný?

a) 1x b) více než 1x méně než 5x c) víc než 5x d) nevím

V případě odpovědi za b) a za c): „Vztahovaly se všechny výsledky ke stejné události?“

a) ano b) ne c) nevím

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....
.....

3) Pamatuješ si důvod svého výsledku? v případě, že byl respondent vyslýchán vícekrát, ptát se na poslední výsledek

a) ano b) ne

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....
.....

4) Jak dlouhá doba uplynula od tvého posledního výsledku?

- a) kratší doba než jeden měsíc
- b) zhruba před půl rokem
- c) zhruba před rokem
- d) delší než jeden rok
- e) nedovedu určit

poznámky k odpovědi respondenta:

.....
.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....
.....

26) Hodnotil bys vztahy a osoby ve výslechové místnosti spíše jako:

a) pozitivní

b) negativní

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „Ovlivnily tyto pozitivní pocity tvoji ochotu spolupracovat?“

poznámky k odpovědi respondenta:
.....
.....

v případě odpovědi za b): „Ovlivnily tyto negativní pocity tvoji ochotu spolupracovat?“

poznámky k odpovědi respondenta:
.....
.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:
.....
.....

III. část vztahující se ke 2. hypotéze (význam osoby vyslychajícího)

(vyhodnocování této části se bude týkat i otázek č. 25 a č. 26)

27) Byl vyslychající jediný, kdo ti kladl otázky při tvém výslechu?

a) ano

b) ne

c) nepamatuji se

v případě odpovědi za b): „Ovlivnila tato skutečnost negativním způsobem tvoji výpověď?“

d) ano

e) ne

f) neumím odpovědět

v případě odpovědi za d): „Proč si tuto skutečnost vnímal negativně?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

28) Byl si ještě před začátkem výslechu rozhodnutý, že budeš s policií spolupracovat?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

29) Mohlo by mít vliv na změně tvého rozhodnutí chování či jednání vyslychajícího během výslechu?

a) ano, mohlo

b) ne, nemohlo

c) neumím odpovědět

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

33) Pomohlo ti něco, co řekl nebo udělal vyslychající, že sis vzpomněl na něco, co bylo předmětem tvého výslechu?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „Co ti pomohlo si vzpomenout?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

34) Kdyby tě vyslychal někdo jiný, vypovídal bys jinak?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „Vypovídal bys otevřeněji, pravdivěji anebo by si svou výpověď spíše zkresloval?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

v případě relevantnější výpovědi (vypovídal by otevřeněji, pravdivěji): „Tvůj celkový dojem z vyslychajícího způsobil, že tvoje výpověď nebyl úplná anebo částečně pravdivá?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

v případě irrelevantnější výpovědi (výpověď by spíše zkreslil): „Tvůj celkový dojem z vyslychajícího způsobil, že si mluvil otevřeněji, že si mluvil pravdu?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

35) Řekl si ke každé dotazované věci vše, co si věděl?

a) ano

b) ne

c) nechci odpovédět

v případě odpovědi za a) a za b): „Co bylo důvodem tohoto tvého jednání?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

36) Existovalo něco, co jsi od začátku výsledku nechtěl říci, ale v průběhu výsledku jsi to nakonec uvedl?

a) ano

b) ne

c) nechci odpovédět

v případě odpovědi za a): „Co bylo důvodem změny tvého původního rozhodnutí?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

40) Vnímal si vyslychajiciho jako autoritu?

a) ano

b) ne

c) neumim odpovedet

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

41) Měl si z vyslychajiciho pocit, že ti svým jednáním a chováním dává najevo svoji nadřazenost?

a) ano

b) ne

c) neumim odpovedet

v případě odpovědi za a): „Ovlivnilo toto chování vyslychajiciho tvoji výpověď?“

d) ano

e) ne

f) neumim odpovedet

v případě odpovědi za d): „Popiš mi, jak to ovlivnilo tvoji výpověď?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

42) Budil v tobě vyslychajici pocit důvěry?

a) ano

b) ne

c) neumim odpovedet

v případě odpovědi za a): „Pomohlo ti vědomí této důvěry v tvé výsledkové situaci?“

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

43) Působil na tebe vyslychající upřímným zájmem o tvoji osobu?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „Pomohlo ti vědomí tohoto zájmu v tvé výslechové situaci?“

poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

44) Domníváš se, že vztah, který se mezi vámi v průběhu výslechu vytvořil, ovlivnil tvoji konečnou výpověď?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „Pomohl ti tento vztah k lepšímu zvládnutí výslechové situace.“

d) ano

e) ne

f) neumím odpovědět

poznámky k popisu ovlivnění respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

V. část rozhovoru vztahující se k taktice výslechu

45) Byl jsi na začátku svého výslechu poučen o svých právech případně povinnostech?

a) ano

b) ne

c) nevzpomínám si

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

46) Rozuměl jsi tomuto poučení v plné míře?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

47) Trval vyslychající na zodpovězení každé otázky, kterou ti položil?

a) ano

b) ne

c) nevzpomínám si

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

48) Stalo se, že vyslychající svoji otázku přeformuloval, to znamená, že zvolil jiná slova?

a) ano

b) ne

c) nevzpomínám si

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

49) Z tvého pohledu byl výslech spíše:

a) krátký

b) dlouhý

c) přiměřeně dlouhý

d) neumím posoudit

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

50) Ozývaly se v místnosti nějaké zvuky, které tě rozptylovaly, znervózňovaly?

a) ano

b) ne

c) nevzpomínám si

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

51) Přicházel nebo odcházel z místnosti někdo během tvého výslechu?

a) ano

b) ne

c) nevím

v případě odpovědi za a): „Vadí ti tento pohyb osob ve výslechové místnosti?“

d) ano

e) ne

f) neumím posoudit

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

52) Která část výslechu ti více vyhovovala (cítil ses při ní lépe), když si mohl sám hovořit o předmětu výslechu anebo když ti byly pokládány konkrétní otázky?

poznámky k odpovědi respondenta:

.....

.....

poznámka k reakcím a chování respondenta:

.....

.....

53) Bylo při tvém výslechu „něco“ nebo „někdo“, co tě uklidňovalo? „Co“ nebo „kdo“ na tebe působilo uklidňujícím dojmem?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „Můžeš uvést konkrétně, o „co“ nebo „koho“ se jednalo?“

poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

54) Bylo při tvém výslechu „něco“ nebo „někdo“, co tě znervózňovalo, znepokojovalo, rozptylovalo?

a) ano

b) ne

c) neumím odpovědět

v případě odpovědi za a): „Můžeš uvést konkrétně, o „co“ nebo „koho“ se jednalo?“

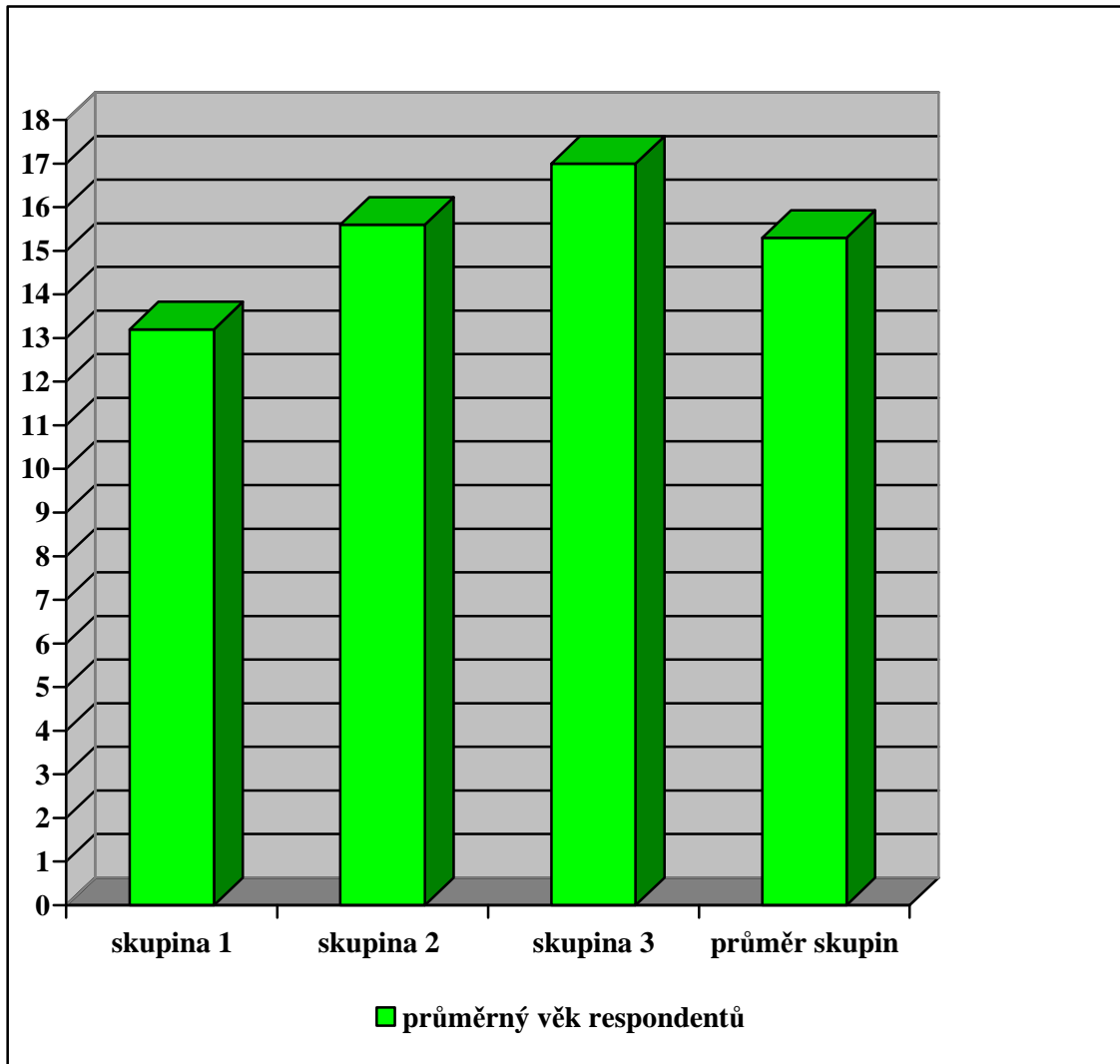
poznámky k odpovědi respondenta:

poznámka k reakcím a chování respondenta:

Příloha č. 5

graf č. 1a

Průměrný věk respondentů

Legenda ke grafu č. 1a:

osa x ... respondenti rozdělení do skupin

osa y ... věk respondentů

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 1 (rok a měsíc narození):

Respondenti uvedli měsíc a rok svého narození. Tyto údaje jsem následně přepočítala na přesný počet měsíců, tj. vypočítala jsem stáří respondenta v měsících. Statisticky jsem pak vypočítala průměrné stáří respondentů ve skupině.

Celkový součet měsíců činil 4764, tj. **13,2 let** v průměru na respondenta

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 1 (rok a měsíc narození)

Respondenti uvedli měsíc a rok svého narození. Tyto údaje jsem následně přepočítala na přesný počet měsíců, tj. vypočítala jsem stáří respondenta v měsících. Statisticky jsem pak vypočítala průměrné stáří respondentů ve skupině.

Celkový součet měsíců činil 5606, tj. **15,6 let** v průměru na respondenta

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 1 (rok a měsíc narození)

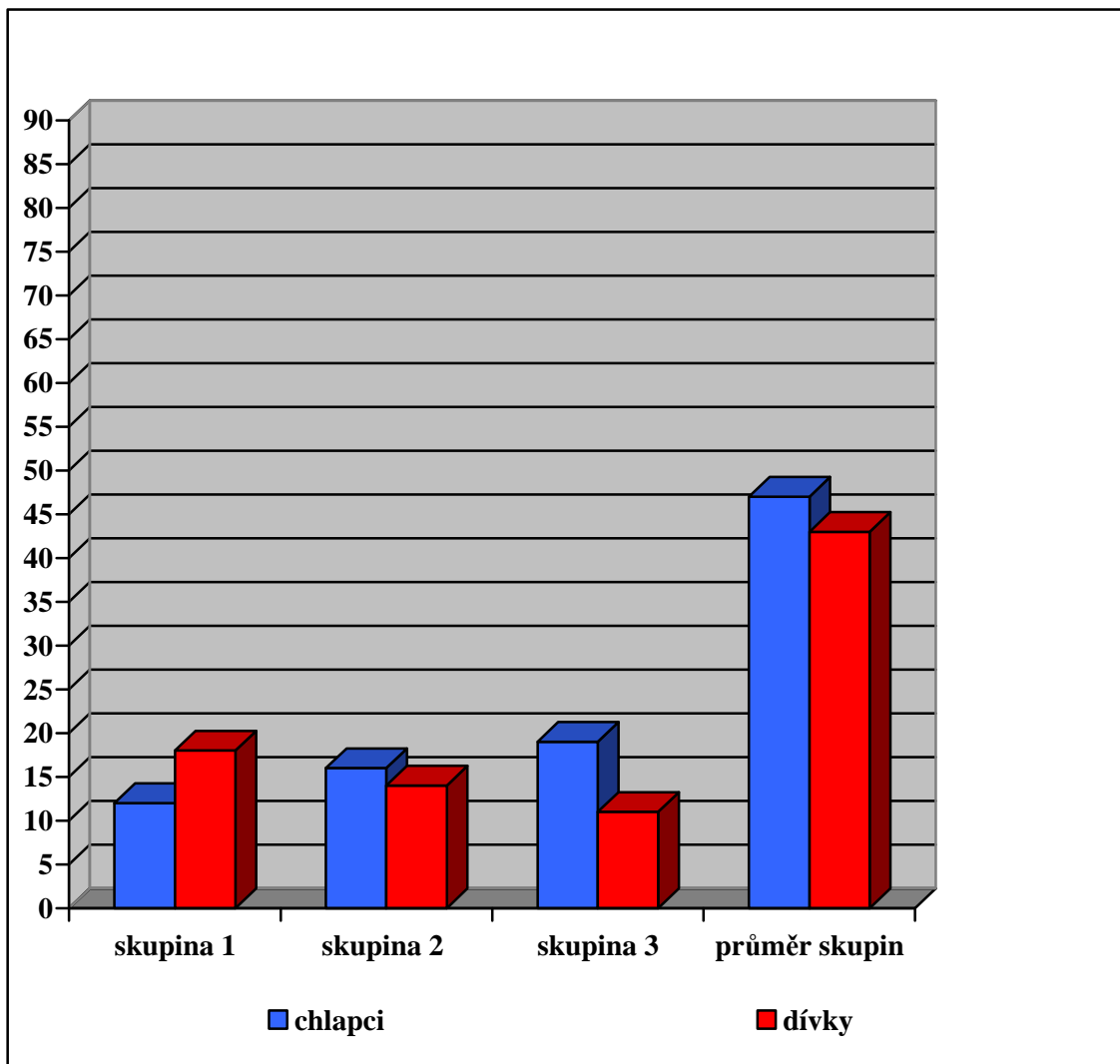
Respondenti uvedli měsíc a rok svého narození. Tyto údaje jsem následně přepočítala na přesný počet měsíců, tj. vypočítala jsem stáří respondenta v měsících. Statisticky jsem pak vypočítala průměrné stáří respondentů ve skupině.

Celkový součet měsíců činil 6112, tj. **16,9 let** v průměru na respondenta

Průměrný věk respondentů jsem statisticky vyhodnotila na 15,3 let.

graf č. 1b

Rozdělení respondentů dle pohlaví

Legenda ke grafu č. 1b:

osa x ... rozdělení respondentů do skupin

osa y ... vyjádření počtu

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru
otázka č. 1 (poznámka učiněná na začátku rozhovoru do rozhovorového archu):

CHLAPCI – 12 respondentů, tj. 40%

DÍVKY – 18 respondentů, tj. 60%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 1 (poznámka učiněná na začátku rozhovoru do rozhovorového archu):

CHLAPCI – 16 respondentů, tj. 53,3%

DÍVKY – 14 respondentů, tj. 46,7%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 1 (poznámka učiněná na začátku rozhovoru do rozhovorového archu):

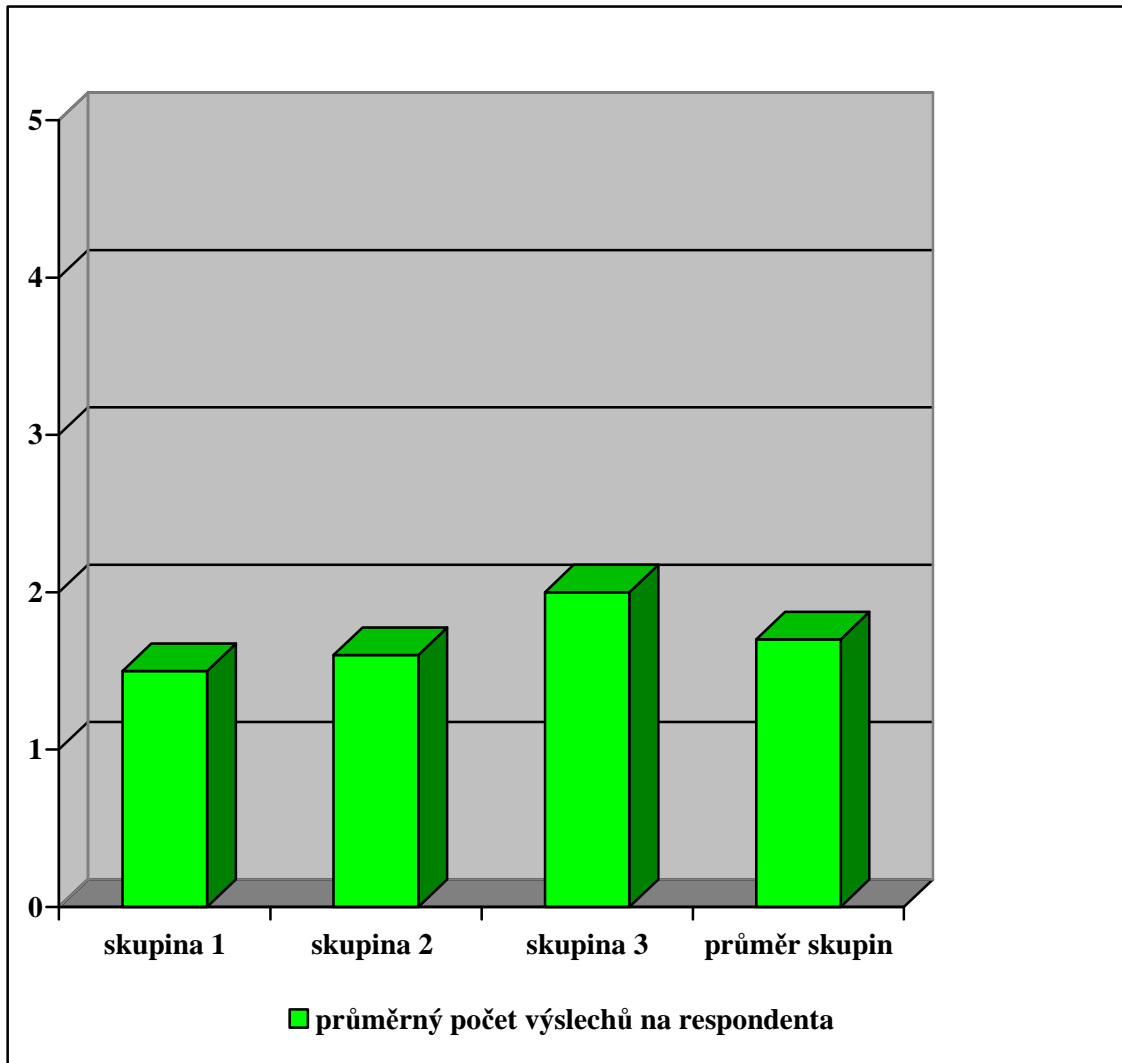
CHLAPCI – 19 respondentů, tj. 63,3%

DÍVKY – 11 respondentů, tj. 36,7%

Výběrový vzorek respondentů byl tvořen **47 chlapci**, tj. 52,2% a **43 dívkami**, tj. 47,8%.

graf č. 2

Průměrný počet absolvovaných výsledků

Legenda ke grafu č. 2:

osa x ... respondenti rozdělení do skupin

osa y ... počet výsledků

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru
otázka č. 2 (počet výsledků absolvovaných jedním respondentem):

Respondenti uváděli počet výsledků, které během svého života absolvovali. V nabídce možných odpovědí mohli zvolit i z varianty „nevím“, tři respondenti této možnosti využili.

Statistickým vyhodnocením odpovědí jsem vypočítala, že počet absolvovaných výsledků na jednoho respondenta této skupiny činí 1,5 výsledků.

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 2 (počet výsledků absolvovaných jedním respondentem):

Respondenti uváděli počet výsledků, které během svého života absolvovali. V nabídce možných odpovědí mohli zvolit i z varianty „nevím“, pět respondentů této možnosti využilo.

Statistickým vyhodnocením odpovědí jsem vypočítala, že počet absolvovaných výsledků na jednoho respondenta této skupiny činí 1,6 výsledků.

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka
otázka č. 2 (počet výsledků absolvovaných jedním respondentem):

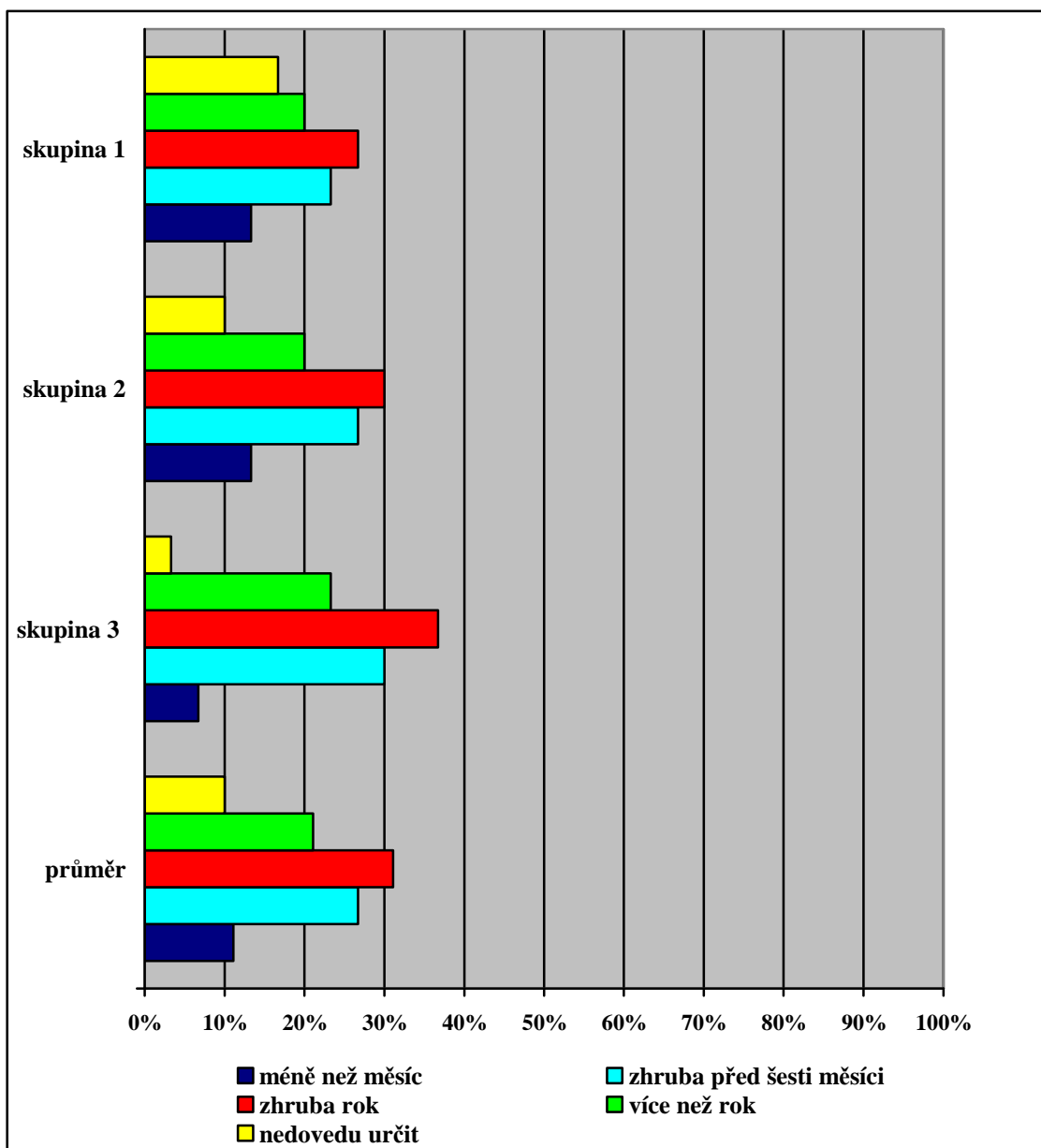
Respondenti uváděli počet výsledků, které během svého života absolvovali. V nabídce možných odpovědí mohli zvolit i z varianty „nevím“, šest respondentů této možnosti využilo.

Statistickým vyhodnocením odpovědí jsem vypočítala, že počet absolvovaných výsledků na jednoho respondenta této skupiny činí 2 výsledky.

Statistickým vyhodnocením odpovědí všech respondentů jsem dosáhla výsledku **1,7 výsledků na jednoho respondenta.**

graf č. 3

Průměrná doba od posledního výsledku

Legenda ke grafu č. 3:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru
otázka č. 4 (doba, která dle respondenta uplynula od jeho posledního výsledku):

MÉNĚ NEŽ JEDEN MĚSÍC – 4 respondenti, tj. 13,3%
ZHRUBA PŘED ŠESTI MĚSÍCI – 7 respondentů, tj. 23,3%
ZHRUBA PŘED ROKEM – 8 respondentů, tj. 26,7%
DÉLE NEŽ ROK – 6 respondentů, tj. 20%
NEDOVEDU URČIT – 5 respondentů, tj. 16,7%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 4 (doba, která dle respondenta uplynula od jeho posledního výsledku):

MÉNĚ NEŽ JEDEN MĚSÍC – 4 respondenti, tj. 13,3%
ZHRUBA PŘED ŠESTI MĚSÍCI – 8 respondentů, tj. 26,7%
ZHRUBA PŘED ROKEM – 9 respondentů, tj. 30%
DÉLE NEŽ ROK – 6 respondentů, tj. 20%
NEDOVEDU URČIT – 3 respondenti, tj. 10%

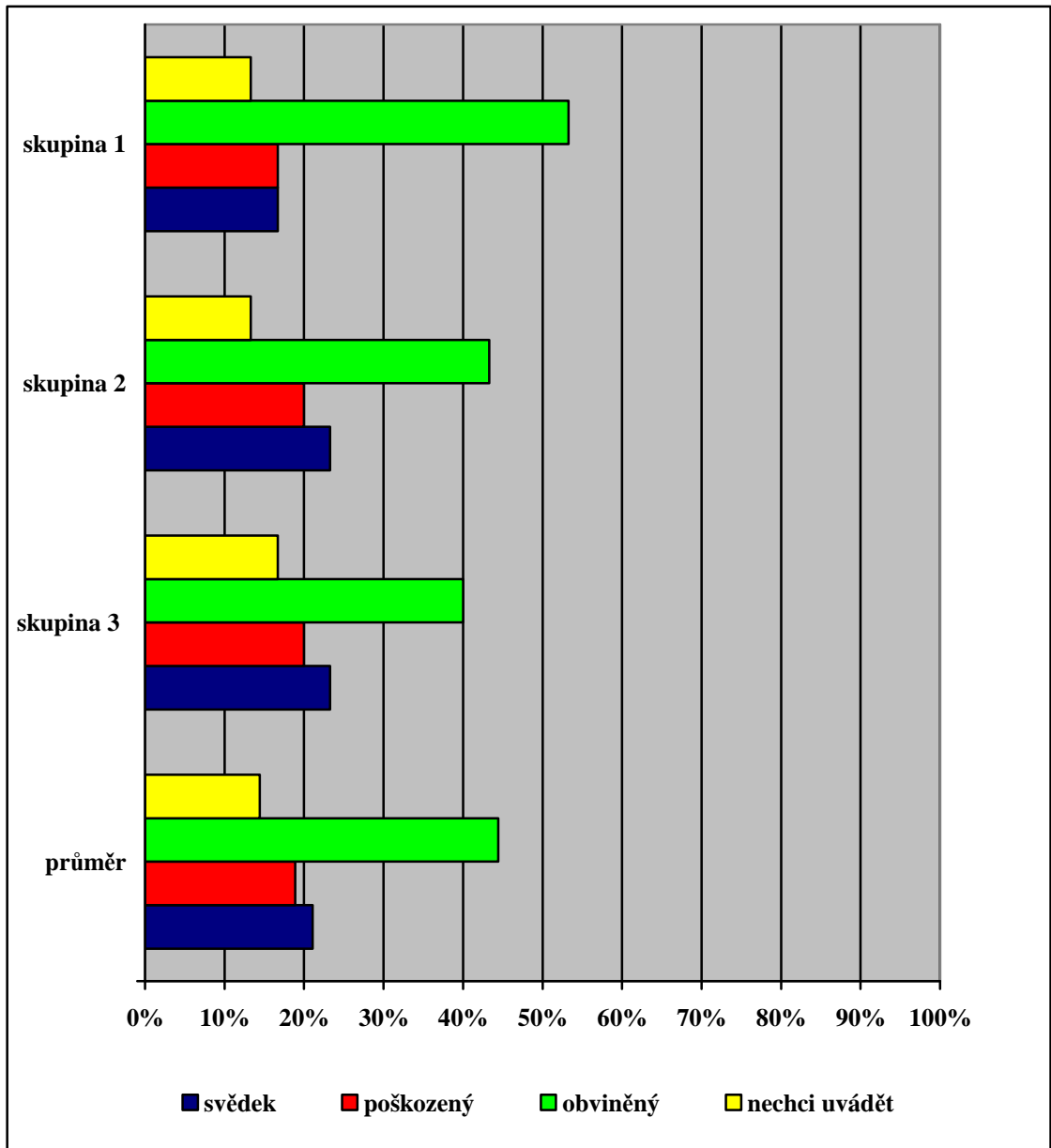
3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka
otázka č. 4 (doba, která dle respondenta uplynula od jeho posledního výsledku):

MÉNĚ NEŽ JEDEN MĚSÍC – 2 respondenti, tj. 6,7%
ZHRUBA PŘED ŠESTI MĚSÍCI – 9 respondentů, tj. 30%
ZHRUBA PŘED ROKEM – 11 respondentů, tj. 36,7%
DÉLE NEŽ ROK – 7 respondentů, tj. 23,3%
NEDOVEDU URČIT – 1 respondent, tj. 3,3%

Statistickým průměrem jsem zjistila, že průměrná délka od posledního výsledku, kterého se respondent zúčastnil, byla „**zhruba rok**“.

graf č. 4

Procesní postavení respondenta u výsledku

Legenda ke grafu č. 4:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru
otázka č. 5 (procesní postavení respondenta během výsledku):

SVĚDEK – 5 respondentů, tj. 16,7%

POŠKOZENÝ – 5 respondentů, tj. 16,7%

OBVINĚNÝ – 16 respondentů, tj. 53,3%

NECHCI ODPOVÍDAT – 4 respondenti, tj. 13,3%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 5 (procesní postavení respondenta během výslechu):

SVĚDEK – 7 respondentů, tj. 23,3%

POŠKOZENÝ – 6 respondentů, tj. 20%

OBVINĚNÝ – 13 respondentů, tj. 43,3%

NECHCI ODPOVÍDAT – 4 respondenti, tj. 13,3%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 5 (procesní postavení respondenta během výslechu):

SVĚDEK – 7 respondentů, tj. 23,3%

POŠKOZENÝ – 6 respondentů, tj. 20%

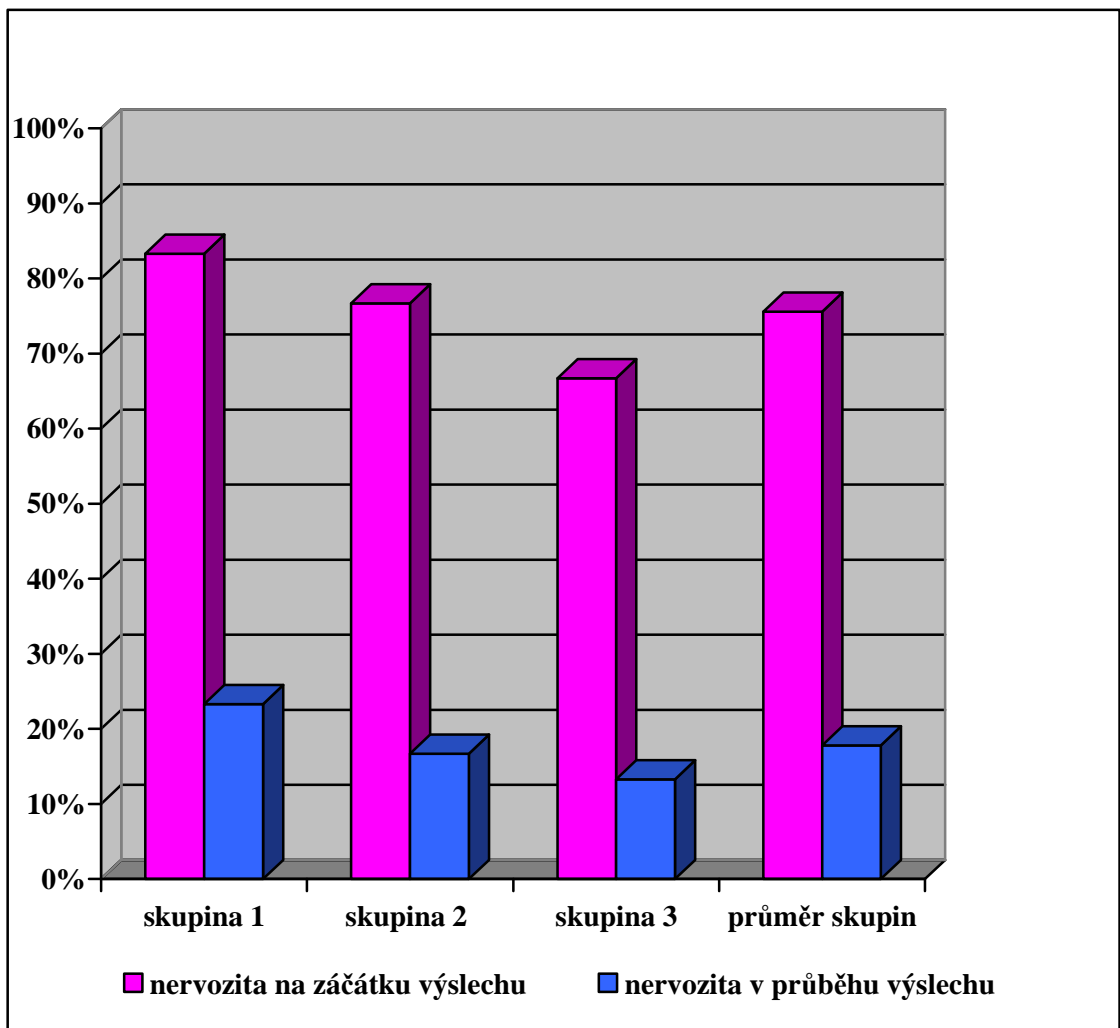
OBVINĚNÝ – 12 respondentů, tj. 40%

NECHCI ODPOVÍDAT – 5 respondentů, tj. 16,7%

Statistickým výpočtem jsem zjistila, že nejčastěji se objevující procesní postavení respondenta u výslechu bylo „**obviněný**“.

graf č. 6

Nervozita vyslychaného na začátku a v průběhu výsledku

Legenda ke grafu č. 6:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru
otázka č. 19 (způsobování nervozity u vyslychaného výsledkovou místností):

25 respondentů odpovědělo, že na začátku výsledku jim výsledková místnost způsobovala nervozitu. Z těchto 25-ti respondentů následně na „podotázku“, kterou jsem zjišťovala, zda nervozita v průběhu výsledku ustoupila, odpovědělo 16 respondentů, tj. 53,3% „ANO“, tedy že si v průběhu výsledku na výsledkovou místnost zvykli natolik, že přestali být nervózní. 7 respondentů využilo možnosti odpovědět na tuto „podotázku“ „neumím odpovědět“. Z uvedeného tedy vyplývá, že 7 respondentů, tj. 23,3% odpovědělo „NE“, tedy že nervozita z výsledkové místnosti u nich přetrvávala i během výsledku.

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
otázky č. 17 a č. 18 (způsobování nervozity u vyslychaného výsledkovou místností):

Na otázku č. 17 odpovědělo 23, tj. 76,7% respondentů „ANO“, tedy že na začátku výsledku jim výsledková místnost způsobovala nervozitu a 19 respondentů, tj. 63,3% odpovědělo na otázku č. 18 „NE“ tedy, že během výsledku u nich výsledková místnost nervozitu nezpůsobovala. 6 respondentů využilo u otázky č. 18 odpovědi „neumím odpovědět“, z toho tedy vyplývá, že 5 respondentů, tj. 16,7% uvedlo, že i v průběhu výsledku byli nervózní.

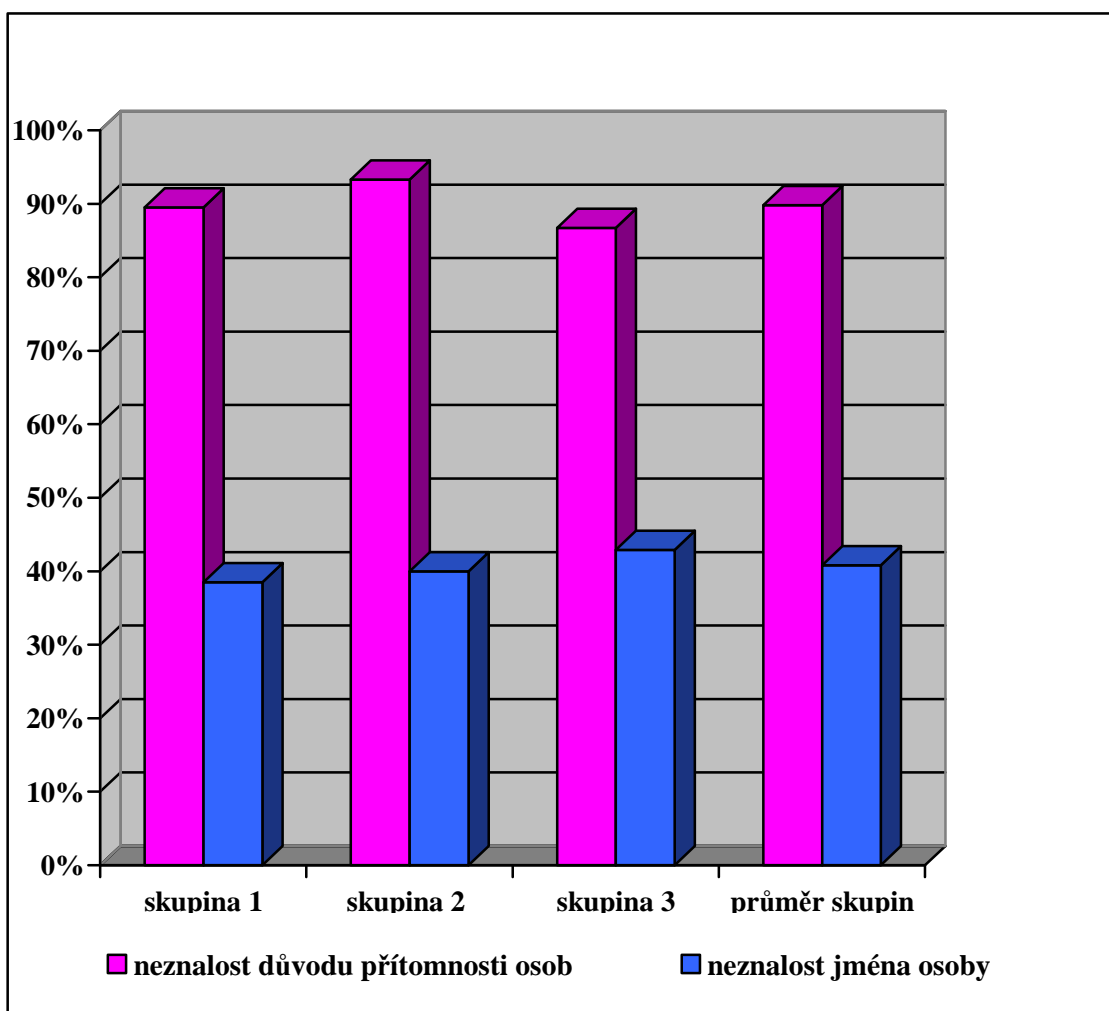
3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru
otázka č. 17 a č. 18 (způsobování nervozity u vyslychaného výsledkovou místností):

Na otázku č. 17 odpovědělo 20, tj. 66,7% respondentů „ANO“, tedy že na začátku výsledku jim výsledková místnost způsobovala nervozitu a 23 respondentů, tj. 76,7% odpovědělo na otázku č. 18 „NE“ tedy, že během výsledku u nich výsledková místnost nervozitu nezpůsobovala. 3 respondenti využili u otázky č. 18 odpovědi „neumím odpovědět“. Z toho tedy vyplývá, že 4 respondenti, tj. 13,3% uvedlo, že i v průběhu výsledku byli nervózní.

Vyhodnocením odpovědí všech 90-ti respondentů jsem zjistila, že výsledková místnost způsobovala nervozitu **na začátku výsledku** u **75,6%** respondentů. **V průběhu výsledku** však tento podíl výsledkové místnosti na nervozitě klesl na **17,8%**.

graf č. 7

Porovnání neznalosti důvodu přítomnosti osob u výsledku a neznalosti jména (jména a příjmení) osob přítomných u výsledku jako negativně působícího faktoru

Legenda ke grafu č. 7:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 22 (seznámení vyslychaného s rolemi a úkoly všech osob přítomných u výsledku):

20 respondentů uvedlo na otázku, zda znali důvod přítomnosti všech osob u svého výsledku, „NE“. Těmto respondentům byla položena „podotázka“, zda by chtěli znát důvod přítomnosti všech osob u svého výsledku. 19 respondentů z těchto 20-ti odpovědělo, že „ANO“ a proto odpovídali na další „podotázku“ a to zda kdyby znali důvody přítomnosti všech osob u výsledku, zda by se cítili lépe, zda by byli klidnější a soustředěnější. Na tuto „podotázku“ odpovědělo 17 respondentů, tj. 89,5%, že „ANO“, domnívali se tedy, že by byli soustředěnější, klidnější a cílili by se lépe.

otázka č. 23 (představení všech osob přítomných u výsledku vyslychanému):

13 respondentů na otázku, zda jim byly všechny osoby u výsledku představeny, odpověděli, že „NE“. Z těchto 13-ti respondentů jich 7 odpovědělo, že jim tato skutečnost nevadila. Jeden respondent využil možnosti odpovědi „neumím odpovědět“ a 5 respondentů, tj. 38,5% uvedlo, že jim vadí, že jim nebyly jmenovitě představeny všechny osoby přítomné ve výslechové místnosti.

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 21 (seznámení vyslychaného s rolemi a úkoly všech osob přítomných u výsledku):

18 respondentů uvedlo na otázku, zda znali důvod přítomnosti všech osob u svého výsledku, „NE“. Těmto respondentům byla položena „podotázka“, zda by chtěli znát důvod přítomnosti všech osob u svého výsledku. 15 respondentů z těchto 18-ti odpovědělo, že „ANO“ a proto odpovídali na další „podotázku“ a to zda kdyby znali důvody přítomnosti všech osob u výsledku, zda by se cítili lépe, zda by byli klidnější a soustředěnější. Na tuto „podotázku“ odpovědělo 14 respondentů, tj. 93,3%, že „ANO“, domnívali se tedy, že by byli soustředěnější, klidnější a cílili by se lépe.

otázka č. 22 (představení všech osob přítomných u výsledku vyslychanému):

15 respondentů na otázku, zda jim byly všechny osoby u výsledku představeny, odpověděli, že „NE“. Z těchto 15-ti respondentů jich 9 odpovědělo, že jim tato skutečnost nevadila a 6 respondentů, tj. 40% uvedlo, že jim vadí, že jim nebyly jmenovitě představeny všechny osoby přítomny ve výslechové místnosti.

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 21 (seznámení vyslychaného s rolemi a úkoly všech osob přítomných u výsledku):

15 respondentů uvedlo na otázku, zda znali důvod přítomnosti všech osob u svého výsledku, „NE“. Těmto respondentům byla položena „podotázka“, zda by chtěli znát důvod přítomnosti všech osob u svého výsledku. Všechny 15 respondentů odpovědělo, že „ANO“ a proto odpovídali na další „podotázku“ a to zda kdyby znali důvody přítomnosti všech osob u výsledku, zda by se cítili lépe, zda by byli klidnější a soustředěnější. Na tuto „podotázku“ odpovědělo 13 respondentů, tj. 86,7%, že „ANO“, domnívali se tedy, že by byli soustředěnější, klidnější a cílili by se lépe.

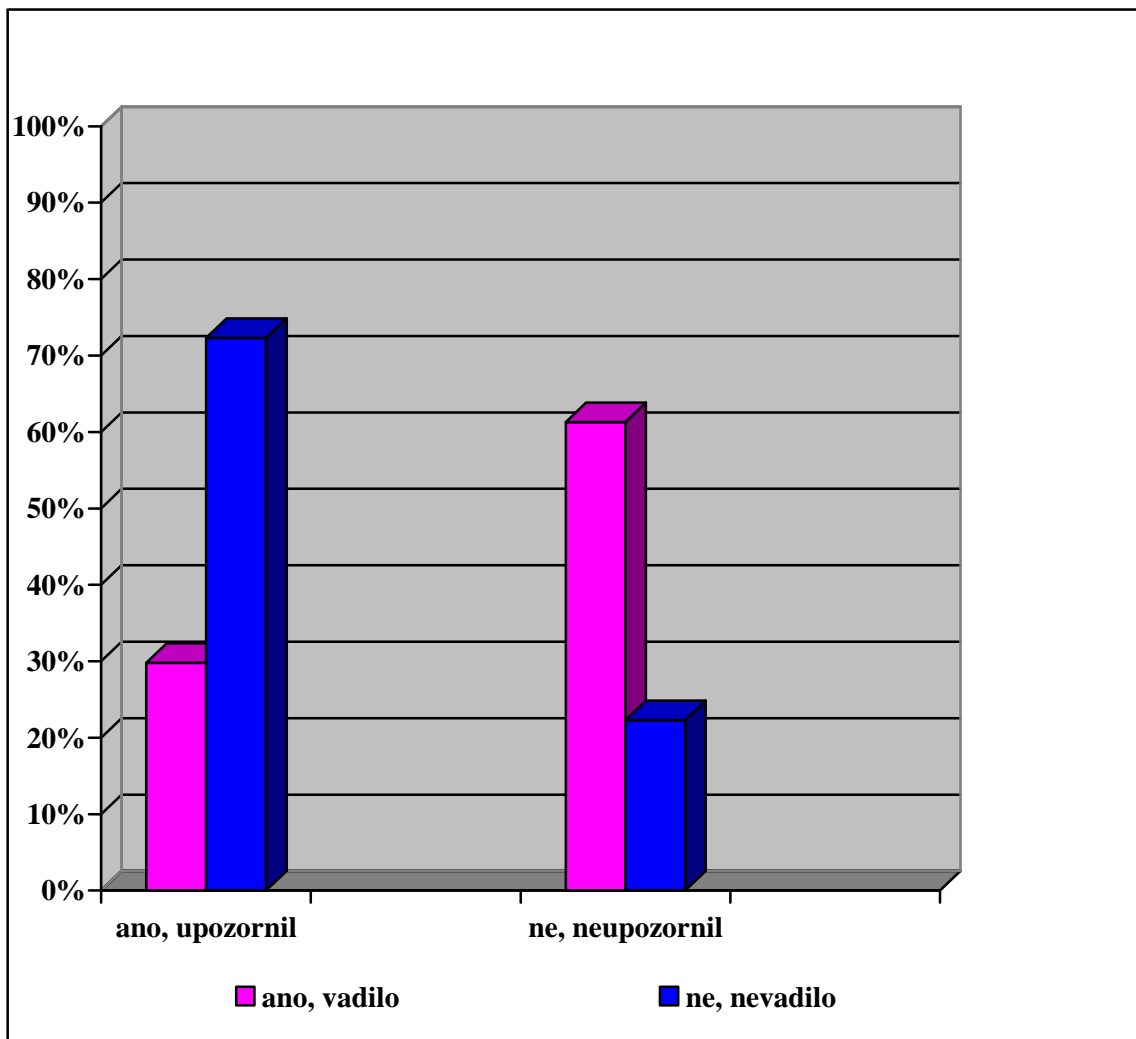
otázka č. 22 (představení všech osob přítomných u výsledku vyslychanému):

21 respondentů na otázku, zda jim byly všechny osoby u výsledku představeny, odpověděli, že „NE“. Z těchto 21 respondentů jich 11 odpovědělo, že jim tato skutečnost nevadila a 9 respondentů, tj. 42,9% uvedlo, že jim vadí, že jim nebyly jmenovitě představeny všechny osoby přítomny ve výslechové místnosti.

Statistickým výpočtem jsem zjistila, že **neznalost důvodů přítomnosti** všech osob u výsledku negativně působí na **89,8% respondentů**. **Neznalost jména a příjmení** všech osob u výsledku působí negativně na **40,8% respondentů**.

graf č. 8

Vnímání záznamové techniky vyslychaným

Legenda ke grafu č. 7:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 17 (vnímání záznamové techniky vyslychaným):

28 respondentů uvedlo, že ve výslechové místnosti bylo nějaké technické zařízení sloužící k nahrávání hlasu či záznamu obrazu. 18 respondentů z těchto 28 uvedlo, že je vyslychající na tuto skutečnost upozornil a 10 respondentů uvedlo, že upozornění nebyli.

Z 18-ti respondentů, kteří byli upozorněni, jich 15, tj. 83,3% uvedlo, že jim nevadila skutečnost, že průběh jejich výslechu je nahráván. 5-ti respondentům (33,3%) tato skutečnost vadila i přes to, že byli na záznamovou techniku upozorněni.

Z 10-ti respondentů, kteří nebyli upozorněni vyslychajícím na přítomnost záznamové techniky ve výslechové místnosti jich 6, tj. 60% uvedlo, že jim tato skutečnost vadila a pouze 2 respondenti (20%) uvedli, že jim záznamová technika v místnosti nevadila.

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 12 (vnímání záznamové techniky vyslychaným):

25 respondentů uvedlo, že ve výslechové místnosti bylo nějaké technické zařízení sloužící k nahrávání hlasu či záznamu obrazu. 15 respondentů z těchto 25 uvedlo, že je vyslychajícím na tuto skutečnost upozornil a 8 respondentů uvedlo, že upozornění nebyli.

Z 15-ti respondentů, kteří byli upozorněni, jich 9, tj. 60% uvedlo, že jim nevadila skutečnost, že průběh jejich výslechu je nahráván. 5-ti respondentům (33,3%) tato skutečnost vadila i přes to, že byli na záznamovou techniku upozorněni.

Z 8 respondentů, kteří nebyli upozorněni vyslychajícím na přítomnost záznamové techniky ve výslechové místnosti, jich 6, tj. 75% uvedlo, že jim tato skutečnost vadila a pouze 1 respondent (12,5%) uvedl, že mu záznamová technika v místnosti nevadila.

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 12 (vnímání záznamové techniky vyslychaným):

27 respondentů uvedlo, že ve výslechové místnosti bylo nějaké technické zařízení sloužící k nahrávání hlasu či záznamu obrazu. 14 respondentů z těchto 27 uvedlo, že je vyslychajícím na tuto skutečnost upozornil a 13 respondentů uvedlo, že upozornění nebyli.

Ze 14-ti respondentů, kteří byli upozorněni, jich 10, tj. 71,4% uvedlo, že jim nevadila skutečnost, že průběh jejich výslechu je nahráván. 4 respondentům (28,6%) tato skutečnost vadila i přes to, že byli na záznamovou techniku upozorněni.

Z 13-ti respondentů, kteří nebyli upozorněni vyslychajícím na přítomnost záznamové techniky ve výslechové místnosti jich 7, tj. 53,8% uvedlo, že jim tato skutečnost vadila a pouze 4 respondenti (30,8%) uvedli, že jim záznamová technika v místnosti nevadila.

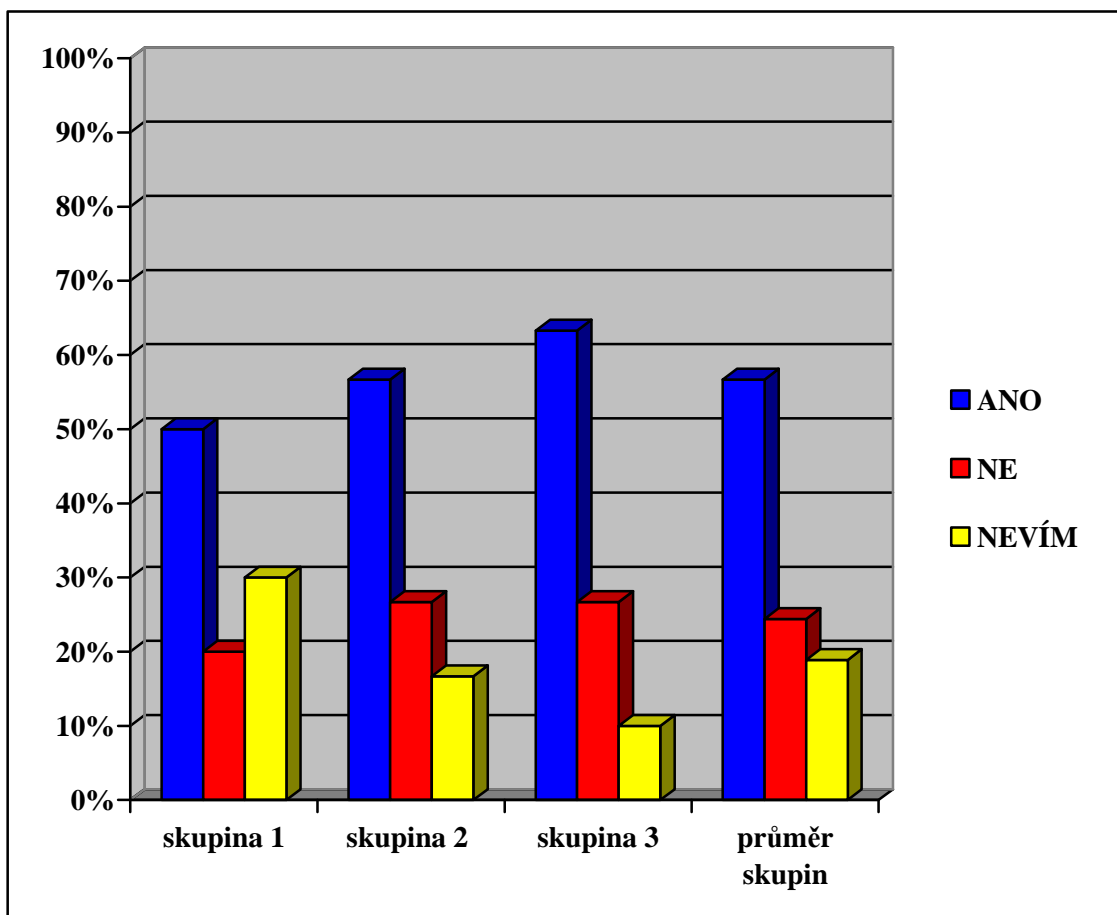
Celkově tedy lze říci, že v případě, kdy vyslychajícím vyslychaného na přítomnost záznamové techniky upozorní, pak 72,3% respondentům nevadí, že jejich výslech je zaznamenáván. 29,8% respondentům však přítomnost záznamové techniky vadí i když na její existenci jsou upozorněni.

V případě, že vyslychaný není vyslychajícím upozorněn na přítomnost záznamové techniky při výslechu, pak 61,3% respondentům tato záznamová technika vadí a pouze 22,6% respondentům její přítomnost ve výslechové místnosti nevadí.

Příloha č. 6

graf č. 11

Podíl jednání a chování vyslychajícího na získání relevantní výpovědi

Legenda ke grafu č. 11:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru otázka č. 34 (činnost vyslychajícího, která napomohla v získání relevantní výpovědi):

ANO – 15 respondentů, tj. 50%

NE – 6 respondentů, tj. 20%

NEUMÍM odpovědět – 9 respondentů, tj. 30%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru
**otázka č. 33 (činnost vyslychajícího, která napomohla v získání relevantní
výpovědi):**

ANO – 17 respondentů, tj. 56,7%

NE – 8 respondentů, tj. 26,7%

NEUMÍM odpovědět – 5 respondentů, tj. 16,7%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka
**otázka č. 33 (činnost vyslychajícího, která napomohla v získání relevantní
výpovědi):**

ANO – 19 respondentů, tj. 63,3%

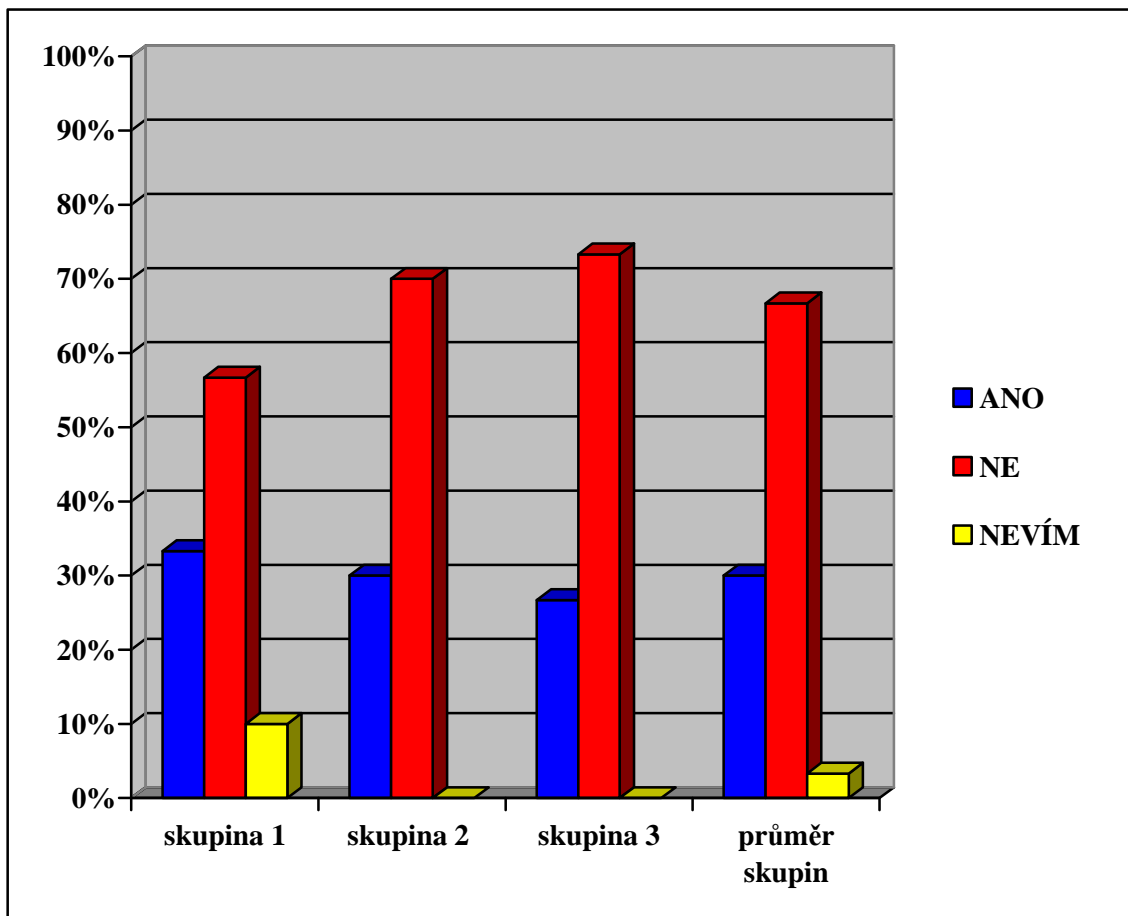
NE – 8 respondentů, tj. 27%

NEUMÍM odpovědět – 3 respondenti, tj. 10%

**Z celkového počtu 90 se 51, tj. 56,7% respondentů vyjádřilo, že vyslychající během
výslechu udělal něco, co vyslychanému pomohlo k lepšímu pochopení situace,
k vzpomnutí si tedy k relevantní výpovědi.**

graf č. 12

Úplnost výpovědi

Legenda ke grafu č. 12:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 36 (úplnost výpovědi dle sdělení respondenta):

ANO – 10 respondentů, tj. 33,3%

NE – 17 respondentů, tj. 56,7%

NEUMÍM odpovědět – 3 respondenti, tj. 10%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 35 (úplnost výpovědi dle sdělení respondenta):

ANO – 9 respondentů, tj. 30%

NE – 21 respondentů, tj. 70%

NEUMÍM odpovědět – 0 respondentů, tj. 0%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 35 (úplnost výpovědi dle sdělení respondenta):

ANO – 8 respondentů, tj. 26,7%

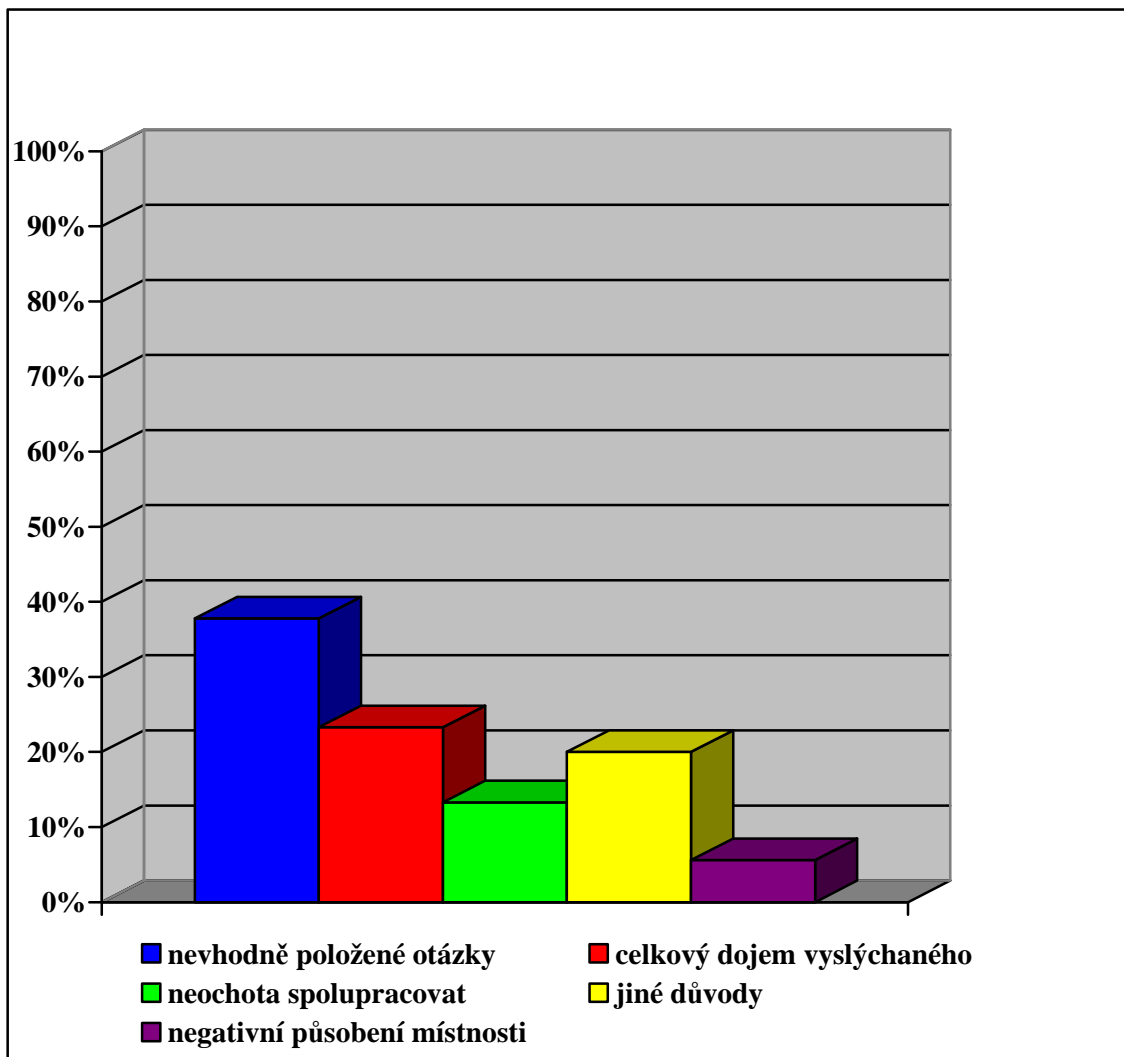
NE – 22 respondentů, tj. 73,3%

NEUMÍM odpovědět – 0 respondentů, tj. 0%

Z celkového počtu 90-ti respondentů, se jich 60, tj. 66,7% vyjádřilo, že nevedli vše, co k předmětné věci věděli. A pouze 27 respondentů, tj. 30% uvedlo, že uvedli veškeré informace, které byly předmětem jejich výslechu.

graf č. 13

Důvody zamlčení relevantní skutečnosti při výslechu

Legenda ke grafu č. 13:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 36 (důvody neuvedení všech skutečností):

NEVHODNĚ POLOŽENÉ OTÁZKY – 13 respondentů, tj. 43,3%

CELKOVÝ DOJEM VYSLÝCHAJÍCÍHO – 6 respondentů, tj. 20%

NEOCHOTA SPOLUPRACOVAT – 3 respondenti, tj. 10%

JINÉ DŮVODY – 6 respondentů, tj. 20%

NEGATIVNÍ PŮSOBNÍ MÍSTNOSTI – 2 respondenti, tj. 6,7%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 35 (důvody neuvedení všech skutečností):

NEVHODNĚ POLOŽENÉ OTÁZKY – 11 respondentů, tj. 36,7%

CELKOVÝ DOJEM VYSLÝCHAJÍCÍHO – 9 respondentů, tj. 30%

NEOCHOTA SPOLUPRACOVAT – 4 respondenti, tj. 13,3%

JINÉ DŮVODY – 5 respondentů, tj. 16,7%

NEGATIVNÍ PŮSOBNÍ MÍSTNOSTI – 1 respondent, tj. 3,3%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 35 (důvody neuvedení všech skutečností):

NEVHODNĚ POLOŽENÉ OTÁZKY – 10 respondentů, tj. 33,3%

CELKOVÝ DOJEM VYSLÝCHAJÍCÍHO – 6 respondentů, tj. 20%

NEOCHOTA SPOLUPRACOVAT – 5 respondentů, tj. 16,7%

JINÉ DŮVODY – 7 respondentů, tj. 23,3%

NEGATIVNÍ PŮSOBNÍ MÍSTNOSTI – 2 respondenti, tj. 6,7%

CELKEM (součet všech respondentů ve všech třech skupinách):

NEVHODNĚ POLOŽENÉ OTÁZKY – 34 respondentů, tj. 37,8%

CELKOVÝ DOJEM VYSLÝCHAJÍCÍHO – 21 respondentů, tj. 23,3%

NEOCHOTA SPOLUPRACOVAT – 12 respondentů, tj. 13,3%

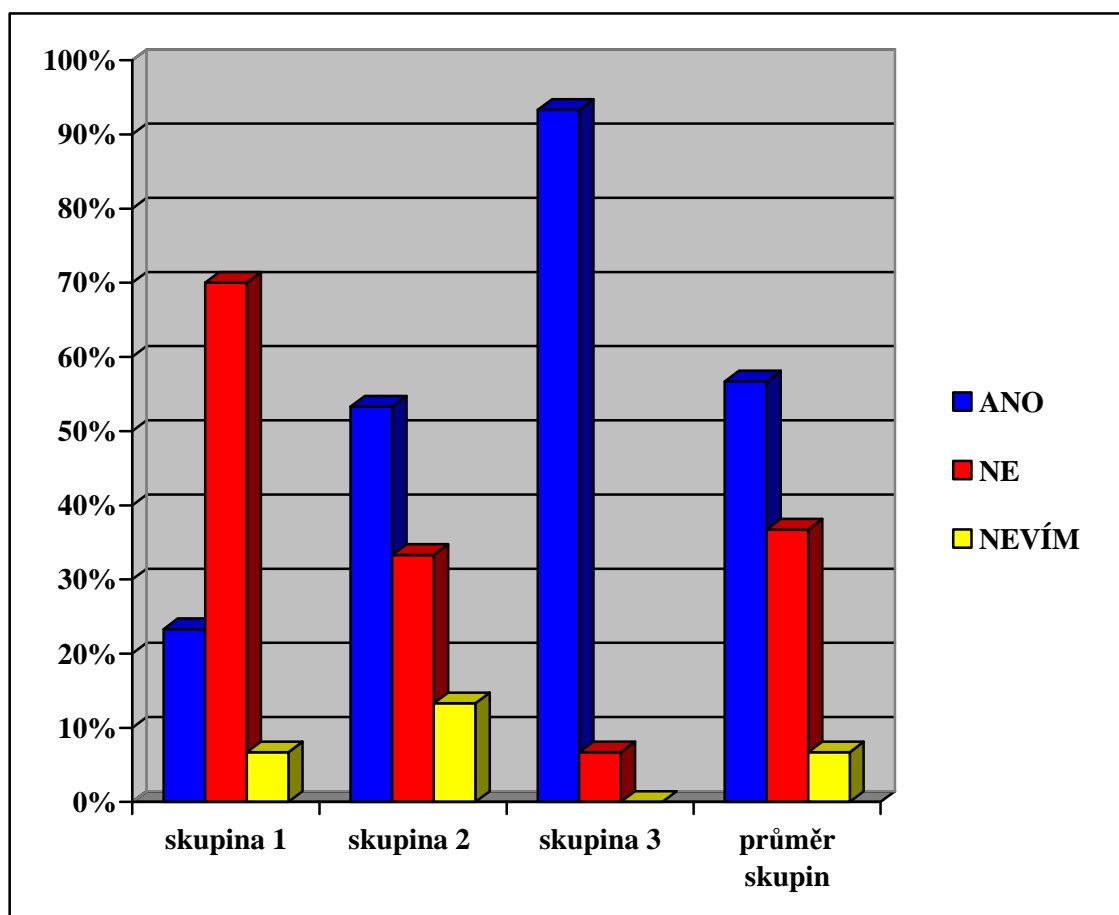
JINÉ DŮVODY – 18 respondentů, tj. 20%

NEGATIVNÍ PŮSOBNÍ MÍSTNOSTI – 5 respondentů, tj. 5,6%

Příloha č. 7

graf č. 15

Vnímání vyslychajícího jako autority

Legenda ke grafu č. 15:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 41 (vnímání vyslychajícího jako autoritu):

ANO – 7 respondentů, tj. 23,3%

NE – 21 respondentů, tj. 70%

NEUMÍM odpovědět – 2 respondenti, tj. 6,7%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 40 (vnímání vyslychajícího jako autoritu):

ANO – 16 respondentů, tj. 53,3%

NE – 10 respondentů, tj. 33,3%

NEUMÍM odpovědět – 4 respondenti, tj. 13,3%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 40 (vnímání vyslychajícího jako autoritu):

ANO – 28 respondentů, tj. 93,3%

NE – 2 respondenti, tj. 6,7%

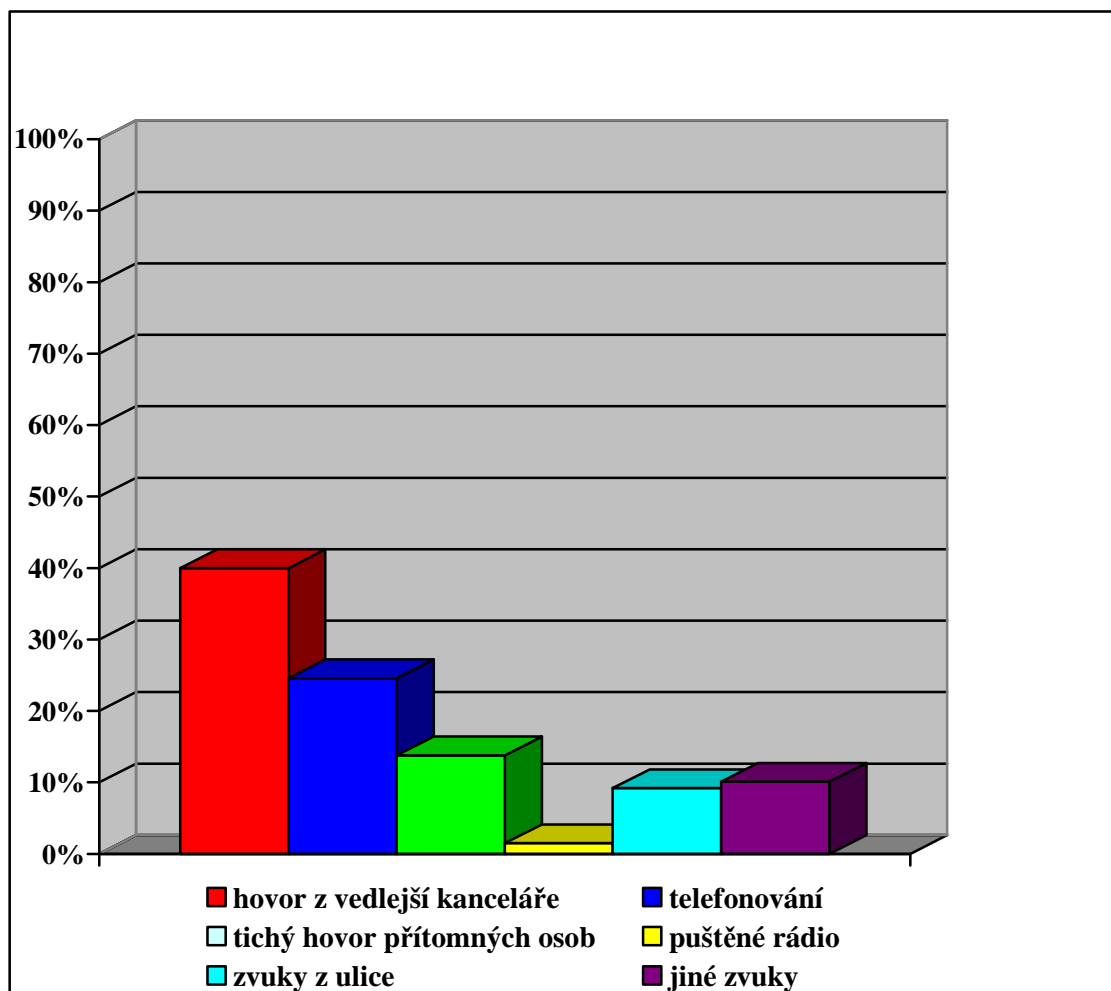
NEUMÍM odpovědět – 0 respondentů, tj. 0%

Z celkového počtu 90-ti respondentů, se jich 51, tj. 56,7% vyjádřilo, že vyslychajícího vnímali jako autoritu.

Příloha č. 8

graf č. 16

Negativně vnímané zvuky při výslechu

Legenda ke grafu č. 16:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 51 (negativně vnímané zvuky při výslechu):

22 respondentů odpovědělo „ANO“ na otázku zda se ve výslechové místnosti ozývaly nějaké zvuky, které respondenta rozptylovaly či znervózňovaly. Těchto 22 respondentů jako nejčastější původ těchto zvuků uváděli:

HOVOR Z VEDLEJŠÍ KANCELÁŘE NEBO CHODBY – 7 respondentů, tj. 31,8%

TICHÝ HOVOR PŘÍTOMNÝCH OSOB V MÍSTNOSTI – 4 respondenti, tj. 18,2%

ZVONĚNÍ TELEFONU – 5 respondentů, tj. 22,7%

ZVUKY Z ULICE – 3 respondenti, tj. 13,6%

PUŠTĚNÉ RÁDIO – 1 respondent, tj. 4,5%

JINÉ ZVUKY – 2 respondenti, tj. 9,1%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 50 (negativně vnímané zvuky při výslechu):

21 respondentů odpovědělo „ANO“ na otázku zda se ve výslechové místnosti ozývaly nějaké zvuky, které respondenta rozptylovaly či znervózňovaly. Těchto 21 respondentů jako nejčastější původ těchto zvuků uváděli:

HOVOR Z VEDLEJŠÍ KANCELÁŘE NEBO CHODBY – 9 respondentů, tj. 42,9%

TICHÝ HOVOR PŘÍTOMNÝCH OSOB V MÍSTNOSTI – 3 respondenti, tj. 14,3%

ZVONĚNÍ TELEFONU – 5 respondentů, tj. 23,8%

ZVUKY Z ULICE – 2 respondenti, tj. 9,5%

PUŠTĚNÉ RÁDIO – 0 respondentů, tj. 0%

JINÉ ZVUKY – 2 respondenti, tj. 9,5%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 50 (negativně vnímané zvuky při výslechu):

22 respondentů odpovědělo „ANO“ na otázku zda se ve výslechové místnosti ozývaly nějaké zvuky, které respondenta rozptylovaly či znervózňovaly. Těchto 22 respondentů jako nejčastější původ těchto zvuků uváděli:

HOVOR Z VEDLEJŠÍ KANCELÁŘE NEBO CHODBY – 10 respondentů, tj. 45,5%

TICHÝ HOVOR PŘÍTOMNÝCH OSOB V MÍSTNOSTI – 2 respondenti, tj. 9,1%

ZVONĚNÍ TELEFONU – 6 respondentů, tj. 27,3%

ZVUKY Z ULICE – 1 respondent, tj. 4,5%

PUŠTĚNÉ RÁDIO – 0 respondentů, tj. 0%

JINÉ ZVUKY – 3 respondenti, tj. 13,6%

CELKEM (součet všech respondentů ve všech třech skupinách):

HOVOR Z VEDLEJŠÍ KANCELÁŘE NEBO CHODBY – 26 respondentů, tj. 40%

TICHÝ HOVOR PŘÍTOMNÝCH OSOB V MÍSTNOSTI – 9 respondentů, tj. 13,8%

ZVONĚNÍ TELEFONU – 16 respondentů, tj. 24,6%

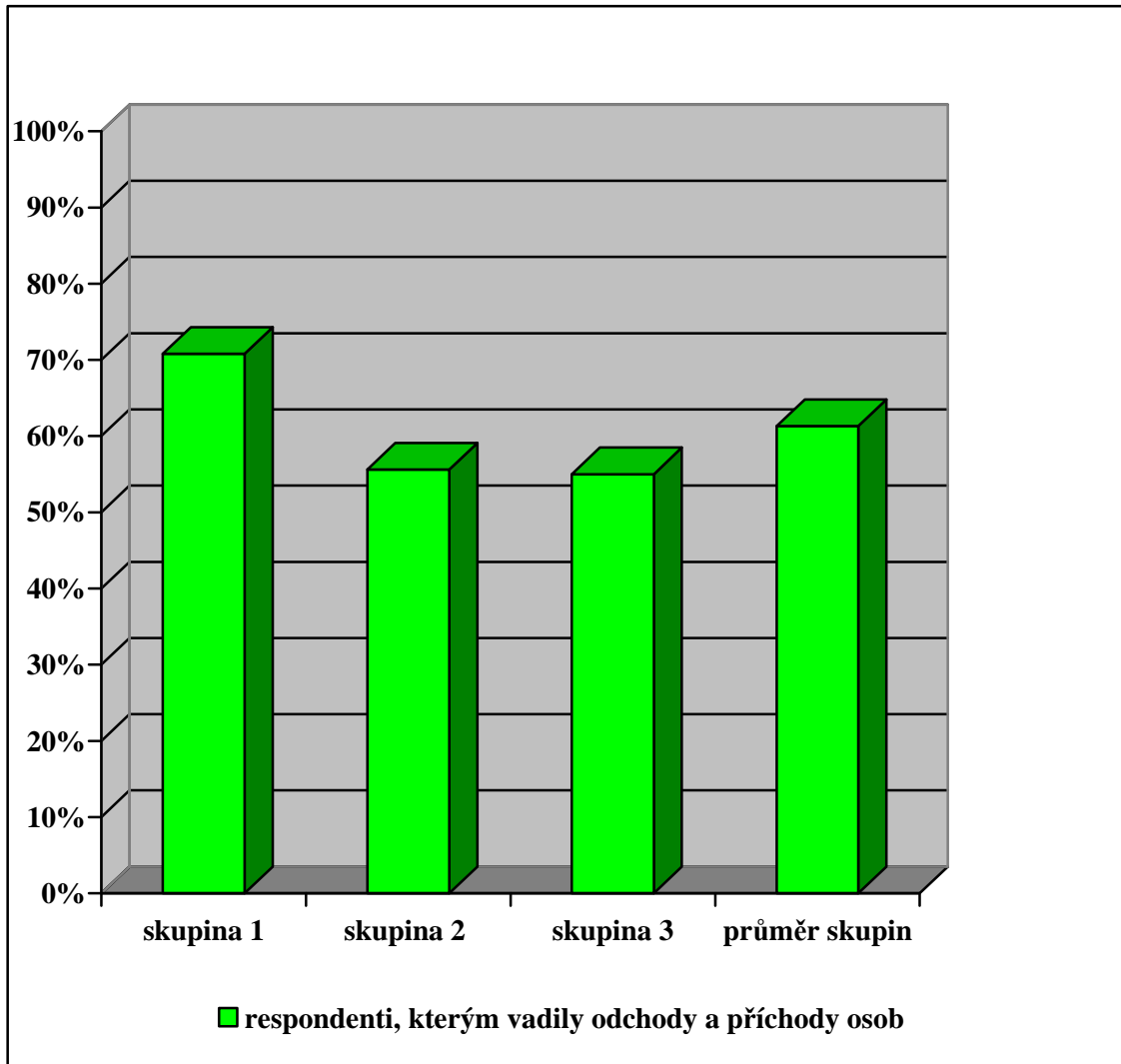
ZVUKY Z ULICE – 6 respondentů, tj. 9,2%

PUŠTĚNÉ RÁDIO – 1 respondent, tj. 1,5%

JINÉ ZVUKY – 7 respondentů, tj. 10,1%

graf č. 17

Odchody a příchody osob do výlekové místnosti jako negativní faktor

Legenda ke grafu č. 17:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru
otázka č. 52 (negativně vnímané odchody a příchody osob do výlekové místnosti):

24 respondentů odpovědělo „ANO“ na otázku zda během výlehu do místnosti přicházely nebo z místnosti odcházely jiné osoby. Z těchto 24 respondentů uvedlo na otázku, zda jim tento pohyb vadil:

ANO – 17 respondentů, tj. 70,8%

NE – 3 respondenti, tj. 12,5%

NEDOVEDU posoudit – 4 respondenti, tj. 16,7%

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 50 (negativně vnímané zvuky při výslechu):

18 respondentů odpovědělo „ANO“ na otázku zda během výslechu do místnosti přicházely nebo z místnosti odcházely jiné osoby. Z těchto 18 respondentů uvedlo na otázku, zda jim tento pohyb vadil:

ANO – 10 respondentů, tj. 55,6%

NE – 5 respondentů, tj. 27,8%

NEDOVEDU posoudit – 3 respondenti, tj. 16,7%

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 50 (negativně vnímané zvuky při výslechu):

20 respondentů odpovědělo „ANO“ na otázku zda během výslechu do místnosti přicházely nebo z místnosti odcházely jiné osoby. Z těchto 20 respondentů uvedlo na otázku, zda jim tento pohyb vadil:

ANO – 11 respondentů, tj. 55%

NE – 8 respondentů, tj. 40%

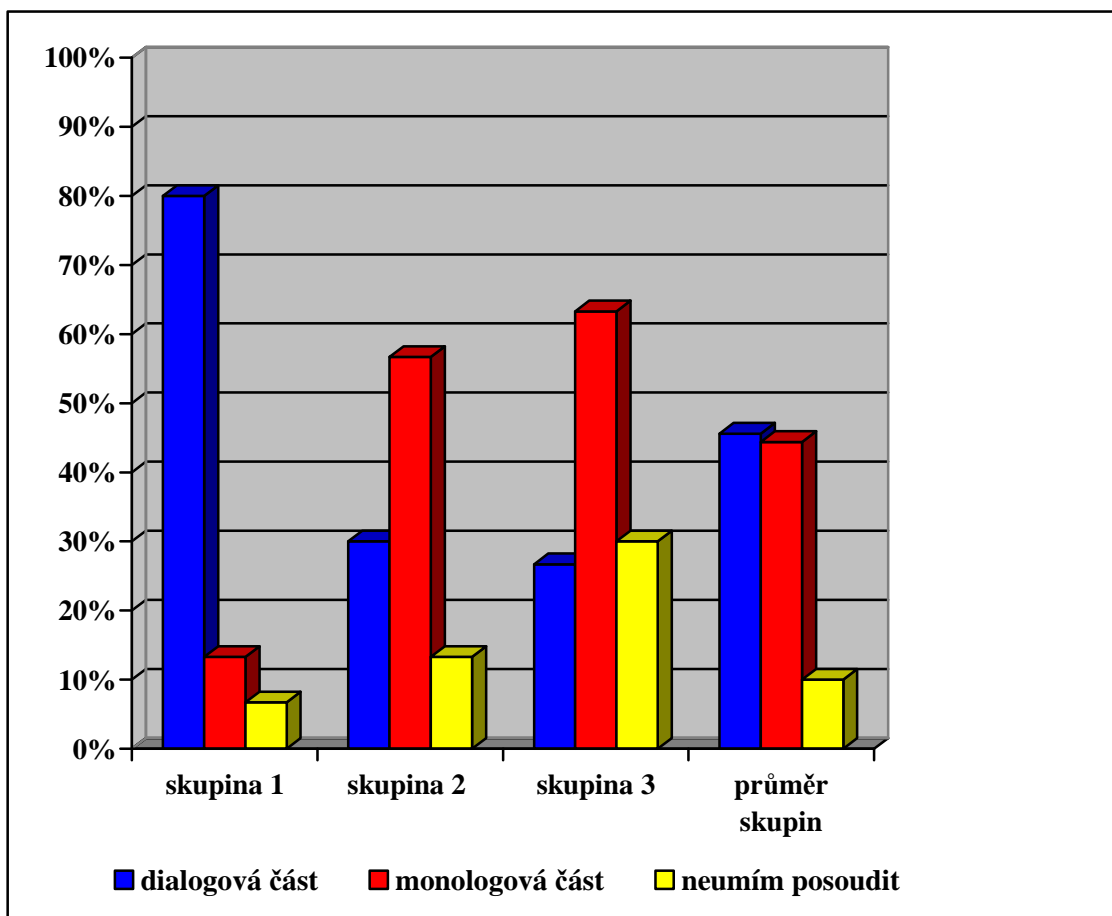
NEDOVEDU posoudit – 1 respondent, tj. 5%

CELKEM (součet všech respondentů ve všech třech skupinách):

Z celkového počtu 90-ti respondentů, jich 62 přiznalo, že během jejich výslechu z místnosti odcházeli a do místnosti přicházely osoby. Z těchto 62 respondentů se 38, tj. 61,3% vyjádřilo, že jim tento pohyb ve výslechové místnosti vadil.

graf č. 18

Dialogová část výsledku v porovnání s monologickou částí výsledku

Legenda ke grafu č. 18:

1. skupina (respondenti od 12-ti do 15-ti let), varianta A rozhovoru

otázka č. 53 (upřednostnění dialogové části ve srovnání s monologovou částí výsledku):

24, tj. 80% respondentů odpovědělo, že jim lépe vyhovovala dialogová část výsledku, pouze 4 respondenti uvedli, že se lépe cítili při monologové části výsledku a 2 respondenti neuměli posoudit výhody či nevýhody jednotlivých částí výsledku.

2. skupina (respondenti od 15-ti let do 16-ti let), varianta B rozhovoru

otázka č. 52 (upřednostnění dialogové části ve srovnání s monologovou částí výsledku):

9 respondentů odpovědělo, že jim lépe vyhovovala dialogová část výsledku, 17 tj. 56,7% respondentů uvedlo, že se lépe cítili při monologové části výsledku a 4 respondenti neuměli posoudit výhody či nevýhody jednotlivých částí výsledku.

3. skupina (respondenti od 16-ti let do 18-ti let), varianta B rozhovoru otázka

otázka č. 52 (upřednostnění dialogové části ve srovnání s monologickou částí výslechu):

8 respondentů odpovědělo, že jim lépe vyhovovala dialogová část výslechu. 19, tj. 63,3% respondentů uvedlo, že se lépe cítili při monologické části výslechu a 3 respondenti neuměli posoudit výhody či nevýhody jednotlivých částí výslechu.

CELKEM (součet všech respondentů ve všech třech skupinách):

Z celkového počtu 90-ti respondentů, jich 41 (45,6%) uvedlo, že jim lépe vyhovovala dialogová část výslechu. 40 respondentů (44,4%) uvedlo, že monologická část výslechu jim připadala vhodnější, pro ně příznivější. Pouze 9 respondentů (10%) neumělo rozhodnout mezi výhodami a nevýhodami jednotlivých částí výslechu.